

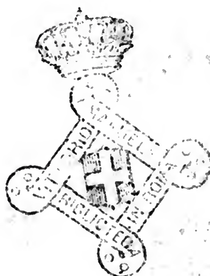
Ulderico Donnini & C.°
LEGATORI DI LIBRI
ROMA
Via del Corso N. 34

Digitized by Google

XXXI D 10

DE DRONKAARD.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO.EMANUELE

DE DRONKAARD,

EENE SCHILDERIJ NAAR HET LEVEN.

In eene lijst gezet voor het

NEDERLANDSCHE VOLK.

253
9. B
40

DOOR

J. G. VAN ROZENOORD.

'S HERTOGENBOSCH,
HENRI BOGAERTS, opvolger van P. N. VERHOEVEN
Drukker en Boekhandelaar van Z. H. Paus Pius IX.
1866.

Digitized by Google

I.

De bruiloft.

e! Griet, Betje, Frans, Hendrik! komt boven, de bruiloft gaat hier voorbij!" zoo riep Antje, de dochter van den kastelein uit de herberg, *de Arend*, de knechten en meiden toe, die schielijk de trap kwamen opspringen in de groote gelagkamer. De oude kastelein kwam er ook bij, en de smid van het dorp, die juist in de herberg, als gewoonlijk na den middag, zijn half kruikje bier dronk, waggelde ook naar het venster, om te zien, wat er te doen was.

— Hola, juist," riep de smid, „dat is de vrolijke Jan, de rijke molenaarszoon, met Trees van het Weidekamp. Wat is dat een deftige bruiloft!"

— Buurman," zeide Antje, „kijk eens op den wagen; wat eene stasie, zulke lange, breede zijden linten, en zulke fraaije kleederen! De

muzikanten uit de stad, en zoovele zwierige gasten; wie eens zulk een bruiloft kon vieren!"

De optogt naderde. Op den eersten wagen waren de muzikanten, met groene rosmarijntakjes op de hoeden, en versierd met lange roode linten; in het midden van den wagen stond een groote jonge dennenboom en eenige gasten zaten er rondom heen. Eene soort van hansworst of grappenmaker reed te paard daarnaast, met eenen spitsen driekantigen hoed op het hoofd, eenen bonten beschilderden stok in de hand, en hij droeg eenen langen valschen baard, gelijk de oude handelsjood in katten- en hazenvellen, die gewoonlijk in het dorp rondliep. Van den nachtwachter, den ouden korporaal der invaliden, had hij eenen afgedankten kanoniersrok geleend, van het model van Anno 1790. Hij reed in het rond en maakte kluchten, alsof hij bezeten was. In den tweeden wagen zaten de bruid, de bruidegom, de bruidsmeisjes en de ouders van het bruidspaar; namelijk de oude molenaar Steenders en zijne vrouw, die in haar beste zondagsche kleederen pronkte, en de burgerlijk gekleede vrouw Maria de rijke boerin van het Weidekamp, de moeder der bruid. De bruidegom, de vrolijke Jan, zooals zijne vrienden hem noemden, had een nieuw zwart pak aan; het was een flink jong mensch, van ongeveer zes en twintig jaren, en de bruid paste allerbest bij hem.

Op den laatsten wagen waren de gasten en de koffers en goederen van de bruid. De gasten juichten er op los, en eenigen van hen hadden de flesch reeds te veel aangesproken en te diep in het glaasje gekeken, en hadden al meer dan genoeg. De molenaarsknechten reden achteraan, op zwarte paarden, en vuurden van tijd tot tijd hunne pistolen in de lucht af; nu eens maakte de dronken trompetter op den eersten wagen eene vrolijke fanfare, dan weder maakte de hansworst eene klucht, zoodat allen luidkeels lachten; nu eens schreeuwden de gasten een hoezee en vivat voor bruid en bruidegom, en namen weder een teugje, en dan vuurden de jonge knapen hunne pistolen weder af, en aan het gejuich en gejubel was schier geen einde. Zoo ging het in vrolijken draf voorwaarts naar den molen.

De menschen kwamen uit de huizen en gaapten naar den prachtigen optogt van de bruiloft; de oude wijfjes profeteerden geluk of ongeluk, en de jonge meisjes spekuleerden ook op eene bruiloft, of hadden wat te vitten op de kleederen der bruid en der bruidsmeisjes. — Wel, wel," zeide de kasteleinsdochter tot Griet, die zooveel als buffetjufvrouw in de herberg was, en naast haar uit het venster leunde, „wat is zulk eene bruiloft toch prachtig. Ja, ja, Trees kan goed lagchen; zoo een jongen, als de flinke Jan is heinde en verre in het

rond niet te vinden. Zoo jong en zoo knap en daarbij zoo rijk. Menig meisje heeft al naar dien bruidegom gewatertand, en nu heeft hij allen te gelijk de oogen uitgestreken. Ik begrijp echter niet, hoe hij op die Trees verzot is geraakt. Er is toch volstrekt niets aan haar; een alledaagsch gezigt en veel geld, dat is alles. Voor het overige is zij zeer stijfhoofdig, is eene regte kwezel en weet van louter vroomheid niet, hoe zij het hoofd houden en draaijen zal. Die zullen slecht met elkander huishouden, dat voorspel ik. Jan is te vrolijk en Trees te stil. Jammer van de goede jongen, die had een beter meisje verdiend.

— Ja, ja," zeide Griet „daar hebt gij gelijk aan juffer Antje, Jan is een knappe jongen. Maar ik wilde toch liever al mijn leven ongetrouwd blijven eer dat ik zulk eenen man nam, en ben toch niets meer, dan eene arme dienstmeid, die zich jaar in jaar met eenige rijksdaalders zuur behelpen moet. Jan is een dronkaard en dat kan nooit een goed huwelijk geven. Mijne moeder zaliger heeft mij altijd gezegd: Griet, wacht u voor eenen dronkaard. Zij had gelijk, want dat zijn afschuwelijke menschen. Ik heb het de vijftien maanden hier in de herberg ondervonden. De hemel beware mij voor dat ondeugend volkje; als mijn tijd om is, dan zal ik buiten dat wel maken dat ik uit dit leventje wegkom. Ik heb al genoeg

van dat onbeschaamde, dronke volk moeten hooren en uitstaan, en van den liederlijken Jan ook. Nu, Trees die benijd ik niet, die heeft buiten den waard gerekend."

— Nu, nu," zeide de Kasteleinsdochter, „gij houdt u zoo fijn, alsof gij eene princes waart. Als gij den bruidegom zoo wilt uitkippen dan zult gij wel moeten wachten tot dat er met St. Nikolaas een extra voor u gebakken wordt en kunt dan eindelijk zelf ook nog wel op sterk water blijven staan. Ha, ha, ha!"

— Griet heeft gelijk," voegde de oude smid er bij, die naast haar stond. „De vrolijke Jan is eigenlijk maar een liederlijke deugniet. Die drinkt zich immers alle weken smoordronken en verspilt zijn geld met losbandige kameraden. Ik heb hem nog gekend, toen hij naast mijne smederij met zijn abéboek naar de school ging, en weet, hoe hij vroeger braaf geweest is; maar sedert den tijd, dat hij in de stad het handwerk geleerd heeft, is hij als met de handen omgekeerd; en wanneer hij dat zoo voortzet, dan mogten zijns vaders meelzakken wel vol dukaten zijn, en hij zoude er wel spoedig weg mede weten. De oude molenaar Steenders is een man van eer, en die heeft mij al dikwijls zijnen nood geklaagd. Maar wat helpt het, hij heeft het boompje niet gebogen toen het klein en buigzaam was, en nu is hem den jongen boven het hoofd gegroeid, en dan doet

het ook de stok niet meer. Dit doet mij echter plazier, dat de oude zoo verstandig is, en den wildzang geen geld of goed medegeeft. — Dit is eene uitgemaakte zaak, ik drink ook graag mijn halfje, of als het zondag is wel eene heele, maar zulk een leven als Jan leidt, dat is te erg. Het is immers zonde en schande voor zulk een jong mensch. Nu, de jonge vrouw zal haar kruisje hebben, zoo het haar niet bij tijds nog gelukt om hem het hoofd teregt te zetten.

— He, gij lui volkje!" riep de kastelein plotseling in het vertrek, „dat u de koekoek hale! — Daar staat gij het venster uit te gapen, alsof gij mal zijt. Weet gij dan niet, dat van avond de bruiloft hier komt met de muziek? — Rept u! maakt voort! tafels afwisschen, glazen spoelen, licht aansteken, uitvegen. Antje, luije meid, uwe tong is in beweging al een spinnewiel, ga naar de keuken; de moeder slooft zich beneden af en mejuffer de dochter slentert als eene gravin om."

Als door een donderslag stoven de meiden uit elkander, en gingen aan het werk; de smid betaalde zijn bier en ging naar huis.

Des avonds kwam de bruiloft in *de Arend*, de muzikanten kwamen mede, en het was in het dorp, even alsof het Kermis was, of een groote feestdag. Er werd vrolijk gespeeld; de kastelein met zijn nieuw groen fluweelen kapje op het hoofd, vloog van den eenen hoek

in den anderen, en was zeer hoffelijk. „Heer bruidegom, zulk eene nette bruiloft, als de uwe, was er sedert menschen geheugen hier in onze plaats niet!” zeide hij tot Jan, die naast zijne bruid en schoonmoeder op de bank zat. Toen naderde er een knaap en vroeg hem: „Hola, Jan, waarom zit gij nu op uwen feestdag gelijk eene hen in het nest? Hoort gij dan niet, hoe zij zoo lustig spelen? Gij zit geheel op een droogje. He, kastelein, breng eens een fiksch glas van de beste, ik zal de oude Jan wel genezen. Zoo! nu nog een voor mij. Zoo is het goed, doe nu bescheid, op de gezondheid van de jonge vrouw. — Maar wat scheelt er aan? Zijt gij dan getrouwd, om onder de pantoffel te kruipen. Wel, wel! wat zijn dat voor helden? Zoo, nu is hij onder dak. Kom Jan, maak een dansje, de bruid heeft er niets op tegen. Hoera! vivat! lustig gespeeld, een extra voor onze fidele Jan!” De bruidegom was spoedig in den kring en door zijne makkers omringd, eer hij zulks bemerkte. Die vielen hem nu allen aan, en ieder kwam met een glas om hem toe te drinken; het ging immers alles op zijne rekening.

Jan had zich wel is waar voorgenomen, dat hij vooral heden zeer weinig drinken wilde, maar hij was dit zijn voornemen buitendien reeds ontrouw geworden, en had aan tafel meer gedronken, dan hij had moeten doen;

en nu kwamen alle kameraden bij hem, hij moest die bescheid doen en toedrinken, tot dat hem het hoofd reeds in eenen kring omdraaide. Trees, zijne jonge vrouw zag eene poos naar hem toe, en keek toen treurig voor zich op den grond neder. „Trees," zeide hare moeder eindelijk tot haar „wat scheelt u dan? Wees op uw bruiloftsfeest toch niet verdrietig. Wees ook vrolijk, zoo als de anderen."

— Moeder ik ben immers vrolijk," zeide de bruid, en zij werd geheel rood in het gezigt wijl de moeder hare treurigheid bemerkte.

— Gij zijt mooi vrolijk! Gij ziet zoo duister naar den grond en trekt zulk een verdrietig gezigt. Gij wilt misschien toch niet dat Johan geene schrede van u weg mag gaan, en altijd bij u zal zitten?"

— Neen, moeder, hij moet plazier hebben dat is mij wel en liever, dan wanneer ik het had. Maar." —

— Wat — maar?" —

— Moeder, ik zeg het u enkel zoo in vertrouwen. U kan ik het wel zeggen. Ik vrees, Jan heeft eenen hartstogt, die mij ongelukkig zoude kunnen maken, ik geloof, dat hij een drinker is."

— Wel neen! zeker niet. Gij moogt hem niet dadelijk zoo streng beoordeelen. Heden op de bruiloftsdag mag men het zoo naauw niet nemen. Anders doet hij het stellig niet."

— Moeder, ik heb al menigmaal opgemerkt, als hij bij ons in huis op het Weidekamp kwam, dat hij vaak niet geheel nuchter was; doch ik heb bij mij zelve ook zoo gedacht, dat dit slechts zeer zelden geschiedt. Ach mijn God, mijn hart is zoo benaauwd, alsof het bersten wilde. Ik geloof ik zal niet gelukkig zijn, en voorspel mij weinig goeds in ons huwelijk."

— Gij zijt ook de regte bruid. Als gij reeds op den bruiloftsdag zoo begint te jammeren, hoe zal het dan later nog worden? Jan is een allerbraafste jongen, en krijgt op zijn tijd een mooi kapitaal. Al heeft hij ook een klein gebrek, wel mijn hemel, gebreken hebben wij menschen allen."

— Ja moeder dat heb ik zeker ook nog geen oogenblik geloofd, dat mijn toekomstige man zonder gebreken zoude zijn; maar de dronkenschap is eene zeer afschuwelijke ondeugd. Ik weet, Jan is doodgoed en zoude voor mij door het vuur gaan, doch hij is al te ligtzinnig; zie maar eens hij drinkt immers schier zonder verstand."

— Gij ziet echter wel dat hij niet vrijwillig drinkt, de jongens dwingen hem er toe, en alle dagen is het geene bruiloft. Beste Trees, van daag moet gij wel een oog toedrukken, zeg hem toch volstrekt geen kwaad woord, dat zou een slecht begin zijn. Zeg het hem bij eene andere gelegenheid eens, of laat het aan zijn

vader over. De oude Steenders is een regtschapen man goed en deugzaam als massief goud, vroom en braaf. Die zal het hem wel zeggen en hem duchtig de wetten lezen."

— Moeder, de hemel beware mij, dat ik den lieven Johan verdriet zou willen aandoen. Ik ben zeker een weinig kinderachtig, ik wilde wel dat hij altijd bij mij bleef zitten."

— Wees bedaard Trees, daar komt de oude Steenders ook binnen. Jammer dat de arme man altijd ziekelijk is en met zijne borst zoo veel te lijden heeft. Ja dat ellendige hoesten brengt hem vroegtijdig in het graf. Wees regt vrolijk Trees, dat zeg ik u."

— Ei, ei, zit de bruid daar zoo eenzaam," sprak de oude molenaar schertsend, en reikte haar de hand. „Waar is dan de bruidegom? Kijk, kijk, gedurig bij de kameraden! Dit is uitgemaakt, Jan is geschikt in zijn werk zoo als iemand en ik heb hem liever dan drie knechten, en door en door braaf is hij ook, al is hij dan ook een weinig vrolijk en voor de wereld. Van mij heeft hij het niet geleerd. Toen ik zoo oud was als hij, toen was ik nog een regte stommerik; wanneer ik ergens kwam wist ik schier niet hoe ik staan of den mond open doen moest. Jan weet zich beter te redden. Hij is nog jong, hij moet zich eerst nog een weinig laten beschaven, dan wordt er van hem een fiksch man. Het is haast zoo als met

een molensteen. Zijn die nieuw, dan zet er zich dikwerf zand aan, en men moet wachten tot dat zij afgeslepen zijn. — Maria, gij spreekt geen woord.”

— Ik kijk naar het jonge volkje hoe die zich draaijen en vrolijk zijn, en herinner mij dan gaarne aan de tijden toen wij beide nog jong waren. — Maar waar is toch uwe vrouw, die krijgt men immers in het geheel niet te zien.”

— O die is in de keuken. Bij zulke gelegenheden gaat het de huisvrouwen niet anders, doch nu loop ik naar huis, en de oude moet ook hier komen. Zij zal zich niet altijd afsloven, want wij hebben immers meiden genoeg. Ja, ik haal moeder. Het is immers de bruiloftsdag van ons eenigst kind.”

De fidele Jan was in het midden van zijne kameraden, en moest vlijtig toedrinken. Hij zag wel in dat het niet zeer betamelijk was, dat hij zijne bruid daar alleen liet zitten, en wilde zich een paar malen van de knapen verwijderen; maar dezen bemerkten zulks, en spotten daarom met hem. „Jan,” zeide Georg, de wagenmakersknecht, een oude vriend van hem, „ik geloof dat gij u in de pantoffelorde en in het regiment der goede mannekens wilt laten inschrijven? Foei! wees toch een man, en zie niet gedurig zoo angstig naar de oude boerin en naar uwe vrouw. Gij kijkt steeds naar dien

hoek, zooals onze dikke mops naar mij, als ik de hondenzweep in de hand heb."

— Dat u de koekoek hale!" bromde de dronken Filip, de jagersgezel; „wel drommels, gij zijt de regte. Altijd vol moed, maar als die oude draak van het Weidekamp u maar even aankijkt, dan is al uw moed naar de maan; Jan, wees moedig en toon dat gij een man zijt, dat brengt u in aanzien bij iedereen. He, oude wijnbederver, breng nog eens eene flesch van de beste; van daag moeten wij de fidele Jan geen dorst laten lijden, al mag hij daarbij ook een gezigt zetten als eene geschotene kat."

— Jan, gij weet, ik ben een man van ondervinding," zeide Louwerens, de koopman, die reeds een duchtige roes inhad, „toon aan de vrouwen toch niet, dat gij een lafaard zijt, anders zijt gij, eer gij het weet voor altijd onder den duim. Van daag moet gij regtstreeks aan uw roosje toonen, dat gij zelf verstand hebt, en u niet, zooals Filip zegt, horens op het hoofd laat zetten."

— Loop naar de weêrga," zeide de bruidegom verdrietig, „waarvoor houdt gij mij dan? Meent gij dat ik een schooljongen ben? O wee, het is er verre af, dat ik bevelen zoude afwachten. Maar er is van daag genoeg gebrast, het is immers nog de laatste avond niet, en als wij den kastelein heden alles opdrinken, dan zitten wij morgen op een droogje; laat het er nu bij

blijven, bij mij in huis drinken wij nog eens, en morgen dan zijn er niet zooveel menschen bijeen, dan hebben wij meer rust. Ik heb van daag genoeg. Drinkt gij er maar wakker op los; ik ga nu naar mijne bruid, en wil een paar malen in den kring rond. Lustig! broeders en oude vrienden! Er maar op los gedronken; Jan maakt dan de rekening, en vader moet betalen."

— Sakkerloot, nog eens!" schreeuwde de jagersgezel, „maak mij niet driftig. Ik mag hier nooit meer van daan gaan, als ik heden nog een glas aanraak, indien gij mij geen bescheid doet; geld heb ik zelf wel, en betaal, als het er opaan komt, het geheele gelag uit mijn eigen zak! Jan, wees geen laffe jongen. Daar kijk, uw vader en moeder zijn bij de bruid, die hebben genoeg met elkander te spreken. Gij zult bij uwe Trees op den molen nog genoeg te huis moeten zitten, meer misschien dan u lief zal zijn. Zoo, daar is de kastelein, en brengt den ouden beer met den gouden rand. Zie, dat is het glas, daar hebben wij de eerste broederschap uit gedronken. Ha, ha, ha! of de oude vos ook loos is; zoo met een komt hij ook met de groote steenen kruik aanslepen. Hoezee! ieder een slok, dat verwarmt het hart. Daar oude! neem den beer aan en maakt hem inkwartiering achter de knoopen. He broeders, maakt eenen kring, dan gaat de beer in het rond, en bromt

ieder aan, totdat hij eene herberg heeft gevonden in het keelgat.

De ligtzinnige knapen plaatsen zich in eenen kring in het rond, Filip van den houtvester nam het glas in de hand, trad in het midden, maakte eene buiging, en deed eene kluchtige aanspraak. Ten slotte zeide hij tot Jan: „Mijnheer en meester, pak den beer en slagt hem.”

Nu moet de lezer echter weten dat „de beer” een zeer groot beschilderd glas was, met eenen vergulden rand, waarop een dansende beer was afgebeeld. — Jan keek verlegen naar zijne bruid en zijne ouders, toen nam hij schielijk het glas en dronk het haastig in eenen teug ledig, en de dronkene knapen zongen:

Bravo, bravo, zoo moet het zijn,
Zoo maar voort gedronken
Van dien zoeten lekkeren wijn,
Nu weer ingeschonken.

Zij schreeuwden zoo hard, dat men de muziek niet meer hoorde. Alles drong zich er bij, en keek nieuwsgierig wat er wel te doen was.

— Daar,” zeide Georg, de wagenmaker, „besproeid zijt ge, nu komt de doop. Wij drinken broederschap, de beer loopt den kring rond.”

— Vrienden,” zeide Jan met eene stamelende tong, „van daag laten wij den beer maar met vrede. Het beest heeft mij gebeten, ik wil er niets meer mede te doen hebben.

— Jan wees geen kind," zeide de koopman, „nog een voor het allerlaatste, die zal u niet onder de aarde brengen."

De bruidegom was reeds bloedrood in zijn gezigt, en wist geheel niet meer wat hij deed; hij nam het glas in de hand, hief het in de hoogte, en keek naar den hoek, waar Trees zat met de ouders. Haar blik ontmoette den zijne, het werd hem te moede, alsof zijn heilige Engelbewaarder hem aanzag, en alsof hij weenen moest; reeds wilde hij het glas wegzetten maar toen dwongen hem de slechte kameraden en hij dronk het glas weder uit. Zijne gezellen zongen:

Zulke broeders moeten wij hebben,
Zulke vrienden moeten wij zijn,
Zij verdrinken wat zij hebben
Alles in den zoeten wijn.

en reikten elkander het groote glas over.

De oude molenaar had eene poos toegezien maar nu werd het hem te erg; hij trad in den kring, en het ergerlijke gezang verstomde; de zwelgers zagen beschaamd den braven grijsaard met zijne lange witte haren voor zich staan. De molenaar sprak bedaard, ofschoon hij van ergernis over het geheele ligchaam beefde; „Waarde gasten! laat het voor heden genoeg zijn. Wij gaan thans naar huis. Willen mijne gasten evenwel nog wat hier blijven, ik

heb er niets op tegen." Intusschen was het geheel en al stil geworden, de knapen staken hunne sigaren aan en verlieten luidruchtig de herberg. De muzikanten kwamen er aan waggelen en stelden zich in orde met den wagenmaker vooraan, de molenaarsknechten droegen lantaarns, en zoo ging het weder naar den molen; de bruidegom volgde in de verte den optogt en kreeg van zijn vader eene berisping. De bruid weende doch poogde hare tranen te verbergen, want hare moeder zeide haar: „Trees, pas op dat gij niet weent. Dat zijn louter kinderachtigheden. Niemand moet gelooven, dat gij er iets van gemerkt hebt."

II.

De wittebroods-weken.

Des anderendaags ging het weder vrolijk toe; het was eene deftige bruiloft, en zoo was er des maandags ook nog muziek en dans. Het jonge volkje verlustigde zich in de herberg, doch Jan zag men nergens. Trees had reeds lang rond gekeken, waar hij was en wilde hem bepaald opzoeken. Zij liep door de molen,

maar die stond stil, en Jan was nergens te vinden; zij liep in de stal, in de schuur, hij was er niet; toen ging zij in den tuin. Daar was bij de kegelbaan een groot prieël van wijnranken, en rondom stonden groote vlierboomen. Zij ging er in, en zag Johan hier zitten, de armen over elkander geslagen; hij keek stijf voor zich op den grond, en bemerkte haar naauwelijks. Zij legde hare hand op zijne schouders, en zeide op zachten toon:

— Johan, waarom zijt gij hier toch zoo alleen?" De jonge man sloeg beschaamd zijne oogen op, en streek schielijk met de hand over het gezigt. „Johan! gij hebt geweend! Wees opregt, en zeg mij toch wat u deert?"

— O gij goede ziel! gij vraagt nog wat mij scheelt. Ik heb u zoo zeer gekrenkt, en zoo zwaar beleedigd, en gij kunt nog vragen, wat mij deert?"

— Lieve man, ik versta u niet; gij hebt mij niets gedaan, hoe zoudt gij mij dan beleedigd hebben?"

— Trees, gij zijt te goed voor mij. Neen dat verdien ik niet; gisteren heb ik mij slecht gedragen, en u daardoor veel leed aangedaan.

Ik ben niet waard, dat gij thans met zoo veel liefde tot mij spreekt. Maar dat ongelukkige gezelschap! ik ben zoo ligtzinnig en laat mij terstond weder medeslepen."

— Johan, ik heb u niets willen zeggen noch

verwijten. Gij kondet er toch eigenlijk ook niet goed buiten. De jonge lieden wilden een grapje hebben, en dat hebt gij niet kunnen verhinderen. Nu, wees maar weder bedaard. Alles is vergeven en vergeten."

— Lieve, goede vrouw! God straffe mij, zoo ik het ooit vergeet, maar dit zweer ik u, dat het nooit weder gebeuren zal. Bid voor mij, goede ziel, opdat ik standvastig blijve."

Zij nam hem nu in den arm en ging met hem naar de groote kamer, waar de gasten zich met elkander onderhielden. De moeder had veel genoegen, toen zij bruid en bruidegom daar in zulk eene groote liefde en eendragt zag aankomen, en sprak zeer opgeruimd met de jonge echtgenooten. De gasten maakten zich nu klaar en gingen weder naar de herberg. Jan bleef echter bij zijne vrouw, en ging naauwelijks eene schrede van haar weg. Zijne kameraden wilden hem overhalen om mede te gaan, doch hij gaf voor, dat hij heden niet drinken wilde, wijl hij hoofdpijn had, en zij lieten hem verder met rust. Trees was daar zeer verheugd over, en was nog veel vriendelijker tegen hem. De vader heeft zich weder met hem verzoend; haar moeder wist van blijdschap niet wat zij wel zeggen zoude, en was met het jonge paartje zeer in haar schik; zij gaf hun den zegen en reed naar hare hoeve op het Weidekamp terug.

De jonge echtgenooten waren zeer tevreden en gelukkig; de brave oude lieden leefden als het ware weder op nieuw, en de deugdzame molenaarsvrouw hield bijzonder groote vriendschap met de arbeidzame en verstandige schoondochter, die hare regterhand in de huishouding was. Johan was de teederste echtgenoot en deed alles uit liefde tot zijne vrouw, zelfs wat hij slechts in haar oog las. Hij trok zich het werk veel ijveriger aan dan gewoonlijk, liep niet, gelijk vroeger, op zondag en dikwijls ook in de week, naar de herbergen en bespaarde het geld, dat hij verdiende; want de oude vader gaf hem het volle loon, als eenen meesterknecht, en voor het overige had hij in huis alles vrij wat hij noodig had. Het ging thans daar in huis zoo stil en vreedzaam, dat de menschen zich er over verwonderden en zeiden: Wie had ooit gedacht, dat het in den molen zoo goed zoude toegaan? De jonge vrouw verstaat het kunstje, die heeft den wildzang getemd.

Met den ouden molenaar zijne gezondheid was het echter niet goed. Hij had reeds verscheidene jaren eene kwaadaardige hoest, en de doktor noemde de ziekte: tering, en dan nog wat anders met eenen latijnschen naam. Zijne vrouw en zijne kinderen, want Trees had hij zoo lief als zijne eigene dochter, verpleegden hem met grootste teederheid en verheelden hem zijnen ergen toestand. Hij was echter zelf een

christelijk man, en zeide dikwijls: „Ik heb lang genoeg geleefd, ik moet voor de jonge lieden plaats maken. Nu moet ik aan het sterven denken, en aan de lange eeuwigheid. Misschien is het met den ouden molenaar gedaan, nog eer wij het nieuw koren malen."

— Maar vader," zeide Trees dan gewoonlijk, „kwel u toch met zulke treurige gedachten niet, en maak ons niet ongerust. De goede God zal u nog lang in gezondheid bewaren, want gij hebt een krachtig gestel."

— Ja, gij allerliefste dochter, gij zoudt zeker den ouden vader gaarne nog lang in het leven hebben en hem zoo als tot dus verre verplegen en voor hem zorgen. Ik ken u reeds, en kan den goeden God niet genoeg danken, dat Hij mijnen Jan zulk eene goede vrouw gegeven heeft. Gij zijt een ware zegen voor het huis, en het komt mij voor, alsof de geheele wereld vrolijker geworden is, sedert gij bij ons zijt. God de almagtige moge u zegenen, en u het geluk altijd zoo ongestoord bewaren. Ik zal zeker niet lang meer in uw midden zijn. God zij dank, onze zaken staan goed, alle steenen zijn steeds in vollen gang, en wij kunnen onmogelijk al het koren vermalen, dat de boeren ons brengen, en ik heb eerst gisteren nog weder drie vrachten weg gestuurd naar den molenaar Blank, aan de overzijde bij de herberg *de Arend*. Blank is een arm man, heeft

zeven kinderen groot te brengen, en kan zijn leven naauwelijks staande houden, die moet ook werk hebben. — Wij kunnen van geenen nood klagen, wij hebben volop werk, de velden staan overheerlijk, en voor het grootste geval van nood heeft mijne vrouw haar leven lang gesponnen, zoo dat er kisten vol staan van het beste linnen dat vrij wat geld waard is. Ja, kinderen, gij krijgt eene mooije huishouding, gij kunt gemakkelijker vooruit komen, dan toen ik met mijne oude Barbara begonnen ben. Dit zeg ik u echter, vergeet dan niet den ouden vader, als hij dood is, en verzorgt moeder alle dagen tot aan haren dood; gunt ook den armen iets van uwen overvloed. Ik heb het mijn leven lang opgemerkt, dat wie aan de armen geeft, daardoor niet arm wordt. Ja, in de jaren toen wij pas begonnen, en dan in oorlogstijden, toen was er allerwege ellende en hongersnood; ik had toen de molen slechts in pacht, en het huis, het was destijds maar half zoo groot en bouwvallig, in huur. In den molen was weinig te doen, de arme boeren bragten al hun koren naar de stad om aan geld te komen, want geld was schaars en de opbrengsten zeer groot. Toen heb ik dikwijls als daglooner gewerkt en moeder heeft voor andere menschen gesponnen. Vaak hadden wij zelfs naauwelijks droog brood; gij, Jan, waart destijds nog niet op de wereld, uwe vier oudere

broertjes en zusjes zijn allen gestorven. Dikwerf hebben die arme wormpjes om brood geschreid, en er was niets meer in de kast, doch de goede God heeft altijd geholpen. Als er een arme soldaat of een bedelaar kwam, heb ik dien altijd een nachtleger gegeven, en te eten, zoo als wij het zelven hadden. De arme menschen wisten zulks, en hebben den molen vlijtig opgezocht; de goede God heeft het gelag voor hen betaald. De noodlottige inkwartiering kwam er ook vaak nog bij; wat de eenen geheel lieten, dat werd door de anderen stuk geslagen, en als men zijne billetten, naar het gemeentehuis bragt, om daar geld voor te krijgen, dan palmde de gestrenge heer schout de briefjes in en zeide: De zaken staan thans zeer slecht; als het vrede wordt, dan krijgt gij eene mooije ronde som. Het werd vrede, ik ga om mijn geld, en mijnheer de schout of toen heette hij al wat anders, zeide: Er is nog geene aflossing ingekomen, ik kan het geld niet uit mijnen eigenen zak betalen en heb van dat alles geenen roode duit gezien. Ik mag niet oordeelen, opdat ik mij niet bezondige, maar dit is zeker, ik heb tot op den huidigen dag er geen cent van terug gekregen, en ik wil er ook niets van zeggen, ik verkeer in geenen nood. De dure tijden zijn voorbij, en de menschen zeggen, dat Steenders op een afstand van vijf uren in het rond de rijkste man

is. Kinderen, ik heb dat alles met hard werken, maar alles eerlijk verdiend, en uwe moeder heeft gearbeid als eene dienstmeid. Geniet het dus in de vreeze Gods, en denkt altijd aan mijne twee lievelingsspreuken: Eerlijk duurt het langst; en: Aan Gods zegen is alles gelegen."

— Maar mijn beste man, wat praat gij toch altijd louter van sterven en testament, laat dat aan onzen lieven Heer over; uw vader zaliger hebben wij ook in zijn vijf en zeventigste jaar begraven, op Sint Catharina is het juist twintig jaren geleden; en gij zijt nu toch eerst acht en zestig."

— Moeder, brom er niet over, dat ik van den dood spreek, ieder christen moet immers toch elk uur er op wachten, wanneer of hij komt. Ik gevoel het zelf het beste. Het gaat thans reeds zoo langzaam ten einde."

— Nu, zoo lang zult gij nog wel wachten, tot dat gij een kleinzoontje op uwe kniën kunt wiegen."

Toen bedekte Trees het gezigt met haar voorschoot, en liep weg. —

De menschen in den molen waren zeer goed en braaf, en in den geheelen omtrek met veel eere bekend. Het woord van Steenders is zoo goed als klinkende munt, plagt men te zeggen. De pastoor der parochie, die ongeveer een uur van den molen woonde, ging nooit zonder dien te bezoeken voorbij; op het patroonsfeest of bij

andere plegtige feesten, werd Steenders zonder fout mede aan den maaltijd genoodigd; en de oude vrouw had dan bijzonder veel vermaak, als zij aan deze of gene buurvrouw of kennis vertellen kon, dat haar man bij het feestmaal geweest was, en hoe het daar was toegegaan. Van het kerkgaan en het vervullen der godsdienstpligten maakten allen veel werk. Jan was wel is waar, toen hij uit de stad terugkwam, daarin een weinig slap geworden; doch van den tijd af, dat hij de goede Trees getrouwd had, was alles geheel veranderd; des zondags reed hij telkens met de ouders en de jonge vrouw naar de kerk. Hij zelf reed en had er vermaak in, als hij met zijne prachtige zwarte rossen daarheen draafde. Op het Paaschfeest reden zij allen te zamen weder naar de kerk, en gingen allen tot de heilige Communie. Toen Jan met zijne vrouw en zijne ouders uit de kerk kwam, zag hij zijne voormalige kameraden, den jagersgezel, den wagenmakerszoon en den koopman, met nog verscheidene jonge lieden, die daar slechts stonden om het volk aan te gapen. Toen zij hem zagen, begonnen zij allen te lagchen, en de onbesuisde wagenmaker wilde den anderen eene grap vertoonen, maakte eene kniebuiging voor Jan, en zeide spottend: „O heilige snuiter! o heilige martelaar van de pantoffel!” Toen begonnen allen te lagchen. Jan werd bloedrood, balde zijne vuist, en zoude

zeker er op geslagen hebben, zoo zijne vrouw hem niet zacht bij den arm gevat en gezegd had: „Johan! zie, de ouders zijn reeds bij den wagen.” Hij sprong er op, zag de knapen grimmig aan, klapte met de zweep en draafde weg.

Dit verdroot hem zeer, want hij had aan de jonge lieden zijn hart gehecht, en hunne vriendschap was hem zeer aangenaam. Buitendien had hij reeds lang bij zich zelven aan hunne vrolijke streken en liederen gedacht, en was gaarne weder in hun gezelschap geweest; doch hij liet er Trees niets van merken, want deze beminde hij toch meer, en wilde liever bij de kameraden zijn ontzag verliezen, dan haar verdriet aandoen; evenwel was hij thans gedurig verdrietiger en sprak weinig.

Zijne vrouw had dat weldra opgemerkt en daar zij hem thans heel goed kende, zoo had zij ook zeer spoedig de reden er van ontdekt. Eens op eenen zondag na het lof stond Johan aan de deur van den molen en keek naar de jonge lieden hoe die ginds onder den grooten lindeboom stoeiden en zich vermaakten, en hij dacht weder aan de oude vriendschap; toen kwam Trees buiten, vatte hem zacht bij de hand en zeide vriendelijk:

— Johan, u deert iets, wees opregt en zeg het aan uwe getrouwe vrouw. Heb ik zelve u welligt beleedigd? Dat zoude mij geweldig spijten!

— Gij hebt mij niets gedaan; de goede hemel alleen weet, waarom ik zoo verdrietig ben. Menigmaal ben ik te moede, als mogt ik alles kort en klein slaan, en toch weet ik niet, waarom."

— Mijn lieve man, ik wil u de reden zeggen, maar gij moogt niet boos worden. Begrepen?"—

— Ja wel."

— Nu kijk. Gij zijt een jong man en houdt veel van gezelschap, dat kan u niemand kwalijk nemen. Gij werkt de gansche week en zijt altijd bezig; gij wordt vermoeid en drinkt gaarna nu en dan een glas bier. Gij hebt gelijk, waarom zoudt gij het ook niet doen? Het is toch geene zonde en niet verboden. God zij dank, gij verdient immers zoo veel, dat gij het er wel van afnemen kunt. — Geloof toch niet, beste Johan, dat ik u uw genoegen zoude willen benemen, of dat ik het niet gaarne zie dat gij uw glas bier drinkt. Uw vader heeft er ook niets op tegen. Morgen rijdt Gerrit met koren en meel naar mijnen oom, den brouwer bij het Weidekamp tegen ons over; om dan niet met de ledige wagen terug te rijden, moest hij een paar vaatjes bier medenemen; het is altijd goed, als men zoo iets in huis heeft, wij krijgen nog al vaak bezoek, en naar den kastelein in *de Arend* stuur ik buiten dien niet gaarne heen. Is u dat zoo goed, Johan?"

— Wel zeker, lieve vrouw, ik heb daar

ook al reeds aan gedacht, doch ik wilde het u niet zeggen, want ik geloofde, dat gij het niet gaarne zien zoudt, en ik wilde toch liever mijn leven lang geen glas bier meer drinken dan u eenig verdriet aandoen."

— Nu, waarom dan niet. Gij kunt dan van tijd tot tijd, bij voorbeeld des zondags, een paar brave mannen bij u vragen, en een kaartje spelen, dan hebt gij toch eenige uitspanning. Maar" — —

— Nu wat meent gij? Wat wilt gij zeggen?"

— Niet waar, Johan, den onbeschoften wagenmaker en den gemeenen jager brengt gij niet in huis; ik ben altoos zoo bang voor hen, als moest ons door hen iets kwaads overkomen."

— Heb geene zorg, die betreden mijn huis zeker niet; ik ben blijde, dat ik mij van hen losgemaakt heb, ja dit gezelschap zoude mij nog in het ongeluk gestort hebben."

— God zij geloofd; dat gij het inziet. — Zie! daar komt onze oude vriend, de smid aan. Ga met hem daar onder de boomen zitten, ik zal vader bij u sturen en gij kunt dan zoo lang keuvelen, tot dat het avondeten gereed is. Als ik er mede klaar ben, dan zal ik u wel roepen."

III.

Het huiselijke leven.

In den molen van Steenders ging alles den ouden, bedaarden gang, en het geluk der goede menschen was nog zoo veel grooter geworden door eene aanwinst in de familie, door de geboorte van een gezonden knaap. Grootmoeder had nu de handen volop met werk, en grootvader, die het werk in den molen nu geheel aan Johan had overgegeven, scheen niets anders te doen te hebben dan met den kleine te spelen. Met zijne gezondheid stond het echter zeer slecht, en het werd van dag tot dag erger. Hij hoestte zeer zwaar, zijn gezigt was geheel en al ingevallen, en hij konde niet meer zonder stok uitgaan, en zelfs dan moest hij nog ieder oogenblik stil blijven staan. De pastoor kwam zeer dikwijls bij hen in huis, en als hij met andere menschen in het dorp sprak, dan plagt hij te zeggen: „Jammer dat de oude Steenders altijd zoo ziekelijk is; wij verliezen in hem den braafsten man uit de gemeente." De vrouw van den molenaar liet hem niet merken, dat zij het wist, hoe de zaken met hem stonden. Trees was eene

zeer regtschapene, brave huisvrouw, verstond de huishouding, ging minzaam met de huisgenooten om, en was milddadig jegens de armen. Zij hield van orde en tucht, en zeker meldde zich in den molen geene dienstbode aan, die niet oppassend was en niet goed werken wilde en werken konde. Vooral zorgde zij dat het morgen en avondgebed altijd gemeenschappelijk gebeden werd, en wanneer het angelus-klokje van den kerktoren klonk, dan riep zij allen schielijk bijeen, en het was het teeken tot het gebed. De oude Steenders had zulks reeds lang willen invoeren, doch hij had er niet regt den moed toe gehad, en om eigenlijk de opregte waarheid te zeggen, hij was altijd wat bang geweest voor zijnen zoon Jan. De jonge molenaar beminde zijne vrouw van ganscher harte, en hij volgde in alles zeer gewillig, daar hij zag, dat zij hem nooit barsch kommandeerde, maar alles slechts in liefde zeide. — Van het gemeenschappelijk gebed in huis was hij van den beginne af afkeerig geweest, en hij zoude het gaarne weder afgeschaft hebben, vooral daar hij als huisvader de dienstboden voor en na het eten voorbidden moest; doch Trees wist hem zoo geschikt te behandelen, dat hij zich er eindelijk aan gewende. Slechts eenmaal was hij geweldig verstoord en driftig. De oudste knecht kwam namelijk bij hem in de kamer, en zeide hem de dienst op.

— Meester, ik ben hier in den molen reeds twaalf jaren meesterknecht, en ben hier al als leerjongen gekomen. Het werk in den molen is mij zoo eigen en ik ben daar zoo te huis, dat ik alles goed zou weten te bestieren, al was ik ook blind. Ik vertrek niet gaarne, meester, gij zijt een eerlijk man, uw vader is ook een braaf man, tegen u beiden en de oude vrouw heb ik ook niets; maar van de jonge vrouw met hare grillen en die overdreven vroomheid heb ik eenen afkeer. Een molenaarsknecht is geen kluizenaar, en ben ik ook overigens een ordelijk christen mensch, die alle jaren zijn Paschen houdt, toch kan ik dat schijnvrome niet velen. Dat ontbrak er nog aan, dat ik mij door de jonge vrouw zoude laten uitmaken en kommanderen, gelijk een pas gekomen leerjongen. Als ik maar een uurtje later te huis kom, dan is de duivel reeds los, en laatst, toen ik uit de herberg gekomen ben, toen had ik iets te veel gehad; nu meester, gij weet wel, hoe het menigmaal gaat, ik had een beetje te veel gedronken, dat kan ik niet ontkennen. Maar wat gaat dat de meesteres aan? Zij heeft mij toch zoo uitgemaakt, alsof ik de gemeenste vent was! ik moest toch wel een gek zijn, als ik mij zulke dingen liet welgevallen. Zoek dus eenen anderen knecht, aanstaanden zaturdag is mijn tijd om; zooals het betaamt, heb ik u nu vooraf opgezegd, en als het u goed is, dan

wilde ik heden nog wel naar de stad vertrekken, opdat ik nog eene behoorlijke plaats vinde."

De jonge man werd daarover zeer verdrietig; Steven was zijn beste knecht, hij konde zich geheel op hem verlaten en hem alles vertrouwen; daarom raakte hij hem niet gaarne kwijt, en zeide om hem tot bedaren te brengen:

— Steven, gij weet, ik houd veel van u. Wees niet mal, en zet u die grillen uit het hoofd. Trees is eene allerbraafste vrouw en verstaat het huishouden grondig. Dat zij zoo van orde houdt, nu, dat moet gij haar niet kwalijk nemen. Zij meent het stellig zeer goed. Blijf dus Steven; ik zal wel met haar spreken, opdat zij u beter behandele."

— Neen meester, ik ben dien vromen warbôel al lang moede; geen eten smaakt mij meer, ik ben gedurig in gal en verdriet, en wil mijn leven niet verbitteren. Een arme knecht, zooals ik, heeft op de wereld buitendien niets dan zijn beetje plazier; indien men hem ook dat nog verbittert, dan ware het om zich op te hangen. De gansche week moet ik mij aftobben gelijk een dier, en als de zondag komt, dan zal ik in de keuken moeten blijven zitten, als een oud moedertje. Meester, ik ga, en laat mij het nimmer uit het hoofd praten."

Jan keerde zich verdrietig om, ging naar de kast, waarin hij zijn geld had, nam er eenige

blinkende stukken uit, en gaf die aan den knecht; deze telde ze, en zeide toen:

— Meester, gij geeft mij tien gulden te veel. Ik wil geen geld hebben, dat ik niet eerlijk verdiend heb. Al de jaren, dat ik hier in den molen werk, heb ik u nog voor geen cent bedrogen. Daar neem uw geld terug, ik heb geen geschenk noodig."

De jonge molenaar fronsde het voorhoofd, stak het geld bij zich, en drukte den meesterknecht de hand:

— Steven," zeide hij, „gij hebt u altijd goed gedragen, en kunt steeds op de beste rekommandatie rekenen. Wanneer gij ooit terug wilt keeren, zoo gij geene geschikte plaats vindt, dan kom, de molen van Steenders staat altijd voor u open, en als ik u met iets helpen kan, dan zal ik het met het grootste genoegen doen."

— Meester," hernam de molenaarsknecht, en er kwam hem een groote traan in het oog, „ik ga niet met een opgeruimd gemoed van u weg, maar hier is het niet om uit te houden. Ik wil u tot afscheid nog eene goede les geven. Gij hebt eene regtschapene vrouw, dat ontken ik niet, maar wijl ik uw vriend ben, zoo zeg ik het u ronduit: uwe vrouw weet maar al te goed, dat zij u onder de plak heeft en dat gij u als een kleine jongen laat regeren! — Als dat zoo voortgaat, dan zult gij nog wel eens aan mij denken; zij zal u met

den tijd wel andere liedjes voorzingen, als gij u maar zoo voort laat bevelen. De menschen lagchen reeds om u, en er is zeker ook niets schandelijker, dan dat de vrouw den baas speelt. Doch genoeg er van, die niet hooren wil moet voelen." Hij reikte hem hierop de hand en ging heen.

— Het is toch verdrietig," bromde Jan bij zich zelven. „Steven is anders eene goede ziel. Mijn vrouw meent het goed, dat is zeker, maar zij drijft het toch een weinig te ver. Wie is dan baas in huis? Ik ben het, dat is uitgemaakt. Dat de menschen mij uitlagchen, dat mag ik niet dulden. Het ware toch al te schandelijk, indien Jan Steenders zich door iemand zoude laten uitlagchen. Ik was vroeger altijd de voornaamste jongen in de geheele gemeente en als ik naar de kerk ging of naar eene muziekpartij, dan keken zij zich aan mij de oogen schier uit het hoofd. En nu zou ik mij eindelijk nog laten uitlagchen? Neen! dan heeft de vrouw zich misrekend. Er zijn ook wel andere brave huisvaders en echtgenooten, en die genieten het leven ook. Zoo bromde Jan en ging in den molen, waar hij zijne gramschap lucht gaf aan den leerjongen dien hij terdege bekeef en afranselde. Tegen het middageten ging hij in de kamer en was zeer verdrietig.

— Johan, hoe zijt gij toch van daag zoo wonderlijk?" vroeg hem de jonge vrouw.

— Ik wonderlijk? — Dat weet ik niet."

— Kijk toch eens aan, nu wil hij het nog ontkennen. Gij hebt immers straks den molen rond gedraaid, gelijk de stormwind in November; de ooren van onzen leerjongen hebben er misschien nog eene herinnering van. Zeg mij, lieve man, ben ik welligt de oorzaak?"

— Gij? neen, regtstreeks niet."

— Johan, gij hebt wat op mij tegen, zeg maar opregt wat het is. Ik weet dat ik niet zonder gebreken ben, doch zelve merk ik ze niet. Zoudt gij mij het dan niet zeggen? Ben ik misschien uw vertrouwen niet meer waard?"

— Wel ik heb waarlijk niets op u tegen, doch ik ben verdrietig, dat Steven weg is gegaan. Hij heeft altoos zoo vlijtig en braaf gewerkt, is reeds zoo lange jaren in den molen geweest, en nu gaat hij op eens weg, nu ik hem het meeste noodig heb. Voor geen honderd gulden zoude ik hem gemist hebben. En vooral heeft hij zich over u uitgelaten. Hij zeide, dat gij te streng waart, en wat weet ik wat nog al meer."

— Ik zoude de schuld er van zijn, dat zoude mij spijten. Zie Johan, ik was zeker slechts te goed jegens hem. Aan zijne oude moeder heb ik de vorige week vlas, meel en een geheel vaatje reuzel gestuurd, en Steven heb ik een paar hemden gegeven, die gij nooit meer draagt. Maar dit is het al: Steven is een

weinig liederlijk. Gij weet dat hij gaarne drinkt, en des zondags in de herberg zijne verdienste van de geheele week er doorbrengt. Een drinker is een vloek voor het huis, en geeft ieder een slecht voorbeeld. Den laatsten feestdag is hij te middernacht geheel beschonken te huis gekomen, en heeft een verschrikkelijk leven gemaakt en zich zeer onbetamelijk aangesteld; ik heb hem den volgenden morgen gezegd, dat wij zulks niet konden gedoogen, en hij heeft mij daarop zoo onbeschoft geantwoord, dat ik u er niets van heb willen zeggen, want ik was bang dat er ongenoegen van komen mogt. Toen is hij dan zeer verstoord weggegaan, doch ik kan dat zeker niet helpen. Wees dus niet kwaad op mij."

— Mijne goede vrouw, gij hebt zeer wel gedaan. Liever alle jaar honderd gulden minder verdiend, dan zulk eenen mensch in huis!"

Zij spraken nu verder zeer minzaam met elkander, en het ongenoegen was spoedig voorbij, het eerste, dat zij in de twee jaren van hun huwelijk met elkander hadden.

Op den molen van Steenders scheen de zegen Gods te rusten, het ging er alles heerlijk vooruit. Wat de jonge molenaarondernam, dat gelukte hem, en zijne zaak was de beste in den geheelen omtrek. De andere molenaars zagen met nijd op hem neder, en wisten zich zulks niet te verklaren. Het geheele geheim bestond ech-

ter hierin: de menschen in den molen waren vroom en regtschapen, de jonge molenaar was overal zelf bij den arbeid tegenwoordig, verstond grondig zijn werk, en zag de knechten op de vingers. Het oog van den meester maakt het paard vet, zegt een oud spreekwoord, en het beteekent zoo veel als: Wanneer de meester dikwerf in den stal toekijkt, of de paarden hun behoorlijk voeder krijgen, en of er uit den trog en de kribbe geen haver en hooi in den knecht zijnen zak valt, dan worden de dieren daarbij vet. En gelijk zulks van de paarden geldt, zoo geldt het ook van de geheele huishouding. Jan behandelde zijn volk goed, ieder kreeg behoorlijk wat hem toekwam, doch moest daarvoor ook werken, zoo als het betaamde.

De boeren ontvingen hun meel op den regten tijd en alles, gelijk bij den ouden Steenders, zeer billijk; konden zij terstond niet betalen, de jonge meester maakte het hun niet lastig, en zoo was hij overal bemind. De jonge vrouw was eene goede huisvrouw. Zij liet hare oogen over alles gaan, alles was zeer netjes en zindelijk, alle dagen werd er geschrobd en geschuurd, en de tinnenborden en schotels boven op de rigchel in de groote kamer blonken zoo helder, alsof zij pas van den tinnegieter waren, en toch had de oude molenaarsvrouw die reeds voor dertig jaren aangeschaft. De wasch was helder gebleekt, en de tuin bij het huis was beter

in orde, dan die van de heer van het dorp, waar tuiniers bij omluijerden. Kortom, als gij in dien tijd in den molen van Steenders gekomen waart, dan zoudt gij ook hebben moeten zeggen: hier heerscht orde en welstand, en als gij de jonge echtgenooten zoo frisch en bloeijend gezien had, hoe zij des zondags na het lof met den dartelen knaap in hun midden onder den ouden peerenboom zaten, of in het groote prieël bij de kegelbaan, dan zoudet gij gezegd hebben: dat zijn gelukkige menschen, en moeten ook zeer godvreezende menschen zijn. De buren en andere lieden, die de familie van Steenders beter kenden, en dikwijls bij hen in huis kwamen, hadden hen zeer lief; doch zooals men wel denken kan, ontbrak het ook niet aan vijanden. Eenigen waren hen vijandig uit nijd, zooals bij voorbeeld de stuursche molenaar Blank bij de herberg *de Arend;* dien wilde maar niets goed vooruit gaan, en hij klaagde altijd: Steenders dringt zich bij de menschen in, en wil mij te gronde rigten; dat was echter zoo niet, want hij gunde hem alles en stuurde hem zelfs werk toe. De eenige reden was, dat de molenaar Blank niet veel werk van de godsdienst maakte, en wanneer hij des zondags ook al eens in de kerk kwam, dan fluisterden de menschen elkander toe: Zie, molenaar Blank gaat ook nog naar de kerk, ik dacht, dat hij zich daar in het geheel niet meer aan stoorde.

Eene andere reden was dat de molenaar zich niet veel om de huishouding bekommerde; hij was meer in de herbergen, in *de Arend* of in *de Fontein* in het bosch, een uur ver van het dorp. Het bestuur der huishouding liet de molenaar geheel aan zijne dochter over, die er echter weinig verstand van had; zij was een ijdel meisje en zag meer naar mooije kleederen, dan naar de huishouding om, en zoo is alles den kreeftengang gegaan. De molenaarsknechten hadden weinig ontzag, en als de meester weg was, dan speelden zij in den molen kaart of dronken bier. Den boeren ontstalen zij het meel en verbrasten het geld dat zij er voor kregen; zoo kwam het, dat niemand daar gaarne werk gaf, en alles naar den molen van Steenders ging. De molenaarsdochter verhinderde dit volstrekt niet en zag zelfs gaarne, dat de knechten den leerjongen heimelijk naar den kastelein in *de Arend* om bier of brandewijn stuurden, want zij was eene groote vriendin van Antje van den kastelein, en die ligtvaardige meid gaf haar geen goed voorbeeld.

De ergste vijand van de familie Steenders was echter de kastelein zelf, want zijne verdiensten waren door hem zeer verminderd; de oude Steenders had nooit gaarne gedronken, en de jonge was sedert zijne bruiloft nog geen enkele keer in de herberg geweest. De molenaarsknechten durfden ook niet goed meer in

de herberg komen, uit vrees voor de jonge vrouw, en daarom belasterde hij haar overal. Zijne dochter stookte hem daartoe nog meer op; zij had zich namelijk altijd met de hoop gevleid, dat de jonge knappe molenaar haar nog eens trouwen mogt, want toen hij eens een weinig te veel gedronken had, toen had hij het haar beloofd, en zij had er zoo wat op gerekend. Nu zag zij, hoe het in den molen goed toeging, en zij was toch zoo bijzonder gaarne de vrouw van den molenaar geworden, en had voorzien, dat haar wel niemand anders tot vrouw zoude willen nemen; want ofschoon zij van gezigt niet lelijk was en eenmaal op een aardig kapitaaltje van haar vader kon rekenen, zoo was zij daarbij toch zeer ligtzinnig en menigmaal schaamteloos, zoo dat ieder fatsoenlijk man haar gaarne uit den weg ging. Zij was dus de doodvijandin der jonge vrouw, en zoude tot elken prijs gaarne haar geluk verstoord hebben. Zoo stonden de zaken, toen het geluk der jonge lieden nog grooter werd, door de geboorte van de kleine Barbara, die sprekend op haar moeder geleek. De oude molenaar weende van blijdschap, doch met zijne gezondheid was het gedaan, en iederen dag verwachtte hij, dat het zijn laatste was. Jan leefde gelukkig en tevreden, de neiging tot het drinken was bij hem bijna geheel uitgedoofd, en hij was het allerliefste bij de zij-

nen te huis. Dikwijls kwamen des zondags een paar brave mannen bij hem bijeen, de oude smid, die ook niet meer naar de herberg ging, en nu en dan de schoolmeester, en dikwerf de nieuwe koopman, die zich onlangs in het dorp gevestigd had, en die dan ook zijne jonge vrouw medebragt, (die, wat ik hier tusschen twee haakjes zeg, een hoogmoedig vrouwtje was.) Dan spraken zij met elkander van verschillende dingen, dronken een glaasje bier en speelden een paar uren kaart, tot dat het tijd was om naar huis te gaan. — De oude kameraden van Jan kwamen niet, dan slechts een enkele maal; daar zij echter zagen dat zij geene welkome gasten waren, en Jan hen op een droogje liet zitten, zoo lieten zij hem voortaan met rust.

IV.

Het lieve gezelschap.

Des avonds laat op eenen woensdag, zat het geheele troepje, het lieve of liederlijke gezelschap, zoo als de menschen hen noemden, bij elkander in de herberg „*de Arend.*" Georg, de wagenmakersknecht, Filip de jager, de Koopman, of wat hij anders mogt wezen, want dat wist

niemand regt te zeggen, en de molenaar Blank. Zij dronken, zoo als gewoonlijk, zeer vlijtig en zwetsten en snoefden zoo wat over alles in de wereld. De kasteleinsdochter zat in den hoek en breidde aan hare kous; zij had veel genoegen aan het gesnap der liederlijke drinkebroers en de vader stuurde haar ook niet weg, waarschijnlijk, omdat hij geloofde, dat er aan haar niets meer te bederven was. Wien men bemint en wien men haat, aan dien denkt men gaarne en van dien spreekt men gaarne; dit is een gezegde, dat zich dikwijls bewaarheid heeft, en ook toenmaals; weldra spraken deze gemeene drinkebroers over Jan en zijne huishouding, en de lezer kan eene poos toehooren wat zij spreken. Het is voorzeker niet zeer stichtelijk te hooren, hoe eenige ellendige raven van kroegloopers krassen, en wij laten u ook daarom niet lang toeluisteren, slechts zoo veel als noodig is, de mensch moet overal leeren, al zij het ook van de ondeugd, althans zoo veel, dat men het niet zoo doen moet, en dat men zich er voor wacht, zoo veel als het den mensch slechts immer mogelijk is.

De Jager. „Broeders, het spijt mij geweldig dat Jan ons uit het net gesnapt is. Dat was eene fidele ziel, de jongen wist altoos zulke aardige stukjes te vertellen, en als er maar ergens een guitenstreek gespeeld werd, had Jan de handen mede in het spel.”

De Wagenmaker. „En wat nog meer waard is, hij had altijd eene gespekte beurs, die nimmer ledig werd. Als hij op den bodem kwam, dan zette hij een vroom gezigt, zoo als de steenen Kapucijners, of wat dat tuig in de kerk voorstelt, en de oude vrouw moffelde hem heimelijk het geld toe, dat zij voor de eijeren en de melk ontvangen had.”

De Koopman. „Maar het is niet waar; dan hadden de hennen wel gedurig aan en in den korf moeten zitten en den ganschen dag niets anders te doen hebben gehad, dan eijeren leghen, en melk had er moeten wezen, meer dan water in de beek ginds bij het bosch. Ik weet het beter. Wanneer Jan op eene zandbank zat, dan hielp hij den oude van eenige blanke rijksdaalders af, opdat hij daarmede zoo veel zorg niet zoude hebben, en als de oude grijskop niet te huis was, liet hij een paar zakken van den korenzolder in vrijheid. En hoe behendig legde hij dat aan! Hij ging zelf op den wagen, als of het koren voor de boeren was, voerde twee of drie zakken voor den een of ander mede, en laadde ze daar af, zoo dat hij den ouden gierigaard zand in de oogen wist te strooijen. Ha, ha, ha, ik weet hoe dat toeging, ik heet niet te vergeefs de looze vos, in den geheel enomtrek. Als hij naar de stad reed dan laadde hij twaalf of veertien zakken op den wagen, des morgens zeer vroeg, en schreef slechts

eenige op, en als hij honderd gulden beurde, dan kwamen daarvan hoogstens zeventig in den zak van den oude. De oude ezel heeft zich laten bedotten, en wij hebben op zijne gezondheid gedronken! Ha, ha, ha! Leve de speculatie."

De Jager. — Gij oude zondaar! Zoo komen uwe streken aan het licht; ik heb buiten dien altijd geloofd, dat gij er ook iets van wist. Wat drommel; het is ook niet verkeerd, moet dan zulk een oude vrek tot over de ooren in het geld steken, en een van ons dag en nacht op de been zijn, om jaarlijks eenige ellendige guldens te verdienen, die naauwelijks toereikende zijn voor mijne laarzen en tabak? Wat is de molenaar, en wat is onze houtvester? Het zijn even zulke menschen als wij, uit de zelfde fabriek en van de zelfde stof als wij; waartoe zou satan den eenen het geld bij de hoop toesmijten, en waarom moet ik mij voor eenige ellendige guldens als een lastdier afzwoegen? Dat toch de bl....."

De Wagenmaker. Houd u bedaard Filip; gij hebt altijd weder uwe oude gedachten, en draaft op het zelfde stokpaardje rond. Wij beiden veranderen het toch niet, ons beiden zal de houtvester of de molenaar niet vragen, of zij het overtollige geld afgeven zullen, of niet. Laat dat kuinismus (communismus) of hoe dat gedierte heeten mag, maar rusten en drinkt gij uwen borrel. Zoo lang er geen geld is,

schrijft de kastelein met dubbel krijt, en wie het eerst zijn fortuin maakt, die betaalt."

De Koopman. „Ja wanneer de fidele Jan hier maar weder aan de groene tafel mogt zitten, en weder roepen mogt: Broeders, daar zijn schimmels genoeg als hij den zak omkeerde en het zilvergeld over de tafel rolde."

De Jager. En eene stem had hij als een nachtegaal; onze liedjes hebben ook geheel opgehouden, mijne basstem heeft nu tijd om uit te rusten.

De Wagenmaker. Ons kaartspelen beteekent die twee jaren lang ook niets meer, want geen van ons betaalt en vroeger speelden wij om Jan zijn geld. Dien heb ik menigmaal geplukt dat hij er uitzag als eene musch, die pas uit het ei kwam kruipen."

De Koopman. Praat toch niet over gezang en spel, het spijt mij alleen om zijne goede guldens. Thans zit hij aan de bron, heeft zelf de magt over alles, en zoude ons jaar in jaar uit kunnen vrijhouden."

De Molenaar. „Zoo heel rijk is Steenders ook toch niet, daar weet ik wel van. Hij heeft nog vele schulden."

De Koopman. „Ei wat schulden? Al zit ik ook tot over de ooren in de schulden, wat maakt dat uit? Gelukkig is ieder wien de menschen nog borgen willen. De oude blaasbalg heeft duiten genoeg als hij betalen wil."

De Jager. Ik wilde toch wel eens weten, wat die malle Jan zich in het hoofd heeft gezet dat hij zich zelfs geen enkel maal meer laat zien."

De Kasteleinsdochter. Wie anders dan zijne trotsche vrouw, die van trotschheid niet meer weet, wat zij beginnen zal. De herberg is haar te gemeen, en mijnheer de molenaar moet mooi de kluizenaar spelen en op het huis passen."

De Jager. Ja, gij hebt gelijk Antje! Die kwezel schuilt er achter. Een enkel maal ben ik er geweest, en toen keek zij mij aan, alsof ze mij vergeven wilde, en heeft Jan in het geheel niet willen roepen. Wel drommels! Ik ben zijn oude schoolkameraad en heb menig vogelnestje met hem uitgeb ald. Mij het huis als het ware voor de neus igt te sluiten! Dat mogt de dr...! Kasteleir, geef mij eens een glas brandewijn, want de gal loopt mij over en moet weggespoeld worden."

De Wagenmaker. „Trees is anders eene brave vrouw. Als ik ooit trouwen wilde, dan nam ik er zoo eene; als er eene te vinden was."

De Kasteleinsdochter. „Dan wilde ik toch wel eens weten, Georg, wat bijzonders gij aan die stijve, trotsche Trees moogt vinden. Zij is toch verwaand en onverdragelijk, en kommandeert den armen Jan als een korporaal. Ik heb zelfs gehoord, dat zij hem soms oorvijgen geeft."

De Koopman. Altemaal gekheid. Jan zal zich

oorvijgen laten geven: dan mag zij eerst wel eenen anderen opzoeken. Neen, Trees is eene zeer regtschapene vrouw, iedereen geeft haar die getuigenis, en als zij Jan slechts wat meer vrijheid liet, dan viel er volstrekt niets op haar aan te merken. Ja, Jan moest weder in ons midden komen."

Allen. „Ja, ja, Jan moet weder komen."

De Wagenmaker. „Hij zal ons niet langer als deugnieten of dronkaards aanzien of verachten."

De Jager. „Hij zal weder betalen."

De Molenaar. „Hij zal dan niet meer zoo trotsch op zijnen rijkdom zijn; en die dikkoppen van boeren zullen niet langer zeggen, dat zij den dronken molenaar Blank niets meer toevertrouwen."

De Koopman. „Maar hoe zullen wij het aanleggen? Als zijne vrouw het verneemt, of er iets van bespeurt, dan is de duivêl eerst regt los. Weet gij wat Filip, gij moet het meesterstuk op u nemen. Gij zijt een regte heksenmeester en zulke stukjes zijn koren op uwen molen. Wanneer gij het doordrijft, dan bezorg ik u drie pond van het beste buskruid van ginder over de grenzen."

De Wagenmaker. „Filip, toon dat gij haar op de tanden hebt en niet te vergeefs zulk eenen geweldigen knevel draagt."

De Kasteleinsdochter. „Ja, Georg, gij hebt

gelijk, Filip is daar volkomen de regte man voor; Jan komt weder, en dat verwaande wijf zàl bersten van spijt."

De Molenaar. Als het gelukt dan betaal ik een vat bier, en dat borstelen wij te zamen uit."

De Kastelein. — Ik geef dadelijk eene groote flesch echt beijersch op rekening."

De Jager. — De droes! schreeuwt toch allen niet zoo te gelijk als op eene jodenmarkt; het hoofd danst mij schier reeds in eenen kring rond; Jan moet komen, ja, dat is gemakkelijk gezegd. Maar hoe krijg ik hem hier. Laat mij eens een poosje nadenken. Victoria! het zal gaan. Nu krijg ik hem wel! Gij oude krijtschrijver, breng nog eene flesch, wij zijn de zaak eens."

De Kasteleinsdochter. — Ik heb altoos gezegd, Filip is de slimste man van heinde en ver."

De Wagenmaker. — Maar hoe wilt gij het dan beginnen, Filip?"

De Jager. — Laat mij daar maar voor zorgen, dat zal ik wel weten. Ha, goed zoo vadertje, daar is de beer eens weder.

De anderen dronken de glazen uit en gingen uiteen; de wagenmakersknecht strompelde naar huis, en bromde onder weg gedurig:

— Jan moet komen, de ver..... Jan moet komen, anders sla ik hem de hersens in."

V.

De verleiding.

Menig ongeluk trof de goede familie Steenders; de oude molenaar lag thans te bed en konde niet meer opstaan; op het Weidekamp ontstond brand waardoor het huis, de stallen en de schuur geheel vernield werden.

Jan hielp haar terstond met koren; en leende haar een paard tot dat zij zelve alles weder in orde gebragt had. Geld had zij zelve wel en Jan zoude haar daarmede ook niet gemakkelijk hebben kunnen helpen, want hij moest juist nog het laatste gedeelte zijner schuld, nog ruim twee duizend gulden betalen. Zijn schuldeischer verlangde het reeds voor den eerstkomenden maandag, en wijl het geld zeer schaars was, zoo zeide hem zijn vader dat hij naar de stad zoude rijden, en daar, als hij konde, bij den een of andere goede kennis twee duizend gulden leenen.

— Trees," zeide Jan, „morgen vroeg rijd ik bij tijds naar de stad; ik moet zien, dat ik het geld krijg; het is onze laatste schuld, en hebben wij die betaald dan hebben wij

geene zorg meer; onze boedel is dan een mooi sommetje waard. De laatste vertimmeringen hebben ons er zoo diep in gebragt, en koren kan ik thans niet verkoopen, het geldt maar eenen spotprijs; wij moeten nog een weinig wachten."

— Wel zeker, Johan! gij hebt gelijk. Heb daarover maar geene zorg. Binnen zes of acht weken dan schiet moeder ons voor, hetgeen wij noodig hebben. Rijd morgen vroeg in Gods naam heen. Ik zal wat eerder opstaan, en uw ontbijt gereed maken.

Den volgenden morgen was de jonge molenaar vroegtijdig wakker, kleedde zich spoedig aan, pakte het benoodigde bijeen, spande het paard in, en ging naar de kamer waar zijne vrouw het ontbijt had gereed gemaakt.

— Johan, gij komt toch bij tijds te huis en laat mij niet lang wachten?"

— Wel zeker, hoe lang zou het dan duren? Van avond voor den Angelus ben ik weder te huis en breng u wat mede uit de stad, en den kleinen Johan ook wat. Als gij mij van verre ziet aankomen, stuur mij den kleinen schelm dan te gemoet. Niet waar Jantje, gij komt vader te gemoet?" Hij kuste hierop zijne brave vrouw en zijne kinderen, en reed weg. Weldra kwam hij in de stad aan, stapte in zijne gewone herberg af, liet zijn paard verzorgen, en ging zijne zaken verrigten. Hij begaf zich toen naar eenen bekenden koopman

die hem het geld gaarne gaf want hij kende Steenders als een regtschapen en eerlijk man, ja hij wilde er niet eens een schriftelijk bewijs van hebben, maar liet zich enkel de hand er op geven, dat hij het geld binnen een half jaar hetzij in klinkende munt of in koren terug zoude krijgen. Jan ging toen naar zijne herberg terug en was regt goed in zijn schik, want zijne zaken waren zeer goed afgeloopen. Hij slenterde vervolgens nog een weinig door de straten rond om voor de ouders, zijne Trees en de beide kinderen iets te koopen. Hij kwam ook menige herberg voorbij, waar hij vroeger verscheidene guldens gelaten, en zich daarvoor dikwerf eenen roes opgedaan had.

Een paar malen voelde hij zich aangetrokken om er in te gaan, doch hij dacht steeds weder bij zich zelven: „Neen God zij dank, dat ik mij van die afschuwelijke gewoonte heb los gemaakt, het was immers toch verschrikkelijk, dat ik vroeger zoo losbandig leefde. Dat het thans beter gaat, heb ik alleen aan mijne dierbare vrouw te danken. Daarmede heeft de goede God mij toch bijzonder gezegend.

Het was tijd om naar huis te rijden; Jan spande zijn paard in, stak zijne sigaar aan en reed vrolijk weg; hij zette het paard in eenen fikschen draf, om de zijnen te verrassen en vroeg te huis te zijn. De hemel had zich intusschen met donkere onweêrswolken overtrokken, het

was zeer drukkend, en reeds viel er menige dikke regendroppel. De leeuwerikken kweelden vrolijk en verhieven zich hoog in de lucht; in de plassen en vijvers kwakten de kikvorschen, en in de verte naar den kant van het woud begon de donder te rollen.

— Ei, daar ga ik juist in het onweder op weg, en zal doornat worden als een vaatdoek. Ik kom nooit droog naar huis — nu, wat is daaraan gelegen," dacht Jan en klapte met de zweep, zoo dat het jonge ros zijnen loop verdubbelde. De weg was in het woud door den velen regen zeer slecht en het grove puin lag overal in het rond. De wind loeide door de hooge eiken, en de pijnboomen bromden daar zeer onaangenaam tusschen, en het werd nu nog al donkerder; Jan reed langzaam voort en fluitte bij zich zelven een vrolijk deuntje terwijl hij aan zijne geliefden te huis dacht, die zeker zeer bezorgd voor hem waren. Daar hoort hij plotseling in het struikgewas iets ritselen en de ruigharige jagthoud van Filip sprong op den weg, en weldra volgde hem de gespierde jagersgezel met de zware weitasch op zijde, zijn geweer voorzigtig naar den grond gekeerd, en bij zich zelven brommende:

— Dat is een vervloekt weder! het is toch alsof satan zijne grootmoeder en alle heksen uit de hel heeft los gelaten om op de jagt te gaan." Toen bleef hij staan en wachtte op den molenaar.

— God zij geloofd, broeder! gij komt alsof gij geroepen waart. Ik ben van daag wilddieven op het spoor, en heb den ganschen dag boven bij het oude slot gezeten als een veldrat; nu ben ik het moede. Indien het den graaf of den houtvester belieft, dan mogen zij zelf daar boven gaan zitten, en hongeren en dorsten als een jagthond die gedresseerd wordt. Mijn buis is door en door nat, als eene dweil, en ik heb den ganschen dag slechts één borreltje gehad. Het is een hondenleven, wanneer men, zoo als de groote heeren zeggen, eene grove huid heeft, en een gemeene kerel is.”

Jan hield zijn wagentje stil, en zeide:

— Welkom Filip, dat ik u hier ontmoet, gij kunt met mij rijden tot aan den scheidweg bij onzen dijk, dan zijt gij niet ver meer van huis. Gezelschap is mij zeer aangenaam in zulk een onstuimig weder.

De jager sprong op den wagen, legde de weitasch onder de bank, het geweer aan de zijde, fluitte zijnen hond, en zij reden voort. Een oogenblik zat hij in gedachten, toen de molenaar zelfs het gesprek begon:

— Filip, gij gedraagt u immers reeds eenen geruimen tijd jegens mij als een vreemde. Wat scheelt er toch aan?”

— Ik? Niets, ik houd nog even veel van u, als voor drie jaren en vroeger, toen de menschen zeiden: er zijn geene betere twee

vrienden, dan de fidele Jan en Filip de jager. Jan dat was een tijd, toen wij nog een hart en eene ziel waren, en beide eene gemeenschappelijke beurs hadden. — Drommels, ik zoude immers voor u door vuur en vlam zijn gegaan, indien het noodig geweest ware. Maar gij herinnert u aan de oude vriendschap niet meer. Wie heeft u dan altijd uit de verlegenheid geholpen? Ik! — Wie heeft u uit den vijver gehaald, toen gij eens des nachts er in geloopen zijt, wijl gij meendet, dat gij bij u op het land waart? Ik! — Wie heeft u destijds op dien kermisdag in de herberg gered toen de boerenjongens u op het lijf wilden? Ik! — Herinnert gij u dat nog, broeder? Gij stondt alleen tegen acht kerels zoo sterk als boomen, de glazen vlogen u om het hoofd als kwartels, een hunner had zich van de poot van eenen stoel meester gemaakt, en zoude pap van u gemaakt hebben? Wie is daar tusschen gekomen? De jagersgezel, voor wien alle jongens uit den omtrek meer respekt hebben, dan voor dien lummel van een graaf met zijne gansche hofhouding. Herinnert gij u het nog? Hola, dat was een spektakel. Ik heb die aardappelkoppen bij de vleugels gepakt, en heb ieder in eenen afzonderlijken hoek gesmeten. Hem met zijne poot van den stoel heb ik geschud als eenen peerenboom, en het was dadelijk stil. En dan in de stad op die danspartij, toen

u die gemeene kerel van een politiedienaar wilde inpakken toen was Filip weder de middelaar, en toen die jood naar uwen vader wilde gaan klagen, toen heeft de jagersgezel het geld verschaft. Zie, Jan, ik verlang geenen dank, maar ik had gedacht, dat gij toch meer vriendschap voor mij had."

— Maar Filip, wie zegt u dan, dat ik die niet heb? Ik heb nog nooit de trouwe diensten vergeten die gij mij bewezen hebt, en heb er reeds lang aan gedacht, om u ook de eene of andere wederdienst te bewijzen."

— Jan" zeide de jager met trots, gij weet, ik ben niet belangzuchtig, ik verlang alleen uwe vriendschap dat gij weder op den zelfden voet met mij staat gelijk vroeger. Herinner u, hoe wij elkander broederschap hebben toegedronken, bij leven en dood, hoe wij vroeger zoo vrolijk en tevreden waren. Dat was een leventje! Drommels! Toenmaals hebben de menschen u nog niet bespot en uitgelagchen."

— Wie mag mij bespotten of uitlagchen?" riep Jan met fierheid uit. „Wie heeft daar eenige reden voor? Dat wilde ik toch wel eens zien."

— Ik zeg immers niet, dat ik u bespot, of dat ik u uitlach, ik zeg alleen maar, wat de menschen spreken. Ik verbrand mij den mond ook niet gaarne, doch u moet ik het zeggen, wijl ik uw vriend ben. Jan, de

menschen lagchen u uit, gij zijt tegenwoordig overal het onderwerp des gespreks. Wilt gij de reden weten, waarom? Enkel en alleen om uwe vrouw."

— Hoe, wegens Trees. Er moet eens iemand komen en van Trees iets kwaads spreken, dien zal ik een deuntje voorspelen, dat het hem nog een volle acht dagen in de ooren zal suisen. — Waar is er een betere vrouw, dan zij, of eene, die meer verstand van de huishouding heeft. Zij bemint mij nog, gelijk op den eersten dag van ons huwelijk, en toen heb ik juist zulk een ellendige rol gespeeld, dat ik altijd wel bloedrood mogt worden van schaamte, gelijk een huisdief, als ik mij daaraan herinner. En de kinderen heeft zij zoo lief, dat ik zoo iets nog nooit gezien heb. In de huishouding is zij juist gelijk hare moeder, de oude boerin op het Weidekamp.

— Jan, gij vliegt tegen mij op, alsof het mijne schuld ware. Ik zeg immers niet het minste woordje van uwe vrouw, ik weet dat zij braaf en goed is, als massief goud, ik zeg u slechts in vriendschap, dat de menschen om u lagchen. Ik zeg niet dat de menschen gelijk hebben, ik meen enkel dat gij hen den mond moet stoppen, dat gij moet optreden, als een man."

— Filip! wat zeggen de menschen? Ik bekreun mij weinig om het gepraat der menschen,

maar ik wil weten, wat kwaad de menschen van mij of van mijne vrouw kunnen spreken?"

— Nu Jan, als gij het zelf verlangt, dan zal ik het u zeggen. De menschen spotten met uw huishouden, en zeggen: de fidele Jan is pantoffelheld geworden, hij is een speelpopje en laat de vrouw regeren. Hij mag zonder hare toestemming niet eens een glas bier drinken, behalve te huis, zoodat zij de ellendige notendopjes van glazen tellen kan, en hem daarvoor eene predikatie houdt. Jan wordt gehouden als een schooljongen, en moet leven als een capucijner die den geheelen dag met den rozenkrans loopt.

— Dat is te erg. De menschen liegen."

— Dan zegt men ock, dat uwe vrouw u verboden heeft, om met uwe beste vrienden om te gaan, en dat wil geen mensch u vergeven. Ieder weet, hoe zij ons ontvangen heeft, toen wij eens bij u gekomen zijn, om u geluk te wenschen met uwe nieuwe huishouding. Wij zelven gevoelden ons daarover zeker ook gekrenkt, doch ik zeide tot de andere kameraden: Laat Jan begaan, hij is eene fidele ziel, maar thans zit hij aan het touwtje, als een koppige jagthond."

— Wat de menschen altijd over mij te praten hebben! Ik zoude mij moeten schamen, als het waar was. De menschen zullen zoo iets van mij niet gelooven, vroeger was ik overal gezien."

— Ja, vroeger, zeker. De zaken zijn echter veranderd, en de menschen noemen uwe Trees de molenaar. Ha, ha, ha!"

— Dat is eene malle historie. Ik wil echter de menschen den mond wel stoppen, maar wat moet ik dan doen?"

— Ik zoude u zeggen, laat de menschen praten, wat zij willen. Zij zeggen ook van mij, dat ik een losbandige, liederlijke knaap ben, wat is daaraan gelegen? eerlijke menschen, die mij begrijpen, oordeelen anders over mij. Om u echter doet het mij leed, dat uw goede naam zooveel heeft geleden. Ik zoude u raden, gij moest aan al die babbelaars toonen, dat het niet zoo is, als men praat. Doch laten wij hier niet verder over spreken, het is voor ons beide onaangenaam. Ba! wat brult dat weder, even alsof de wilde jager heden weêr op de jagt is met zijne woeste gezellen. Pof! daar velde de bliksem ginds die groote beukenboom neder! De schutter heeft goed getroffen, die bespaart onze houthakkers een stuk werk. Drommels, wat flikkert en stormt het; zoo zal het op den jongsten dag moeten wezen, zooals de pastoor zegt."

— Filip, spot niet met den eerwaarden heer pastoor. — Ik houd veel van mijne vrouw, doch ik moet haar toch een weinig toonen, dat ik ook wat te zeggen heb. De leidsels van de huishouding moet de huisbaas in handen hebben.

— Dat is eene verstandige gedachte, Jan, dat brengt u weder in eer en achting. Daar kijk eens naar boven naar de rots, de bliksemstralen spelen er boven omheen, gelijk de dwaallichtjes in de moeras. Binnen een uur is het onweder bedaard, achter ons is het reeds een weinig helderder.”

Jan gaf het paard de zweep, het onweder woedde verschrikkelijker, en hij was nog meer dan een uur van huis, en verder op werd de weg nog veel slechter. Toen kwamen zij in de nabijheid van de herberg *de Arend;* de gelagkamer was helder verlicht.

— Jan,” zeide de jager, „wij gebruiken hier een glaasje, de kastelein leent u een lantaarn op uwen wagen, want de weg is te slecht; ginds in den hollen weg kondet gij een ongeluk krijgen, het zal er alles vol water en steenen zijn.”

— Ik kan mij maar een oogenblik ophouden, te huis is het altijd het beste. Een glas bier in den wagen, en dan weder voort.”

Zij kwamen bij de herberg. De kastelein had een wagen hooren aankomen, en stond met de stallantaarn bij de huisdeur. Zij hielden stil, en Jan bestelde twee glazen bier.

— Goeden avond, heer molenaar, kom toch een oogenblik binnen, het is immers een weêr, dat men geenen hond buiten de deur zou jagen, en het paard trilt over het geheele lig-

chaam. Binnen een half uur is het onweder voorbij; ondertusschen zal ik het paard onder het afdak plaatsen, en in huis zal het bier beter smaken.”

Toen verscheen ook de kasteleinsdochter en keek nieuwsgierig naar buiten.

— O, dat is eene vreugde, de heer molenaar en de heer Filip. Ik zal dadelijk een heerlijk wijnsoepje gereed maken, dat zal goed doen in het koude weder.”

— Neen, neen, ik dank u, zeide Jan. „Ik drink een glas bier, en meer niets. Dan rijd ik verder, mijn volk zal buitendien zeer ongerust over mij zijn.”

— Ja, ja, uwe vrouw,” zeide Antje schamper. „Er mogt eens wat te doen komen.”

— Jan,” bromde de jager hem in het oor, „hoort gij dat; heb ik ook gelijk gehad?”

— Het onweder zal nu weldra over zijn, dan kan de meester beter voortrijden. Anders kwam hij misschien in dit weder nog later te huis,” zeide de kastelein, en spande het paard uit.

— Nu, welaan dan,” hernam de molenaar, en stond op.

— Bravo, broeder, nu twijfel ik toch niet meer, dat gij nog een man zijt,” zeide Filip. Zij stapten uit den wagen, en gingen in de herberg.

VI.

De gelegenheid.

Daar zaten de oude drinkebroêrs bij elkander. Toen de deur open ging, keken zij om, en toen zij Jan voorop zagen komen, en achter hem de jagersgezel, die hun vol trots en genoegen een schertsend teeken gaf, schreeuwden zij als uit eenen mond:

— Hoezee, hoezee! daar is de fidele Jan!" Antje nam hem den mantel af, hing dien bij den haard, en zeide vriendelijk: „Heer molenaar, sedert gij de laatste keer hier waart, is alles als uitgestorven, ik zoude mij de oogen uit het hoofd geweend hebben."

De jagersgezel wierp zijnen overrok af, plaatste het geweer in eenen hoek, zocht in zijne weitasch om en haalde twee paar patrijzen voor den dag. „Daar, Antje, spoed u wat, en toon eens wat gij kunt; als men zulke gasten heeft, dan mag het niet alledaags toegaan.

He, kastelein, bier, wijn, een borrel, wat maar bij de hand is; ik ben van daag vermoeid, hongerig en dorstig, als een afgejaagde haas."

De anderen, die bij de tafel zaten, waren opgestaan; Georg, de wagenmaker had schielijk een glas gevuld, reikte het den molenaar toe en riep uit: „Hoezee, leve onze oude vriendschap! Voor geen duizend gulden miste ik het genoegen van dezen avond. Jan, mijn boezemvriend, daar, ga hier bij mij zitten, wij zijn de twee oudsten."

— De fidele Jan is er weder," juichte de koopman, „wij hebben den verloren kameraad wedergevonden. Ik mogt u nu wel eene predikatie houden, beter dan een luthersche predikant."

— Houd den mond, gij duitendief, laat Jan eerst eens drinken en weder ademhalen; Jan! dit uur vergeet ik nooit, zoo lang ik leef."

Jan was eenigzins verdrietig, zijn hart was onrustig, hij dacht aan zijne huisgenooten, en ware liever te huis in hun midden geweest, doch hij stelde zich zelven gerust met het slechte weder, en dacht, dat zij te huis zeker wel zouden meenen, dat hij ergens bleef overnachten, en dat zij hem dus van dezen avond in het gehcel niet meer verwachtten. Van den anderen kant echter kende hij zich zelven zeer goed, en wist, bij veelvuldige ondervinding, hoe slecht het steeds bij dusdanige gelegenheden met hem was afgeloopen. Bij de vriendelijkheid zijner kameraden, waarvan hij zeer veel hield, maakte hij eindelijk het besluit, dat hij zoolang

blijven wilde, totdat het onweder voorbij was, en dat hij slechts zeer weinig en zeer voorzigtig zoude drinken. — De drinkebroêrs bemerkten wel aan hem, dat hij besluiteloos was, doch de jager wist hem zoo behendig bij zijne zwakke zijde, de ijdelheid en den hoogmoed, aan te tasten, dat hij zich half verdrietig, half beschaamd op den stoel bij de tafel nederzette, waar anders altijd het liederlijke klaverbladje bij elkander zat.

Er was weldra alles in overvloed aanwezig; Georg stond op en reikte hem zijn glas: „Broeders, laat ons klinken: Lang leve de fidele Jan, vivat, hoezee!" Toen schreeuwden alle overigen mede. Jan zette het ledige glas op de tafel, en keek het venster uit.

— Ei kijk toch niet in de duistere nacht, de nacht is niemands vriend," zeide de koopman.

— Wat zit gij hier toch als een stomme, vriend Blank; doet het u dan geen genoegen, dat Jan daar aan de tafel zit?"

— De molenaar Blank antwoordde: „Jan heeft wat tegen mij, hij gelooft, dat ik hem de klanten aflok. Neen, buurman, ik heb niets tegen u! Maar die laten mij immers met al hun gebabbel in het geheel niet aan het woord komen. Daar, buurman, klink eens, op onze goede verstandhouding."

— Van harte gaarne, buurman, ik wil gaarne, dat er tusschen ons beiden geene on-

eenigheid meer bestaat, mijne vrouw ergert zich daar reeds lang over."

— Dat zult gij zien, vriend Steenders, dat gij geenen beteren vriend op de wereld hebt, dan mij; gij kunt op mij rekenen, zoo dikwerf ik u met wat het ook zijn moge helpen kan. Het rijk worden laat ik aan andere menschen over, ik begeer slechts mijn dagelijks brood."

— Het zal zich wel vinden, buurman. Het doet mij van harte plazier, dat wij het weder eens zijn; ik heb al lang eens bij u willen komen, en nu is het vandaag zoo toevallig goed getroffen, gij komt alsof gij gevonden werd," sprak Jan, en reikte hem de hand.

— De molenaar schudde zijne hand en riep uit: „Ten bewijze, hoezeer ik Steenders hoog acht, betaal ik heden het geheele gelag, niemand zal mijne vreugde storen. Buurman, op uwe gezondheid!"

Jan, dronk zonder het te merken. Het was thans reeds meer dan tijd geweest, om op te breken, doch het onweder woedde zoo vreeselijk, dat hij het zelf inzag, dat het nu eene loutere onmogelijkheid zijn zoude, om naar huis te rijden. De kameraden dronken hem toe, zij wisten, dat hij zeer ijdel was, en overlaadden hem met loftuitingen, onderhielden hem met de herinnering aan zijne kluchtige streken, en wanneer hij zich naar eene zijde wendde, om met den eenen te spreken, dan schonk de an-

dere heimelijk zijn glas weder vol, waarop allen hem luide verweten, dat hij in het geheel niet dronk, en hunne vriendschap oneer aandeed. Hij liet zich misleiden en dronk er onmatig op weg. — De gelegenheid tot zonde is voorwaar eene ongelukkige, treurige zaak. Des menschen hart gelijkt aan eene harp, waarop de snaren der deugd en der ondeugd gespannen zijn; *die* snaar klinkt, welke de mensch, — en wel het meest, welke de gelegenheid aanroert. De heiligste voornemens, de beste meening zijn doorgaans te zwak, om de magt der gelegenheid krachteloos te maken. De slechte gewoonte verkrijgt nieuw voedsel, nieuwe kracht, en die mensch, die op zich zelven vertrouwende, niet vol vreeze de gelegenheid vlugt, stort zich weldra al dieper en dieper in den afgrond der zonde. De ontwaakte neiging schiet schielijk nog dieper wortel, het onkruid woekert in het hart, spoedig is de stem des gewetens verstikt, en de eerste zondenval na de bekeering is maar al te dikwerf niets anders dan de eerste schakel eener zware ijzeren keten, die den mensch aan den eeuwigen ondergang kluistert. De mensch wordt een slaaf van zijnen hartstogt, en deze krijgt zulk eene magt over hem, dat hij zich niet meer redden kan. De weg tot de ondeugd voert naar beneden, en haar offer stort zich al dieper en dieper neder, aan stilstaan valt niet te denken, en de terugkeer bij zulk eenen

prikkel is eene zeer moeijelijke zaak, die de mensch slechts door de bijzondere genade Gods ten uitvoer brengen kan.

— Wij hebben hem in den zak," fluisterde de jager den koopman toe, „nu wilde ik er mijnen kop wel onder verwedden, dat hij weder de onze wordt. Wees slechts voorzigtig."

— Broeders, nu moet ik gaan," zeide Jan, en stond van den stoel op, „ik moet naar huis. Het is tijd."

— Jan," zeide de jager, „laat u niet als een gek bij de neus krijgen; nu eten wij, en dan wordt er een liedje gezongen. Het weder is nog niet bedaard, wij kunnen toch nog niet weg."

Jan liet het zich goed smaken; na het eten stak hij zijne sigaar aan, en vergat alles te huis.

— Maar zeg mij toch eens vriendje," vroeg de koopman, waar gij van daan komt? In de vreugde en verrassing heb ik geheel en al vergeten, u daarnaar te vragen."

— Ik kom uit de stad."

— Hebt gij daar zaken gedaan?"

— Zaken? Ja, ik heb geld gehaald."

— Geld? Hebt gij koren verkocht?"

— Neen! ik heb van eenen koopman twee duizend gulden gehaald, wij betalen maandag onze laatste schuld, dan zijn wij er af, en ik ben voor mijn leven lang geborgen. Ik verlang

van die schuld af te komen, het is de laatste post, dan is de rekening vereffend.

— Twee duizend gulden! dat is een mooi sommetje. Doch voor u is dat zooveel niet, als uwe schoonmoeder eens sterft, dan zal het deftig bij u toegaan."

— Gebrek is er bij ons niet, eene goede huishouding, en werk en levensmiddelen genoeg."

— Hebt gij het geld dan ook veilig bewaard, Jan?"

— Wel zeker! Daar zit het in den gordel om mijn lijf. De geelvinken kunnen er niet uitvliegen."

— Pas maar goed op, er zijn dieven in deze omstreken."

— Er moest er eens een komen, ik zoude hem wel te regt wijzen."

Ondertusschen werd er weder ingeschonken en weder gedronken. Jan had reeds eenen roes in.

Toen fluisterde Filip Antje iets in het oor, zij lachte, en ging weg. Weldra kwam zij weder, en bragt den grooten beer. Zij zette het glas op de tafel, en er ging een gejuich op zonder einde.

— Ik drink niet meer — niet meer" — stamelde Jan, „ik ben — ik ben. — De drommel, de tong doet hare dienst niet meer. — Ik ga. — Ja, ja mijne Trees, die zal mij wel uitschelden."

— Laat Trees buiten het spel," zeide Georg,"

zij is eene brave vrouw, doch zij moet u niet onder de pantoffel hebben."

— Neen, dat niet. Ik ben zelf een verstandig man. Ben ik niet? Wie zegt, dat ik geen verstandig man ben?

— Wie zegt dat?

— Spreek daar niet meer van Jan." zeide de koopman.

— Nu doet de beer de ronde, en bromt ieder aan. Ha, ha, ha!"

— Leve onze vriendschap!" riep de jager, reikte hem het glas toe, en hij dronk het in eenen teug uit. Nu werd er weder eene poos gelagchen en gezongen, toen stond de molenaar Blank op, hief het glas in de hoogte, en riep:

— Leve de jonge vrouw Steenders, wie een eerlijk man is, drinkt den beer uit." Er klonk een luid hoezee, allen dronken, alleen Jan weigerde; toen zeide de koopman spottend:

— Ei, Jan wij drinken op de gezondheid uwer vrouw, en gij wilt niet mededoen? Schaam u wat.

— Jan nam het glas, dronk het uit, en was nu volslagen bewusteloos.

— Thans kunnen wij gaan," zeide de koopman. Uiterlijk Dingsdag zien wij elkander weder in de herberg bij den molen van Blank. Top! de hand er op. Een man een woord. Wie niet komt, die is een schurk."

Zij schudden elkander de handen. Georg deed

Jan den mantel om bragt hem naar buiten. Het paard was reeds ingespannen, en Jan klom in den wagen. De molenaar Blank ging naar huis met Georg, die digt bij hem woonde. De jager ging links langs den dijk naar de woning van den houtvester, en de koopman zeide, dat hij naar het naburige stadje moest, waar hij den volgenden dag zeer vroegtijdig moest wezen voor eene handelszaak. Het weder was nog zeer onstuimig, het was pikdonker, doch Jan had de aangebodene lantaarn niet aangenomen, wijl hij dacht, dat hij zijn huis blindelings wel zoude bereiken, even als zijn paard. Hij had in de herberg wel bespeurd, dat hem het hoofd draaide, doch toen hij in de open lucht kwam, werd het nog veel erger.

Hij reed er snel langs, zweepte het paard en vloog als de wind. Toen hij bij de diepen sloot kwam, ging het langzaam stapvoets, want Jan was in slaap gevallen. Eensklaps ontwaakte hij, zag iemand schielijk van zijnen wagen springen en het paard eenen klap geven, zoodat het in galop voortrende. Hij stond op om te zien wie en wat het was, doch als in eenen droom viel hij weder bewusteloos in den wagen neder. Het paard vloog over stok en steen, en eindelijk stond het brieschend voor de huisdeur. De molenaarsjongen stond bij den stal te wachten en zette de deuren wagewijd open, om het paard en den wagen er in te brengen.

Trees kwam vol blijdschap toeschieten, Jan sprong zeer onbehendig van den wagen, en minzaam omhelsde hem zijne getrouwe vrouw. — Stil fluisterde zij hem toe, „vader is niet goed en de kindertjes slapen. Ga naar boven, en doe wat ander goed aan, de kamer is warm. Ik ga naar de keuken en breng uw avondeten. Gij arme, goede man, wat plaagt gij u. Zoo! Ik ben terstond weder bij u."

Jan ging zitten, en staarde strak voor zich, neder. Weldra kwam Trees, zij verwonderde zich, toen zij hem nog gekleed vond, doch spoedig erkende zij zijnen treurigen toestand. Zuchtende bragt zij hem te bed, en kon den ganschen nacht van kommer en bezorgdheid geen oog toedoen.

Jan ontwaakte den volgenden morgen laat uit zijnen diepen slaap. Trees had hem niet gewekt, en niemand in het vertrek gelaten, opdat hij niet zoude gestoord worden. Toen hij ontwaakte, stond zij bij zijn bed. Hij was zeer bleek, en gevoelde zich onpasselijk. Zeer verdrietig kleedde hij zich aan. Trees maakte zoo veel zij het maar immer vermogt, een vriendelijk gezigt, en vroeg, hoe het hem in de stad gegaan was.

— Goed," zeide Jan kort af, en keek in het geheel niet op.

— Hebt gij geld gekregen?"

— Ja."

— Niet waar, Jan, het was gisteren een vreeselijk weder, regen en" —

— Ja, het was zeer slecht weder."

— Ik had medelijden met u, arme man, dat gij in zulk een onweder de reis moest doen. Ik heb dadelijk gedacht, dat gij misschien wel ergens overnachten zoudt, en wist niet, of ik u nog verwachten moest. God zij dank, dat gij gekomen zijt. Maar lieve man, wat scheelt u toch, gij zijt vreeselijk bleek en ziet er zeer ziek uit, zal ik uwe thee gereed maken?"

— Neen, ik dank u.

— Mijn lieve, goede Johan, wees niet zoo terugstootend, wees opregt, gij kunt aan uwe vrouw alles zeggen; gij weet, ik houd ieder woord voor mij, wat gij geheim wilt houden.

— Trees, gij weet immers buitendien alles, wat zal ik u dan nog zeggen? Dit zeg ik u, ik schaam mij heden voor mij zelven, en mogt van schaamte wel in den grond zinken."

— Indien gij het maar inziet, Johan, dan is het al goed. Het was gisteren zulk een verschrikkelijke storm en onweder, toen hebt gij ergens een glaasje gedronken om u te verwarmen, en dat is u niet goed bekomen. Wees maar weder vrolijk, gij kondet er immers niet voor. Waar hebt gij het geld?

— Het is in den gordel."

— Neen, Johan, de gordel is hier niet.

— Dan moet hij in den wagen wezen."

— Neen, ook niet, ik was zoo even beneden, en heb er naar gezocht."

— Dan moet hij in de herberg liggen. Doch neen, toen ik in den wagen klom, heeft men hem vastgegespt, ik weet niet, of het de koopman of de jager was."

— Johan, bedenk u eens. Hij zal u misschien toch niet ontstolen zijn?"

— Jan overdacht alles, wat hij daags te voren gedaan had, zoo goed als hij kon; daar viel hem eensklaps weder in, wat hem op den weg van de herberg naar huis gebeurd was, en wat voor een droom hij had gehad, en hij zeide het alles geheel opregt aan zijne vrouw. Toen werd deze doodbleek, sloeg de handen ineen, en zeide vol smart en angst:

— Johan, gij zijt bestolen, van al het lieve kostbare geld, dat wij zoo noodzakelijk gebruiken moeten."

De jonge molenaar balde de vuist, drukte die tegen zijn voorhoofd, en zeide met groote droefheid en verbittering:

— Ik dwaas! Daar zet ik mij neder en drink en laat mij een zoo groote som gelds afnemen alsof ik een kind ware of een zinnelooze. Vervloekte dronkenschap!" —

— Vloek niet, lieve man, het ongeluk is nu eenmaal gebeurd, en laat zich niet veranderen. Neem hieruit voor de toekomst eene wijze les; ik bezweer u, lieve man, bij al wat u heilig

is, geef u toch niet meer aan die verschrikkelijke ondeugd der dronkenschap over. Ik bezweer u bij den goeden God, bij het heil uwer onsterfelijke ziel, bij de liefde, die gij mij en onze kindertjes toedraagt, vlugt deze ondeugd. Het geld is verloren, doch wees verstandig, spaar uwe eer, en pas op, dat gij u niet verraadt. Wij willen nu des te vlijtiger zijn, door vlijt en spaarzaamheid is de schade binnen kort hersteld. Gij brengt koren naar de stad, of stuurt er eenen vertrouwden knecht mede heen en wij verkoopen ook nog een paar stukken linnen; wat er overigens nog ontbreekt, dat leent ons wel zoo lang mijne moeder. Niet waar? Wees nu bedaard, en, neem u goed in acht, opdat de ouders niets aan u merken. Gebruik uw ontbijt nu, en ga naar onzen ouden vader. Het zal welligt zeer spoedig met hem gedaan zijn."

Jan omhelsde haar weenende en zeide:

— God zij geloofd, die mij door u zulk eenen grooten schat in huis gestuurd heeft! Al moest ik ook gaan bedelen, indien ik u slechts heb, dan ben ik reeds tevreden."

— Zoo verre zal het met de genade Gods nooit komen, zoo lang wij beide nog gezonde ledematen hebben," antwoordde zij lagchende.

Jan gebruikte toen zijn ontbijt en zeide zuchtende:

— Nu zijn er twee duizend guldens wegge-

smeten! Ik mogt mij het hoofd wel verpletteren voor mijne ligtzinnigheid!"

— Laat uw hoofd maar geheel," zeide zij schertsend, „als u de les maar van nut is, dan is zij met dit geld niet te duur betaald. Ga nu naar de ouders, en wees regt vriendelijk. Druk u voorzigtig uit over het geld, maar dit zeg ik u, niet liegen! Zeg, dat gij het geld goed en wel ontvangen hebt en betalen zult. Dat is beide waar."

Hij ging naar zijn vader.

Trees was eene zeer verstandige vrouw, zij had alles begrepen, wat er met Johan was voorgevallen. Zij wist nu dat hij in de herberg „*de Arend*" geweest was, dat zijne vroegere kameraden daar waren, dat hij zich geheel en al beschonken had gemaakt, en dat de een of ander hem in zijnen bewusteloozen toestand van zijn geld beroofd had. Zij hield zich slechts opgeruimd en vrolijk jegens hem, wijl zij zijn karakter kende, en maar al te goed wist dat strengheid en verwijtingen hem slechts nog meer zouden aanprikkelen doch zij zag nu al het gevaar in waarin haar man zich bevond. De herval in eene zonde, die men langen tijd bemind heeft, blijft nooit alleen, en sleept zooals gewoonlijk, nog vele zonden na zich, en dit is vooral bij de ondeugd der dronkenschap het geval. Zooals het wilde dier dat langen tijd beteugeld is, zich rustig ge-

draagt, en zelfs met kinderen speelt, doch als het echter eenmaal weder menschenbloed gelekt heeft, naauwelijks ooit meer te temmen is en tot zijne natuurlijke bloeddorstige wildheid terugkeert, zoo is het ook met den dronkaard, die zich langen tijd van zijne lievelingszonde onthouden heeft, onverwachts in eene gelegenheid tot zonde geraakt en de kracht niet heeft om haar te wederstaan. Hij valt, om welligt nooit weder op te staan. De dronkaard erkent al zijne ellende, hij ziet zijne schande in, hij weet het, dat de menschen hem verachten, doch hij is met eene verschrikkelijke blindheid geslagen; hij ziet den afgrond voor zijne voeten, doch hij stort zich er onbezorgd in, dat hij de verachting van alle menschen verdient, doch daaraan is hem niets meer gelegen, want hij is gevoelloos omtrent alles; hij ziet het in, dat de onmatigheid zijn tijdelijk geluk, zijne gezondheid, zijn leven ondermijnt, doch hij vindt zelfs in de verdierlijking, in de diepste verlaging van zich zelven, in de dronkenschap, eenen hevigen prikkel, dien hij niet meer in staat is te wederstaan.

Met Johan was het nog niet zoo ver gekomen; Trees had hem ook nog maar tweemaal dronken gezien, voor de eerste maal bij hunne bruiloft, en gisteren voor de tweede maal. Zij zag dus nu de noodzakelijkheid in om over hem te waken, en zoo veel zij vermogt, elke gele-

genheid van hem te verwijderen. — Jan beminde zijne vrouw, doch het zaad des wantrouwens was reeds in zijn hart gestrooid, en hij vreesde, dat zijne vrouw hem geheel en al beheerschen zou. Hij was zeer ijdel en hoovaardig van natuur, niets vreesde hij meer, dan spotternij en het gepraat der menschen, en wijl zij er van spraken, dat zijne vrouw hem regeerde, wilde hij hen daardoor juist het tegendeel bewijzen dat hij dikwijls tegen hare wenschen en verzoeken handelde, ofschoon hij inzag, dat zij volkomen gelijk had, en hij stelde er eenen bijzonderen trots in, dit voor de menschen te laten blijken. Trees zag dit alles met droefheid aan, zich zelve kon zij geene schuld geven, en derhalve bad zij om geduld en beschouwde met gespannen aandacht elk zijner schreden, ieder zijner handelingen, en het kon haar niet ontgaan, dat er eene zekere koelheid, een zeker wantrouwen in zijn hart geslopen was; en daar zij hem van den eenen kant zeer beminde, van den anderen kant zijne achterhoudendheid bemerkte, zoo kwam zij op de gedachte, dat hij welligt eenen afkeer van haar had; zij werd jaloersch, en konde, niettegenstaande alle bezadigdheid en voorzigtigheid hare gedachten niet verbergen. Jan zag dit dan voor een teeken harer heerszucht aan, die hem naar zijne meening reeds voor de menschen belagchelijk gemaakt had, en hij deed

dan haar ten trots, wat haar kon ergeren, vooral dat hij met die losbandige makkers weder innige vriendschap aanknoopte. Hij liet zich de oogen niet openen, en bleef er bij, dat deze knapen zijne beste vrienden waren. Vruchteloos hield Trees hem het gevaar voor, vruchteloos zeide zij hem in opregtheid en vertrouwen, wat die vier menschen voor eenen slechten naam in den omtrek hadden. Bekommer u niet over andere menschen," zeide hij dan gewoonlijk. Trees was te edel gezind, dan dat zij zich bij iemand over Jan's gedrag beklaagd zoude hebben, en het had ook niet veel geholpen; de oude molenaar was buitendien zeer zwak, en kon ieder oogenblik sterven; de vrouw van den ouden molenaar waagde het niet hem ook maar een enkel woordje te zeggen, en om zijne vrouwsmoeder bekommerde hij zich in het geheel niet. Het slecht gezelschap was zooals altijd zijn ongeluk. Zonder zulk gezelschap wordt niemand een dronkaard, en wie het slechte gezelschap niet verlaat, zal zich nooit van die verschrikkelijke ondeugd bekeeren, die hem en al de zijnen ongelukkig maakt.

Het verlies van die groote som had Jan in eene groote verlegenheid gebragt. Zijne schoonmoeder konde voor het oogenblik naauwelijks de helft verschaffen, de verkoop van het koren en linnen had niet zoo veel opgebragt als Jan gerekend had, en hij leed daarbij groote schade.

De oude moeder ergerde zich geweldig, toen zij hoorde, dat die mooije stukken linnen, waaraan zij zoo vlijtig gesponnen had, voor zulk eenen spotprijs verkocht waren. Jan verkocht die namelijk aan den liederlijken koopman, dien ieder voor een doortrapten bedrieger hield, en van wien men zeer wonderlijke dingen verhaalde. De koopman was thans echter al te zeer in Jan's gunst en vriendschap gestegen. De molenaar had namelijk aan den jager zijn ongeluk verteld, en deze had zulks in vertrouwen aan den koopman gezegd, waarop deze terstond naar Jan ging, en hem aanbood tegen goede rente en schriftelijk bewijs vijfhonderd guldens te leenen. Dit was dezen nu zeer welkom, hij nam het aanbod aan, en kreeg het geld.

Trees had zulks vernomen, en bad haren man, dat hij zich toch om Gods wil met dien mensch in geene zaken en in geene vriendschap mogt inlaten.

— En waarom dan niet?

— Mijn lieve man," antwoordde Trees, „de koopman heeft een slechten naam."

— Zoo? Laat de menschen praten; de menschen hebben mij nog uit geenen nood geholpen zoo als Louwrens. Wie kan hem iets slechts bewijzen?"

— Ik veroordeel niemand; indien hij echter werkelijk braaf is, waarom gaat hij dan des

zondags niet naar de kerk? Waarom zit hij altijd in de herberg? Waarom klagen zoo vele menschen, dat hij hen bedrogen heeft? Waarom weet geen mensch, wat voor zaken hij eigenlijk doet?"

— Ieder moet het voor zijne eigene deur schoon vegen, verstaat gij, Trees? Laat Louwrens met rust, hij doet u immers ook niets, en zoo gij hem beschimpt, dan beleedigt gij mij, want hij is mijn vriend. Verstaat gij? Dit moet u genoeg zijn, en daarmede punktum."

VII.

De verleiders.

In den molen waren sedert de laatste acht weken groote veranderingen voorgevallen; de oude molenaar was overleden, en zijne goede oude vrouw was hem veertien dagen later in het graf gevolgd. De geheele huishouding kreeg een ander aanzien. De oude dienstboden waren ten deele weggegaan, ten deele had Jan hen weggezonden; het gemeenschappelijk gebed had opgehouden, want de jonge molenaar zeide, dat men niemand tot godsvrucht moest dwingen. Er heerschte niet meer de orde van vroeger, Jan

rigtte alles naar zijn eigen oordeel in. De zaken gingen altijd nog zoo goed, zijne schoonmoeder had hun eene groote som gelds gegeven, en de welstand was in den molen aan het toenemen. Had Jan zijne verstandige vrouw toegestaan, dat zij, gelijk vroeger de huishouding regelde, dan zouden de zaken veel beter gegaan hebben. De fatsoenlijke vrienden die hem meermalen bezochten, kwamen thans wel is waar gedurig doch niet zoo dikwijls meer als vroeger. De levenslustige molenaar had het vermaak en de gezellige verkeering al te lief gekregen, en konde zich er nu niet meer van onthouden. Die vier makkers, die hij zijne vrienden noemde, kwamen thans meermalen bij hem aan huis. Zij gingen dan in den tuin in het prieël zitten, kegelden en speelden kaart, en de molenaarsjongen konde ter naauwernood genoeg met de flesch naar den kelder loopen. Dan was er een gejuich en geschreeuw, zoodat men het van zeer verre konde hooren; er werden schandelijke liedjes gezongen, en dikwerf zulke afschuwelijke gesprekken gevoerd, dat Trees hare beide kinderen, die gewoonlijk in den tuin speelden, bezorgd bij zich riep en in de kamer bragt; de knaap en het meisje waren voorzeker nog zeer klein, doch de verstandige moeder wist, hoe gemakkelijk de mensch de ondeugd leert, en hoe zij dan des te moeijelijker is uit te roeijen, wanneer zij reeds in de jeugd in het kin-

derlijke hart hare vaste wortelen geschoten heeft.

Eens toen zij weder bij elkander zaten, bij een luidruchtig drinkgelag, zeide de jager:

— Jan, zooals gij nu zijt bevalt gij mij. Sakkerloot! De menschen spreken nu geheel anders over u; elk prijst u als een regt ordelijk man."

— Ja meester," voegde de koopman er bij, gij komt in aanzien. Gij weet, ik kom heinde en verre in het rond, doch overal hoort men slechts met roem van u spreken. De heer Steenders heeft verstand, die kent zijne menschen, en eert zijne vrienden. Zelf de oude jood Samuel uit de stad heeft mij gisteren gezegd: Meneer Steenders is een raar heer, die heeft krediet, als het wezen moet geef 'k em daadlijk twee duizend gilden op krediet. Dat zegt zeker veel, want die oude vrek laat zoo gemakkelijk niet los —"

— Mij heeft hij niet een ellendige tien gulden willen leenen," zeide de jager verdrietig.

— Daar Filip," zeide Jan en haalde de wel voorziene geldbeurs voor den dag, „daar hebt gij twintig, die kleinigheid is geen praat waard."

— Jan," zeide de jager, „gij zijt een zeldzame klant, gij zijt met geen goud te betalen. Op Filip kunt gij rekenen in leven en dood."

— Het is eene kleinigheid, Filip.

— Broeder!" zeide de jager, die zijn glas

juist weder geledigd had, „ik geloof de oude is op zijn tijd opgekrasd. Die twee waren nog uit de vorige eeuw, uit den tijd der staarten en paruiken; die schreeuwden alsof de molen hen boven het hoofd in den brand stond, indien gij slechts een glas aanzaagt. Die zouden wat moois van u gemaakt hebben."

— Wat," bromde de koopman, „die twee ouden hebben toch meer verstand gehad, dan de jonge vrouw, die voor een klooster nog te heilig zoude zijn. Laat u slechts niet overbluffen, Jan; zeg haar uwe meening steeds flink."

— Gij hebt gelijk, Louwrens," zeide de wagenmaker, „daar loopt zij rond, als eene hen bij den vijver, wanneer de jonge eendjes, die zij uitgebroeid heeft, in het water springen, en verkeert in doodsangst, dat Jantje toch geen beetje te veel drinkt."

— Een gezigt heeft zij altijd, gelijk de joden op den grooten verzoensdag, en bromt heimelijk tegen ons, zooals mijn hond tegen onze kat. Nu, dat moest mijne vrouw zijn, die zoude ik modes leeren;" voegde de jager er bij, en schonk weder in.

— Laat mijne Trees maar met rust. Indien zij hare eigenzinnigheid een weinig aflegt, dan is zij een toonbeeld van eene vrouw. He, gij luije deugniet van een jongen! wat loopt gij daar rond te gapen, en laat de flesch ledig!"

riep Jan, die reeds eenen roes weg had, tot den jongen, die hem bediende.

— Meester, de vrouw heeft gezegd, er was genoeg, ik moest niet meer intappen, het is reeds laat, en de gasten zouden naar huis gaan," antwoordde de jongen bevende.

— Zie, zie eens," zeide de koopman op eenen stekelachtigen toon, „de pantoffel kijkt overal uit, hoe men die ook met den rok wil bedekken. De meesteres jaagt ons weg. Broeders komt, als zij het niet hebben wil, dan kunnen wij immers gaan, anders krijgt Jantje slaag. Op, kameraden, wij gaan naar „*de Arena*" ik betaal het gelag."

— Blijft!" riep Jan verwoed, „ik zal u toonen, wie baas in huis is." Hij gaf den armen jongen eene oorveeg, zoo dat hij achteruit tuimelde en riep: „Daar, vlegel, onthoud wie baas is. Loop nu maar spoedig en breng de flesch vol. Maak dat gij terstond weder hier zijt, anders krijgt gij nog dubbel."

De jongen liep zoo hard hij kon, weenende naar den kelder; Trees vroeg hem naar de reden en begon toen zelve ook te weenen. De jongen bragt de flesch, de slempers dronken voort, en juichten en schreeuwden, zongen onbetamelijke liederen en maakten een leven, zoo dat de menschen bij de tuinmuur staan bleven en luisterden wat er te doen was.

Trees wist in haren angst en bezorgdheid

voor Jan in het geheel niet wat zij beginnen zoude; zij stuurde den jongen naar hem toe, met de boodschap, hij zoude den meester zacht in het oor zeggen, dat de vrouw hem verzocht dat hij even een oogenblik in huis mogt komen. Jan liet haar echter verdrietig terug zeggen, dat zij hem met rust moest laten, dat hij zelf verstand genoeg had, en geen leermeester behoefde; toen overwon zij zich zelve en ging naar hem toe, sloeg haren arm om zijnen hals, en fluisterde hem eenige woorden toe. De onbeschofte makkers dreven er den spot mede. „Dat is de predikatie," zeide een. „Neen, het is nog maar enkel de tekst, de predikatie krijgt hij eerst van avond, als de zwierbollen weg zijn." „Wat luistert hij vroom toe," zoo smaalden zij onder elkander. Jan werd daardoor slechts nog meer opgehitst, en zeide op eenen bitteren barschen toon tot zijne vrouw:

— Ga in Gods naam heen en laat mij ongemoeid, of ga hier bij ons zitten, dat is uwe plaats, waar de man is, daar moet ook de vrouw zijn." Trees weerhield hare tranen, om hem echter niet nog driftiger te maken, sprak zij vriendelijk tot zijne losbandige gasten:

— Het is heden reeds laat, en het volk in den molen zoude gaarne gaan slapen. Niet waar, gij komt ons spoedig weder bezoeken?"

De gasten lachten, en Trees ging beschaamd weg; zij waagde echter het uiterste, sloot de

kelderdeur digt, nam de sleutel mede, en sloot zich met de kinderen in de kamer op.

— Jan ik ga, zeide de wagenmaker, „uwe vrouw heeft gelijk. Het is beter dat wij een ander maal weder komen, het jaar is nog lang."

— Wees niet mal, Georg," hernam de molenaar, „wie stoort zich aan het vrouwvolk. Als gij echter volstrekt wilt, nu ik kan u niet vasthouden, op het bier moet men echter een kroontje zetten, ieder een glas brandewijn met maagbitter, dan slapen wij als prinsen."

— Top! dat doe ik mede," zeide de jager, het hoofd suizebolt mij reeds, en bromt als eene oude basviool."

— He jongen! loop in den kelder en breng die groote flesch hier, die daar in den hoek naast het azijnvat ligt," schreeuwde de molenaar.

De jongen kwam spoedig weder terug, en boodschapte, dat de deur digt was, en de meesteres de sleutel had.

— Wel drommels!" bromde de jager, „dat moest mijne vrouw zijn."

— Ei wat? is de deur digt, dan maken wij hem open. Ik versta dat werkje," zeide de koopman.

— Laat het blijven, Louwrens," hernam de molenaar Blank, „wij gaan naar *de Arend*.

— Ja! Ja! wij gaan naar *de Arend*, riepen allen.

— Goed zoo, dat is eene pleister op de wond, voor de meesteres! riep de koopman. „Wij hebben hare sleutel niet noodig."

— Jan stond op, hij waggelde en konde niet goed meer gaan. Toen staken allen hunne cigaar of pijp aan, de wagenmaker en de jager namen Jan in hun midden, en zoo gingen zij naar de herberg. Uit den hollen weg hoorde men het loszinnige liedje klinken :

— Een vrolijk leven leiden wij.”

De arme Trees bragt den ganschen nacht wakende door en bad vurig tot God. Haar hart werd door menigvuldige pijnlijke gedachten verscheurd, daar zij wist, dat Jan, dien zij zoo zeer beminde, in dat slechte gezelschap was. De losbandige gesprekken, het spotten van die ruwe makkers, hadden haar hart diep gewond, zij zag haren man als een offer hunner boosheid, en konde hem ondanks haren besten wil en hare goede meening niet helpen. Vroeg toen de zon opging, wilde zij haren man te gemoet gaan, zij ging op den heuvel staan, keek omlaag door den hollen weg doch zag hem niet, en in haren angst wilde zij reeds het wagentje laten inspannen, en hem te gemoet zenden; doch zij wist niet, of hij het soms kwalijk zoude nemen. Eindelijk ging zij naar de groote staldeur, en daar lag de ongelukkige op den grond, de kleederen bezoedeld, het haar in wanorde. Trees schudde hem wakker, en bragt hem met veel bidden en smeeken eindelijk te bed. Hij sliep zeer vast,

en ontwaakte eerst tegen den middag uit zijnen diepen slaap. Hij was ziek, zijn hoofd was door onuitstaanbare smarten gepijnigd, eene bestendige onpasselijkheid kwelde hem, en hij was zoo verdrietig, dat niemand met hem teregt kon. Trees verzorgde hem met eene buitengewone liefde, en zeide hem geen enkel scherp woord. Zij troostte hem en was zoo minzaam, dat Jan zich voor zich zelven schaamde.

Hij kwam niet aan het middagmaal, en ging den geheelen dag niet in de molen: — Des namiddags zat hij met over elkander geslagene armen in den leuningstoel; in zijn gezigt konde men lezen, wat er in zijne ziel omging. Zijne oogen waren vol tranen, zijn gelaat was ingevallen en bleek. Toen kwam Trees binnen, en bragt hem eene soep. Jan keek haar droevig en beschaamd aan, en zeide tot haar met eene beklemde stem:

— Trees, wat denkt gij wel van mij?"

— Johan," antwoordde zij vriendelijk, „ik geloof dat gij een door en door goed man zijt, maar het slechte gezelschap is uw ongeluk."

— Ach goede vrouw, gij hebt gelijk. Indien gij slechts wist —"

— Mijn arme, goede man! ik weet alles."

— Neen! gij weet alleen mijne schande, gij weet echter niet hoezeer zij mij berouwt. Ik ben uwer niet waardig, Trees. Gij zijt zoo minzaam en zoo goed, gij zijt waarlijk mijn

engel, doch ik ben zoo slecht, zoo ellendig. O mijn God, mijn God! Hoe diep ben ik weder gevallen!"

— Stel u gerust, Johan! Het is waar, gij hebt weder eene groote zonde bedreven, gij hebt ons schande berokkend, doch ik wil bij God hopen, dat het dit maal de laatste keer is geweest."

— Zeker! zeker! ik ga anders ten gronde. Ik zie het in."

— Jan, had ik ook gelijk, toen ik u zeide, dat de vriendschap met die lieden u in het ongeluk stortte?"

— Ja Trees! maar zij zijn zoo slecht niet, als gij denkt."

— Nu, dat zij zoo, Jan, de ondervinding zal u wel eens beter leeren, mij gelooft gij toch buitendien niet meer en houdt mij voor uwe vijandin. God de almagtige weet, hoe goed ik het met u meen."

— Geene verwijtingen! Trees, geene verwijtingen! Ik weet heden toch reeds niet meer, hoe mij het hoofd staat. Dit echter beloof ik u, gij zult mij mijn leven lang niet meer dronken zien."

— Dat geve ons de almagtige God. Zie, ik had haast iets vergeten. Toen ik gisteren de groote kamer opruimde, waar onze goede zalige ouders gewoond hebben, toen heb ik in de kast van vader eenen verzegelden brief gevon-

den. Hij is aan u, want er staat op geschreven:

Aan mijnen geliefden zoon Jan."

— Ik dank u Trees. Ik zal hem later lezen. Nu moet ik wat gaan liggen, ik gevoel mij zeer onpasselijk: Wees zoo goed en zie een weinig op het werk toe, de nieuwe knechten zijn geen cent waart, en verstaan van het handwerk heel weinig."

De jonge vrouw zag in huis om, terwijl Jan sliep. Zij bevond dat de knechten niets deden, maar beneden in den molen zaten te babbelen. Zij joeg hen aan het werk, ging vervolgens in den stal en in den tuin, verzorgde de kinderen, en ging na ongeveer twee uren weder in het woonvertrek. Jan zat bij de tafel, had den brief voor zich liggen, en tranen vloeiden ruimschoots uit zijne oogen.

— Zie hier, goede vrouw, het zijn eenige regelen van mijnen overledenen vader. Lees het maar."

Trees nam den brief in de hand en las:

Waarde zoon! — Gij weet hoe moeijelijk mij het schrijven valt. Met eene bevende hand wil ik toch eenige weinige regelen aan u schrijven, als het ware voor een testament. Gij weet hoe lief ik u al mijn leven gehad heb, en daarom hoop ik, dat gij gewillig en zonder

verdriet de weinige woorden lezen zult, die ik voor u ter neder geschreven heb. Lieve zoon, gij hebt eene kwade neiging tot dronkenschap en slecht gezelschap drijft u daartoe steeds meer aan. Vlugt deze ondeugd, want zij maakt u tijdelijk en eeuwig ongelukkig; gij zult u vroegtijdig naar ziel en ligchaam ten gronde rigten, gij graaft voor uwe goede vrouw het graf, gij bereidt schande voor uwe kinderen. Reeds hebt gij weder een groot ongeluk ondergaan. God heeft u voor uwen zondenval met het verlies van veel geld gestraft. Ik heb alles vernomen. Om Gods wil, Jan, keer tot God terug, overdek onzen eerlijken naam niet met schande. Ik zal bij God voor u bidden, opdat gij tot beter inzigt komt. Neem mij deze woorden niet kwalijk, herinner u dat zij geschreven zijn door

Uwen welmeenenden Vader.

— Goede, goede vader," zuchtte Jan, en de tranen rolden over zijne wangen, hoe goed hebt gij het steeds met mij gemeend. Welk een monster moest ik zijn, indien ik niettegenstaande uwe vermaningen en smeekingen mij altijd nog aan die beestachtige ondeugd zoude overgeven, die mij voor tijd en eeuwigheid ongelukkig moest maken. Ik gevoel het zelf hoe ellendig ik er aan ben, mijne gezondheid is ondermijnd, ik ga ten gronde, indien ik mij

niet beter. Trees! Dierbare vrouw! zult gij mij ten minste dit maal nog vergeven?"

— Zeker Jan!"

— Ach ik heb u zoo zeer miskend, mijn goede schat. Gij zijt zoo bezorgd voor mij. Gij verheelt mijne schande, gij verpleegt en bemint mij, alsof ik de beste, de braafste echtgenoot ware. Ik verdien uwe liefde niet, doch verstoot, verstoot mij niet. Ik ellendige heb anderen geloofd en naar u heb ik niet geluisterd. Vergeef mij, lieve vrouw. God mag mij nooit meer genadig zijn, indien ik nog eenmaal in die zonde valle."

— Wees bedaard lieve man! Ik wil alles vergeten, doch onder eene voorwaarde: gij moet dat slechte gezelschap vermijden. Wilt gij?"

— Ja Trees, hier is mijn hand er op.

— Maar indien gij weder hervalt Jan? Gij hebt het mij reeds tweemaal even zoo plegtig beloofd als van daag. Kan ik u eenen leugenaar noemen, indien gij ditmaal geen woord houdt?"

— Ja Trees, dan verdien ik buitendien uw vertrouwen niet meer, dan is voor mij hier noch hiernamaals geene genade meer."

VIII.

De magt der zonde.

—

Een dronkaard belooft alles, doch hij volbrengt niets. Is hij uit den zwijmel zijner zonde een weinig ontwaakt, dan erkent hij alles weder, hij vervloekt zich zelven, zijne ondeugd, en degenen die hem er toe verleiden, en in het naaste oogenblik geeft hij zich weder aan zijne zonde over, die hem in hare slaafsche boeijen houdt; hij omhelst zijne verleiders als zijne beste vrienden, en lacht om zich zelven, om zijne vroegere goede voornemens om zijn berouw, als om eene zwakheid, die hem belagchelijk gemaakt heeft, en is slechts des te stilzwijgender en stijfhoofdiger jegens diegenen, die getuigen waren van zijne tranen, en van zijn huichelachtige droefheid.

Spoedig was Jan door zijne slechte kameraden zoo ver gebracht dat hij geen genoegen meer vond dan in hun gezelschap in de herberg. Ook gevoelde hij nu na zijnen val geen berouw meer, en zijne brave vrouw moest veel van zijne grillen uitstaan.

Onder zijne vrienden was een nog al aanzienlijk koopman die hem dikwijls met zijne vrouw

kwam bezoeken; zijne vrouw ging reeds gemeenzaam met Trees om. Op zekeren keer dat Trees weende, raadde zij er de oorzaak van en zeide:

— Wel, ik zoude mij ook veel om den doenniet bekommeren; hij slentert in gemeene kroegen om, en dat is nog het ergste niet, jufvrouw Steenders, nog lang het ergste niet, zeg ik; ware ik niet zoo geheimhoudend, dan konde ik u nog andere dingen vertellen" — zeide de koopmansvrouw eens vertrouwelijk.

— Nog iets anders? wat dan?"

— God beware mij! Ik zeg niet, dat het juist zoo wezen mag, maar men kan den menschen het spreken niet verbieden, of hen den mond sluiten."

— Mij kunt gij het wel zeggen" —

— Nu als gij het zelve verlangt. Het gerucht loopt, verstaat gij, buurvrouw, dat Steenders de schaamtelooze dochter van den kastelein in „*de Arend*" niet ongaarne ziet."

— Ik moet u opregt bekennen, zulks geloof ik van mijnen man niet. Het is niets dan eene leugen, ja, ja, niets dan eene leugen, niets, volstrekt niets anders."

— Het kan zijn, buurvrouw, doch de schijn is er immers geheel voor. Uw echtgenoot zit daar den geheelen dag in de herberg, de kasteleinsdochter gaat zeer vertrouwelijk met hem om, en laatst heeft hij haar zelfs eenen

prachtigen doek in de stad gekocht. Zonder reden doet men zoo iets niet."

— Het is waar, beste vriendin, de schijn spreekt tegen mijnen man, doch hij is zeer zeker onschuldig."

— Behoud uwe goede gedachten van hem, dan ziet gij ten minste toch al zijne schandelijkheden niet, maar ik kan mij niet begrijpen, hoe gij hem nog altijd met zulk eene liefde kunt aanhangen; de gemeene dronkaard is uwer waarlijk niet waardig."

— Ik heb hem aan het altaar trouw gezworen tot aan den dood, en zal ook mijn woord houden, zoo lang ik leef. Jan is een goed man; gij weet niet hoe zeer hij mij en mijne kinderen bemint, doch het slechte gezelschap stort hem in het ongeluk."

— Jufvrouw, gij zijt eene brave vrouw, jammer, dat gij geen beter lot getroffen hebt, gij hadt eenen beteren man verdiend. — Maar volg mijnen raad. Verstrooi u een weinig, Ga in gezelschappen en kom mij bezoeken. Laten wij te zamen naar de stad rijden. Mijnheer de molenaar vermaakt zich regt goed buiten 's huis, hij moet zijne vrouw ook plazier gunnen. Gij zijt jong, schoon, en hebt geld. Gij past in de wereld."

— Gij kunt dat gemakkelijker doen," hernam de vrouw van den molenaar, „gij hebt

geene kinderen, en uw man neemt het niet kwalijk, — want hij is niet jaloersch.”

Aldus eindigde dit gesprek. Trees wederstond steeds iedere verleiding; zij van haren kant wilde haren man geene aanleiding geven, om ontevreden over haar te zijn, zij beminde hem nog altijd, doch het praten der menschen, dat zoo veel waarschijnlijks voor zich had, drong haar diep in het hart, zij ergerde zich daar geweldig over, en hoezeer zij dit ook voor Jan poogde te verbergen, zoo gelukte het haar toch niet volkomen. Jan werd nu jegens haar geheel en al onspraakzaam, koel, en dikwerf zoo heerschzuchtig, dat er veel geduld toe behoorde, om het zonder morren te verdragen.

Zijne tijdelijke zaken stonden zeer slecht. De verkwistende verteringen, zijne oneenigheid en valschheid met Trees, die hij bij het werk geen toezigt meer vergunde, en buiten wier weten hij zeer veel geld uitgaf, bragt hem dikwerf in groote verlegenheid. Met veel aandrang had hij van den koopman in de stad een uitstel van een jaar verzocht voor de terugbetaling der twee duizend gulden, en de liederlijke Louwrens verlangde zijn geld ook spoedig met zware renten terug. Jan verkocht, zonder aan zijne vrouw iets te zeggen, langzamerhand al zijn koren, en daar de menschen hem thans niet zoo veel werk stuurden, en hij zelf geen koren

had om te malen, zoo stond de molen dikwerf stil; het volk liep in huis ledig om, of speelde in den molen kaart. Trees wilde het niet dulden. De molenaar veroorloofde het om zijne vrouw te plagen en wanneer hij te huis en nuchter was, dan speelde hij zelf mede. Er verliep thans geen dag, dat hij niet beschonken te huis kwam. In plaats van zoo als vroeger des zondags naar de kerk en naar de godsdienstoefening te gaan, zat hij bij de flesch en het kaartspel in de herberg te midden van die rampzaligen, die overal in een slecht blaadje stonden, en waarmede niemand iets te doen wilde hebben; Jan kwam dagelijks laat te huis, dikwijls reed hij naar de stad, nam al het geld mede, dat hij vinden kon, en kwam menigmaal eerst na twee of meer dagen te huis. Zijne gezondheid was geheel en al ondermijnd, men zoude den jongen, schoonen, krachtigen man niet meer herkend hebben, die hij voor ongeveer acht of negen jaren was. Hij was bleek, zijn haar hing in wanorde en ongekamd om het gelaat, en hij gevoelde zich steeds erg onpasselijk. De vele slapelooze nachten, het onmatig zwelgen, de groote liederlijkheid, de ontevredenheid met zich zelven, met zijne vrouw en met de geheele wereld, de gewetenswroegingen, die hem van tijd tot tijd kwelden, dat alles werkte zeer nadeelig op zijne gezondheid. Van zijne kinderen hield hij weinig, met uit-

zondering van het oudste meisje; hij had er drie, eenen jongen en twee meisjes. Het tweede meisje was eerst ongeveer vier weken oud. Hij was geen teeder vader meer, wijl hij een slecht echtgenoot was. Hij sloeg de kinderen meermalen zonder reden in zijne onverstandige drift, en de kinderen waren zoo bang voor hem, dat zij van angst ineen krompen, wanneer hij des nachts te huis kwam en dan kropen zij onder hunne bedjes, en baden bevende voor hunnen vader, zoo als de vrome moeder het hun geleerd had.

De laatste termijn stond voor de deur, Jan zoude en moest betalen, en hij had niets. Trees schreef hare moeder dat zij hen om Gods wil uit den dringendsten nood zoude helpen. Hare moeder antwoordde haar echter dat zij volstrekt niets doen wilde, wijl haren man geld te geven zoo goed was als of men het in het water wierp, zij had buiten dien hare dochter eenige malen bezocht en had zelve gezien, hoe de liederlijke Jan huis hield, daarom had zij haar dringend aangeraden, dat zij hem verlaten en met hare kinderen bij haar op het Weidekamp komen zoude en daar zoo lang blijven, tot dat haar losbandige man eenig bewijs van opregte beterschap gaf. Daarvan wilde Trees, die edele vrouw, echter volstrekt niets hooren.

— Ik heb, „was haar antwoord," Jan trouw

beloofd tot aan den dood, en ik wil mijn woord houden. Ik heb met mijnen man vreugde en welstand gedeeld, ik wil, als het wezen moet, ook gebrek en ellende, jammer en bittere armoede met hem deelen; God, de Heer, zal mij versterken, want ik vervul mijn heiligsten pligt. Mijn ongelukkige man heeft mijne zorg thans meer noodig, dan ooit; indien hij ziek wordt, wie zal hem verplegen, wie zal voor hem zorgen, als hij arm wordt en niet werken kan, indien zijne vrouw, de moeder zijner kinderen het niet doet? Wanneer ik van Jan wegga, dan staat hij alleen op de wereld, en heeft niemand die hem opregt bemint, en wordt dan geheel een prooi van die ellendige verleiders, die hij zijne vrienden noemt. Neen, neen moeder, denk niet van mij, dat het mij ooit in de gedachte zoude komen, om mijn man te verlaten; hij is ligtzinnig, dat is waar, doch hij heeft een goed hart! Ik wil zoo lang met mijne kinderen den goeden God bidden, tot dat hij zich bekeert. Neen, God zal mijn gebed niet versmaden!"

— Maar, „zeide de voorzigtige moeder," wanneer gij zelve van kommer en ellende bezwijkt? Wanneer gij zelve ziek wordt? Wie zal u dan verplegen en uwe kinderen? De deugniet misschien, die niet waard is, dat een eerlijk man hem met den voet schopt? Wie niet te raden is, die is ook niet te helpen,

dochtertje lief! Wie niet hooren wil, die moet voelen. Ik heb mijnen pligt vervuld, dat is genoeg; mij moet gij niet komen klagen, het is uwe eigene schuld."

— God zal mij sterken," antwoordde Trees, „opdat ik mijn kruis met geduld drage, dat ik leef en sterf als eene getrouwe vrouw. Doch een ding bid ik u, moeder," voegde zij er snikkende en met tranen in de oogen bij, „indien ik sterf, trek gij u dan mijne kinderen aan, wees gij hen tot moeder. O, ik zoude gaarne willen sterven, indien ik slechts wist dat mijne lieve kinderen goed verzorgd waren, ik zoude mij terstond willen nederleggen en sterven, indien ik het door mijnen dood van den goeden God konde verwerven, dat Jan zich bekeerde."

Thans drukte hare moeder haar weenende de hand en reed naar huis terug.

IX.

Het bezoek bij de schoonmoeder.

— Trees, „zeide Jan op zekere morgen verdrietig tegen zijne vrouw, „verschaf mij geld, ik moet geld hebben."

„Lieve man," antwoordde Trees bevende, „van waar zal ik u dan geld verschaffen?"

— Gij zijt de oorzaak, dat in ons huis alles achteruit gaat, gij moet maken dat er geld komt, zeg ik, anders gaat het verkeerd met u; geld, geld moet ik hebben!"

— Ach, om Gods wil, lieve Jan, waar zal ik het dan halen? Wilt gij, dat ik mij de handen bloedig werk? dat doe ik immers van harte gaarne; anders heb ik niets dan het gouden kruis met de keten, dat gij mij op onzen trouwdag gegeven hebt, het zilveren horlogie van mijnen vader zaliger, en de twee groote penningen van de kinderen, die zij als geschenk bij den doop ontvingen — en hier mijn gouden trouwring; — gij hebt den uwen niet meer, hebt gij hem verloren?"

— Dat gaat u niet aan, ik ben baas in huis," zeide hij half beschaamd, half verdrietig, want hij had in den roes den ring aan de kasteleinsdochter gegeven, en zijne vrouw had het vernomen. „Zoek den boêl bij elkander."

Weenende bragt Trees het verlangde.

— Dat is alles nog niet, waar is uw ring? Wilt gij dien niet afgeven? Is hij welligt voor een ander bestemd?"

— God late niet toe, dat gij zoo iets van mij denkt," zeide Trees overluid snikkende, en trok den ring van den vinger, doch het

was haar, alsof haar hart in stukken gebroken werd, toen zij het deed.

— Dat is alles te weinig, het is vodderij, die geen twee honderd gulden waard is, en ik heb twee duizend noodig; wagens, paarden, runderen, schapen, alles is verkocht, de knechten ontslagen, de molen staat stil, de kasten zijn ledig. Vervloekt wijf, gij hebt mooi huisgehouden. Dat u de d.... hale. Verschaf nu geld! geld! anders zij u God genadig."

— Jan, zeer gaarne wil ik het doen, maar hoe?"

— Ga naar die oude gierige heks, uwe moeder; zij is schatrijk, en laat ons in de ellende zitten. Die geldzuchtige tang moet nog eens in de molen komen, ik smijt haar met spot en schande er uit als eene kreng."

— Lieve Jan, gij weet ik ben de vorige week bij haar geweest, en zij heeft mij gezegd, dat zij zelve in de grootste verlegenheid was, want zij moest het woonhuis, dat bij den laatsten brand zoo veel geleden had, met groote kosten herstellen; en gij weet, zij is in het geheel zoo rijk niet, als de menschen zeggen.

Uw vader, de oude vrek, die heeft het begrepen, die heeft geenen stuiver los gelaten. Maar goed, ik ga nu heen, en zal wel met de oude klaar worden. Ha; ha! Gij zult eens zien, die zweet rijksdaalders van angst.

— Laat mij toch liever gaan. —"

— Neen, ik ga nu zelf, ik kan haar beter de litanie voorzingen dan gij. Het zoude toch eene vervloekte schande zijn, indien Steenders van den molen gejaagd werd gelijk een gemeene bedelaar. Ik mogt mij wel eenen kogel door den kop jagen; ja, ja, ik doe het zoo waar als ik Jan heet, en dit zal ik de oude op het Weidekamp wel in de ooren fluisteren."

— Ga, beste man, wees bedaard, de goede God zal wel zorgen. Wij willen bidden, dat gij niet met ledige handen te huis komt."

— Daar hebt gij gelijk aan, want anders kunt gij u op een onweder gereed maken, zoo als gij van uw leven nog niet gezien hebt."

Jan ging, hij kwam de herberg voorbij, dronk in der haast schielijk eenige glazen bier, en toen eenige glaasjes brandewijn. In het bosch ontmoette hij den jager, en zeide hem waar hij heen ging, en wat de rede van zijnen haast was."

— Als het goed uitvalt, verwacht mij dan in *de Arend*, tegen den avond kom ik weder terug, riep hij hem nog na.

De liederlijke makkers wachtten hem in de herberg, zij zagen gedurig het venster uit, Jan was niet te zien, eindelijk zagen zij hem komen. Op eenigen afstand van de herberg bleef hij met over elkander geslagene armen staan, en scheen zeer nadenkend. De koopman deed het venster open, en riep hem toe: Hola, Jan, gij staat daar immers als een verlorene schild-

wacht; rep u, uwe plaats is ledig, uw glas staat zich te vervelen, en Antje komt met het breijen aan haar kous niets verder."

Langzaam ging Jan naar de herberg toe, bleef nog eens staan en scheen besluiteloos wat hij doen zoude.

— Drommels, wat scheelt Jan toch? Georg ga heen en haal hem," zeide de jager. De wagenmaker ging naar beneden, nam Jan, die eenigen weêrstand bood, in den arm en, bragt hem naar binnen. Jan ging, zonder een woord te spreken, bij de tafel zitten en leunde met het hoofd op de hand.

— Jan," zeide de jager, „wat maakt gij voor kuren? Gij zit daar immers als een tachtigjarig moedertje."

„Antje breng hem een borrel, dat verdrijft de grillen," riep de koopman.

„Ik drink niet," zeide de molenaar.

„En waarom niet, broeder, als men het vragen mag?" zeide de wagenmaker spottend.

„Ik gevoel mij sedert gisteren zeer onpasselijk. Ik ben doorzwak, ik kan naauwelijks meer gaan. Indien ik zoo voortleef, dan krijgt Klaas de doodgraver spoedig werk. Ja, daar zal het rustig zijn! Wanneer er een hoopje aarde op mijn arm hart ligt, dan eerst zal het niet meer —"

— Bij den duivel en alle heksen! schreeuwde de jager, „gij jammert als een oud wijf. Foei

Jan, wees geen klein kind, wees een man. Wat scheelt u toch?"

— Niets broeder! niets! Ik ben ellendig, diep ellendig. Dat vervloekte drinken heeft mij in het ongeluk gebragt.— Neen, ik drink niet meer."

— Ah! daar steekt de heilige Trees achter, zeide Filip.

— Neen, laat mijne vrouw met rust, zij is beter dan wij allen te zamen. Ik verdien zulk eene vrouw niet. Ieder andere zoude weggeloopen zijn van zulk eenen slechten kerel, als ik ben. Wee mij rampzalig, ellendig mensch!"

— Wel drommels! zeide de jager schamper, „wanneer Jan zoo spreekt als een monnik, dan is het beter dat wij allen eene pij aantrekken. Daar drink dat glas uit, of spreek van uw leven met Filip geen woord meer."

— Ik drink niet. Mijne gezondheid is verwoest, mijne handen beven, mijne beenen wankelen; indien ik heden van den molen weg moet, dan ben ik morgen een bedelaar. Ja, ja een bedelaar! Vervloekt! Steenders een bedelaar of een dief. —"

— Gij spreekt immers erger dan een raaskallende boetprediker, en de pastoor behoefde zich voor uwe predikatie niet te schamen. — Wat ziekte? Ziekte hier, en ziekte daar. Dat is louter haarpijn. Heeft u een hond gebeten, dan vang hem, en leg hondenhaar op de wond,

dat doet goed," zeide de jager en reikte hem een glas toe, dat tot aan den rand gevuld was.

— Zeker," zeide molenaar Blank, „voor de ziekte is niets beter dan eene natte pap. Ha, ha, ha! zoo genees ik de haarpijn. Hondenhaar, zooals Filip zegt, dat is de eenige ware pleister."

— Louwrens," vroeg de diep ter neder geslagen molenaar, „denkt gij ook zoo?"

— Zonder twijfel," antwoordde de koopman.

Toen nam de molenaar het glas, dronk het uit, nog een, en hij bleef weder sprakeloos zitten.

— Dat u toch de bl..... gij pruiler! Gij bederft ons alle plazier. Jan, toon u een man, en vertel wat u zoo moeijelijk maakt," zeide Filip, en schoof hem een groot glas toe.

De molenaar loosde eenen diepen zucht, en begon toen te verhalen:

— Broeder, gij weet, dat ik in eenen wanhopigen toestand verkeer; overmorgen moet ik twee duizend zeven honderd gulden betalen, en heb pas het vierde gedeelte. Uitstel is niet meer mogelijk, betalen of als een landlooper heengaan, een van beide. Nu goed, ik zeg het aan mijne goede vrouw; die goede ziel weet mij geenen raad te geven, dan dat ik naar hare moeder ga.

— Broeders, niets is verschrikkelijker dan zich te vernederen en te bedelen moeten bij lieden, waarvan men in zijne ziel eenen afkeer

heeft. Doch nood breekt wet, ik ging naar de oude vrouw op het Weidekamp. Ik had voorzien, dat er wat voorvallen zoude, en daarom heb ik een paar glazen gedronken, om moed te krijgen. Na lang op haar gewacht te hebben kwam zij te huis en vroeg mij barsch wat ik hebben wilde."

— Nu," viel de jager hem in de rede, „niet waar, in plaats van geld hebt gij eene predikatie gekregen, zoo dat gij thans zoo murw zijt als zwam."

— De oude," vervolgde Jan, „heeft mij mijn verzoek regtstreeks afgeslagen. Zij heeft tot mijn geweten gesproken, zoo dat ik van mijn leven zoo iets nog niet gehoord heb. Ik kan thans niets voor u doen, Jan, zeide zij, en ik wilde het ook niet, al ware ik ook rijker dan onze graaf. — Ik gaf het liever aan een arme, dan krijgt men er nog een „God loone het" voor, doch bij u giet men slechts olie in het vuur, en geeft deze ondeugd voedsel. „Ja, gij ongelukkige," zeide zij, „gij brengt u zelven, uwe vrouw en uwe kinderen ten ondergang. Gij doet uwe goede vrouw een doodelijk verdriet aan, uwe Trees, die u zoo zeer bemint, en die zich liever dood ergeren, dan u verlaten zoude. Hadde ik toch mijn goed kind aan geenen dronkaard gegeven. Ja gij deugniet, gij hebt het op uw geweten, gij zult het eens voor God moeten verantwoorden. Ga maar voort in uwe ondeugd,

gij zult mij er nog toe dwingen, dat ik mijne dochter en hare kinderen geregtelijk opeisch, wijl gij een deugniet zijt; ga dan de wijde wereld in als een landlooper, ga dan bedelen om een stuk droog brood, of verhonger in gebrek en ellende, en laat u ergens begraven achter eene haag of in eenen mesthoop; of volg uw bedorven hart, luister niet meer naar uwe vrouw, en voorzie door diefstal en roof in uwe nood, maar versmacht dan in eenen kerker, of sterf aan de galg, op uw graf zal niemand komen bidden en weenen! Van het geloof zeg ik u niets meer, want gij wilt niets gelooven, omdat gij misdadig zijt, doch Jan, denk aan mij; in het uur des doods zullen uwe oogen open gaan, gij zult eenmaal gelooven, maar te laat, voor de geheele eeuwigheid te laat!" Vervolgens zeide zij nog: „Johan, indien gij u echter behoorlijk en opregt bekeert, wees verzekerd, dat gij altoos eene moeder aan mij vindt, dat ik u even zoo zeer bemin, als mijne dochter de goede Trees. Ga Johan, geloof mij, ik meen het goed met u."

— Die oude satan heeft mooi gepredikt," zeide de jager lagchende, „waarom hebt gij haar dan den mond niet gesloten door uwen vuist?

— Voorzeker kookte het in mijn binnenste als ziedend water, maar nogtans stond ik voor haar, als een klein kind, en ik heb geweend,

o ik heb in vele jaren zoo niet geweend, gelijk van daag."

— Gij bloodaard! bromde de jager; „gij zijt een held, die eenen schrik krijgt voor een onderrok en het hazenpad kiest. Daar drink en wasch die schandvlek met bier af."

— Filip," sprak Jan weemoedig, „dring mij niet meer tot het drinken. Ik scheid er mede uit, er komt niets goeds uit voort. Daar sta ik nu en zie de ellende, wee, wee! de verschrikkelijkste ellende te gemoet. Mijne vrouw mijne kinderen! mijne arme, arme kinderen, zij zullen eens hunnen vader vloeken, wijl zijn naam voor hen eene schande is. Ik moet betalen en kan niet. Daar zullen zij mij nu op de straat jagen, werken kan ik niet, en dus moet ik bedelen, bedelen! Neen, ik drink niet! Dwingt mij er niet toe! Ik drink niet meer!"

— Nu mag ik toch een schurk zijn, Jan! als gij niet aan het raaskallen zijt, er is een raadje in uw hoofd gesprongen, gij jankt als eene kat. He, Antje, breng den beer, die brengt den fidelen Jan weder tot zijn verstand. Drink broeder, en zet u die grillen uit het hoofd; ik help u uit den nood. Gij zult zien, wie uw ware vriend is, of de opgeblazene mejufvrouw uwe schoonmoeder, of wij lichtmissen, waarvoor de menschen u zoo zeer waarschuwden. Nu zal het blijken, wie uw vriend is: „Vrienden in den nood, duizend in een lood," dat

is een dom spreekwoord. Gij hebt op de wereld slechts vier vrienden, molenaar Blank, Filip, Georg en mij, en wij blijven u getrouw in nood en ellende.

Jan nam bevende het glas in de hand, keek er in en zeide met eene trillende stem:

— Louwrens, is het u ernst?"

— Ja, hier is mijn hand er op. Een man een woord!"

— Goed, ik betaal het gelag, ik heb geld, ik heb eenige gouden snuisterijen verkocht!" Hij dronk met eene vreeselijke koelbloedigheid het glas uit en riep: Laat men een avondmaalje gereed maken, wijn, bier, brandewijn en kaarten brengen." Nadat hij zeer veel gedronken had, vroeg hij aan den koopman:

— Louwrens, hoe is het met de belofte?"

— Geheel en al, zoo als ik gezegd heb. Een man een woord."

— Wie leent mij het geld?"

— De oude Samuel. Ik heb reeds met hem gesproken, wijl ik als uw opregte vriend altijd aan u en uwen nood denk. Hij is er van verwittigd, morgen zoo vroeg als gij wilt kunt gij het geld halen."

— Dat noem ik eenen vriend!"

— Gij behoeft slechts een geschrift te onderteekenen, waarin gij den ouden jood uwen molen tot verzekering geeft. Wat is uw geheele boedel waard?"

— Met al het huisraad en de gereedschappen ten minste ongeveer tien duizend gulden.”

— Nu zie, twee duizend zeven honderd gulden zijt gij in de stad schuldig, vijfhonderd aan den jood, en zes honderd aan mij, dat maakt drie duizend acht honderd gulden; die schrijven wij om de goede orde op eene enkele schuldbekentenis, die Samuel krijgt; gij geeft behoorlijke rente, en zijt uit allen nood gered; gij kunt echter, opdat gij wat kontant geld in handen hebt, nog twee honderd meer nemen, dat maakt de ronde som van vier duizend gulden. Is het zoo goed?”

— Zeer goed, boezemvriend. Kom laat mij u omhelzen. Vivat; leve mijn Louwrens!”

— Het brassen duurde tot vroeg in den morgen, Jan was geheel en al beschonken, en konde niet in het dorp naar den jood gaan, toen haalde de koopman hem, en Jan onderteekende de schuldbekentenis, zonder die te lezen, deze was echter zoo geschreven, dat de molenaar aan den jood vier duizend vijf honderd gulden schuldig was, en zich verpligtte, om die binnen drie maanden kontant terug te betalen, in gebreke waarvan de molen geregtelijk verkocht moest worden en de jood alzoo zijn geld kreeg. Het kontrakt was gesloten, en Jan wist in zijne blijdschap in het geheel niet wat hij beginnen zoude. Hij zwelgde dus weder tot laat in den nacht, en liet zich toen door zijne

slechte makkers naar huis brengen. Hij kroop over den muur, ging in den stal liggen en sliep tot aan den middag.

Des anderen daags vond Trees hem, en haar hartzeer kende geene grenzen meer, toen zij zich overtuigd had, hoe diep hij reeds gezonken was, en zij had nu volstrekt geenen troost meer, dan dien des gebeds.

X.

De geregtelijke verkooping.

Jan lag na die twee rampzalige nachten langen tijd zwaar ziek aan eene heete koorts. Al ware hij de braafste man geweest dan had Trees hem niet beter en teederder kunnen verplegen. Hare moeder en al hare bekenden ondersteunden haar, zoo veel zij konden, de oude smid loste haar menigmaal in haar waken af, want zij zelve was doodbleek, en bezweek er bijna onder. De pastoor kwam ook dikwijls, doch in het eerst was Jan in het geheel niet bij zijne zinnen, en later, toen hij meer tot zich zelven kwam, verzocht hij zeer driftig van ieder verder bezoek van den geestelijken ver-

schoond te blijven, ja enkel het zien van den priester bragt hem in zulk eene opgewondenheid, dat deze het zelf voor het beste hield, om hem niet meer onder de oogen te komen, daar er voorloopig onder zulke omstandigheden van eene bekeering geen spraak kon zijn. De dokter bekende het de vrouw zeer openhartig, dat enkel en alleen de dronkenschap de eenige oorzaak der ziekte van haren man was, en dat hij onfeilbaar weder in die erge koorts vervallen zoude, indien hij zich nog eens aan zulk eene onmatigheid mogt overgeven. „Dan echter," voegde hij er de schouders ophalende bij, „zal hij het bezwaarlijk meer doorstaan, en gij kunt even zoo goed om den timmerman sturen, dat hij de maat voor de doodkist neemt, als om den dokter."

Jan had het bed verlaten, hij ging met eenen stok waggelend de kamer op en neder. Hij was iets mijmerend geworden, de droefgeestigheid knaagde vreeselijk aan zijn hart, want de ziekte had hem tot nadenken gebragt. Hij schaamde zich voor zijne vrouw en kinderen, alle liefde en teederheid, die zij hem bewezen, strekten hem tot een verwijt, hij kon het niet gelooven, dat zij opregt gemeend waren en behandelde derhalve allen als huichelaars. De kleine Jan, ongeveer negen jaren oud, had eenen geheimen afkeer van den vader, de kleine Barbara, een vijfjarig meisje, hing hem meer

met liefde aan, gelijk hare moeder, want zij had van de ondeugd nog geen begrip, en geloofde de moeder, welke haar altijd zeide, dat vader goed, zeer goed was, dat hij veel te lijden had en ziek was, en dat zij voor hem bidden moest. De vader had zijne vreugde aan het onschuldige kind, en speelde dikwijls met zijne lange goudgeele lokken; wanneer het kind hem echter met zijne heldere blaauwe oogjes in het bezorgde aangezigt zag, en hem vroeg: Vadertje, waarom weent gij? Vadertje, waarom kijkt gij zoo zwart? dan brak zijn hart van kommer, en hij snelde naar buiten in den tuin, om daar alleen te weenen.

Eens zat hij weder in gedachten verzonken bij het venster, en zag bezorgd uit in de onstuimige sneeuwjagt; vervolgens beschouwde hij met angst zijne kindertjes, die bij den haard op den grond met elkander speelden; daarna zag hij weder op een blad papier, dat hij in zijne handen hield, en waarop het groote zegel der regtbank gedrukt was. Toen kwam Trees binnen, bleek en mager, doch vriendelijk, zoo als gewoonlijk.

— Johan, goede beste Johan, zit toch niet altijd zoo te mijmeren, wees opgeruimd, vrolijk. —

— Ik vrolijk zijn, onder zulke omstandigheden? Ach, voor mij is er geen vrolijk uur meer op deze wereld!"

— Toch wel! Johan, wij willen weder beginnen,

gelijk voor tien jaren, God zal ons weder zegenen, wij zullen weder gelukkig zijn."

— Dat geve God! voor het tegenwoordige is alle hoop vervlogen, voor mij is er geene hoop meer."

— Gij zijt te neerslagtig, te zwaarmoedig, gij zijt immers pas van het ziekbed opgestaan, gij zult uwe gezondheid weder benadeelen."

— Ach, hoe zoude ik dan niet doodelijk bedroefd zijn, indien ik bedenk wat ons voor de deur staat. Daar Trees, lees dit geschrift!"

— Lieve man, ik weet alles, toen de oude geregtsbode met het geschrift aan huis gekomen is, heb ik reeds alles geweten. Morgen moet gij betalen, of ons huis en alles wordt in beslag genomen en geregtelijk verkocht. Ik heb de aankondiging reeds voor acht dagen bij de deur van het gemeentehuis aangeplakt gezien. De termijn, in het ongelukkige kontrakt bepaald, is reeds lang verstreken, en de jood heeft nog acht dagen uitstel gegeven. Morgen is ook deze tijd voorbij. De jood is heden zeer vroegtijdig hier gekomen en is in huis; hij bezigtigt de gebouwen en de inrigting met den koopman; ik heb hun een ontbijt gegeven?"

— De jood met Louwrens! — Trees, is de bode van uwe moeder reeds terug?"

— Ja, maar hij heeft een weigerend antwoord gebragt; moeder heeft ons vijftig gulden gestuurd, dat is alles. Ik geloof, zij kan met

den besten wil niet veel voor ons doen, want zij schrijft mij, dat zij de vorige week hare schoonste landerijen heeft moeten verkoopen. Geloof mij, Jan, zij is zoo goed, zij houdt zoo veel van ons, dat zij ons stellig helpen zoude, indien zij konde; daar hebt gij den brief, lees hem zelf. Hier is het geld."

Jan las den brief, zijn gelaat werd nog donkerder, hij verscheurde het schrijven, en smeet het woedende op den grond.

— Zij spot slechts met onze ellende, die heks, ha! dat is eene mooije liefde! mij noemt zij eenen onverbeterlijken dronkaard, en u een dom schepsel, dat gij den losbol niet verlaat. Ga Trees, ga, gij zijt eene goede vrouw, gij hebt een beter lot verdiend, gij zult met den dronkaard niet gaan bedelen; doch ik ga niet, ik zoude de oude met elken blik moeten vergiftigen, ik zoude het geene twee dagen bij haar uithouden."

— Johan, ik heb het u reeds zoo dikwijls gezegd, en herhaal het nog eenmaal, ik ben uwe vrouw, ik bemin u uit den grond mijns harten, ik alleen misschien onder alle menschen dezer wereld, weet het, dat gij goed, zoo doodgoed zijt!"

Jan reikte haar zijne hand, trok haar naar zich toe, omhelsde haar, en wilde iets zeggen, doch barstte in tranen uit en ging buiten.

De noodlottige dag was gekomen, slape-

loos hadden zij dien afgewacht. Des morgens te negen uren hoorden zij in den hollen weg de bellen der sledepaarden, en in de eerste slede kwam de kantonregter, de kontroleur en de deurwaarder, in de tweede waren eenige vreemdelingen, en in de laatste een enkel onbekend man. De jood met Louwrens waren er reeds te zes uren geweest; zij verzamelden zich in het groote woonvertrek, dat Trees goed warm gestookt had. De kantonregter zette zich neder, en vroeg aan den molenaar:

— Jan Steenders, kunt gij de som van vier duizend vijf honderd gulden, die gij volgens overeengekomene voorwaarden aan Samuel Levi schuldig zijt, nadat gij tweemaal behoorlijk aangemaand en geregtelijk gedagvaard zijt, betalen of niet?"

— Neen, edel gestrenge heer, kontant betalen kan ik in het tegenwoordige oogenblik niet, — maar" —

— Dan, heer deurwaarder, kan men tot het opmaken van de inventaris overgaan."

De kantonregter haalde zijne groote vergulden snuifdoos voor den dag, nam eene courant uit den zak en las. De deurwaarder wischte zijn bril af, zette die op, vermaakte eene pen, stak die achter het oor, en ging toen met den controleur, den schatter en den geregtsbode het geheele huis door, om, zoo als hij zeide, de aanwezige meubelen en

effecten geregtelijk te registreren. Jan volgde deze werkzaamheden met over elkander geslagene armen; Trees was in de kamer bij de kinderen. De ambtenaren kwamen ook boven om de zaken op te schrijven, en de moedwillige deurwaarder veroorloofde zich eene onbeschaamde aardigheid tegen de vrouw van den molenaar; Jan stond achter hem, pakte hem woedend bij de schouders, en schudde hem zoo geweldig, dat hem hooren en zien verging, en donderde hem in het oor: „Gij vervloekte bloedzuiger, gij salamander, pak u weg, doe, wat uw ambt u gebiedt. Gij ellendige schurken, gij vervloekt ambtenaarsvolk gelooft zekerlijk, dat de mensch reeds even zoo bedorven is, als gij, indien hij arm is? Waag het slechts, verstout u nog eenmaal; met eenen sprong kunt gij hier uit het venster de diepte van de molenbeek meten.”

De magere deurwaarder schudde zich weder wat teregt, bromde bij zich zelven: „die grove meelzak,” en ging nu met het opschrijven nog veel naauwkeuriger te werk. Eindelijk waren zij in de woonkamer terug gekomen, hij schreef zijne inventaris over, de schatter zijn verslag, en toen legden zij een en ander den kantonregter voor. Deze beschouwde de papieren en sprak: „Aangezien de genoemde hier tegenwoordige Jan Steenders, inwoner dezer gemeente en tot dus verre eigenaar van dezen molen

met de bijbehoorende gebouwen, landerijen en goederen, niet in staat is, om aan den hier woonachtigen koopman Samuel Levi de ververschuldigde gelden te betalen, zoo wordt diensvolgens zijn eigendom openlijk verkocht. Men kan beginnen."

Nu had de jood echter twee der ambtenaren elk een muntbiljet van twee honderd gulden in de hand gestopt opdat zij den molen goedkoop zouden verkoopen.

Samuel Levi zette den molen in voor vierduizend gulden.

— Vier duizend gulden, „riep de schatter," wie geeft meer?"

Het was stil, toen riep een onbekend man, dezelfde die in de laatste slede gezeten had: „vier duizend twee honderd!"

De jood zag zijnen mededinger verwonderd aan, en schreeuwde: „vier duizend drie honderd!"

— Vier duizend vier honderd," riep de vreemde.

Het angstzweet kwam den jood op het voorhoofd; hij wist, dat slechts diegene bieden kon, die met kontant geld betaalde, hetgeen boven de schuld was, en hij had voor de schelmerij al zijn kontant geld uitgegeven.

— Vier duizend vier honderd en vijftig!" riep hij eindelijk in den grootsten angst.

— Vier duizend vijf honderd!" riep de vreemde.

— Vier duizend vijf honderd en vijftig;" de jood.

— Vier duizend zes honderd; vier duizend zeven honderd," riep de vreemdeling.

Toen werd de jood bevreesd en stond lang te overleggen; de ambtenaren verheugden zich dat de jood zijne bankbiljetten voor niets had uitgegeven, en opdat de onbeschofte molenaar er niet meer geld van krijgen zoude, riepen zij overluid: „Eenmaal, andermaal, niemand meer?" De jood kromde zich in allerlei bogten en dacht nog eens na, de hamer viel op de tafel, de vreemdeling trad voor, en betaalde den jood vier duizend vijf honderd gulden, en den molenaar twee honderd. De kantonregter stond op, en zeide op bevelenden toon tot Jan: Morgen vroeg met het aanbreken van den dag moet gij den molen ontruimen. Hier is de inventaris, wat er niet op staat, dat is uw eigendom."

Daarop namen de ambtenaren hoeden en stokken, de woedende jood moest de geregtskosten betalen, en allen reden naar huis, uitgezonderd de tegenwoordige nieuwe eigenaar, die in den molen bleef, en zijne zaken regelde. Hij was een bescheiden, bedaard man, en bood den ongelukkigen Jan aan, of hij niet als meesterknecht in den molen wilde blijven; deze verwierp het aanbod echter met den meesten trots, en gedroeg zich jegens den nieuwen eigenaar zeer onbeschoft.

De morgen was aangebroken; Jan had den ganschen nacht niet geslapen, en had in het huis omgeloopen. Vroeg ging hij naar het woonvertrek, daar knielde zijne vrouw voor het kruisbeeld.

— Trees!" riep hij, „de tijd is voorbij, maak u gereed."

Zonder een woord te spreken, stond de vrouw op, nam het kleinste kind op den arm, geleidde den knaap bij de hand en Jan het meisje; zoo gingen zij het huis uit. Het was een koude morgen in December, de zon scheen verblindend op de nieuw gevallene sneeuw, de boomen waren met ijs en sneeuw bedekt, en de zon speelde in menigvuldige kleuren in de takkige ijskegels. Jan geleidde het meisje, en ging langzaam vooraan, de sneeuw kraakte onder zijne voeten, het kind gleed telkens uit. Hij zag naar Trees om, zij volgde hem langzaam, het kleine meisje had zij in een beddekussen gewikkeld; het sliep zoo zacht en vreedzaam in zijne onschuld, en hield eene pop in zijne armpjes. De knaap liep verdrietig naast haar, en droeg zijne schoolboeken. Jan staarde in gedachten op den grond, en dacht er over na, werwaarts hij gaan zoude; eindelijk sloeg hij den hollen weg in, de menschen kwamen uit de huizen en zagen hem verwonderd na. Hij kwam de herberg *de Arend* voorbij, een luid gelach klonk hem te gemoet, doch hij

scheen het niet op te merken. Trees echter ging met ter neder geslagen blik het huis voorbij, dat eigenlijk het graf van haar geluk was.

Jan ging den onbegaanbaren slechten weg op, naar de bouwvallen van het oude slot op den heuvel; Trees volgde hem gedwee en zwijgend. Hij ging op een afgebrokkeld stuk muurwerk zitten, en begon te weenen.

— Johan," sprak Trees, „gij hadt uwe pijp vergeten, hier is zij met den tabakszak en het vuurslag en den vuursteen." Jan nam ze aan, en legde ze naast zich op de vochtige aarde.

Sprakeloos zaten zij een oogenblik bij elkander.

Jan zag in het dal neder, dat men van het oude slot het best kon overzien. Plotseling hoorden zij den molen klapperen; hij had vele maanden stil gestaan. Jan wiste zich de tranen, Trees was het als een steek door het hart. De gewezen molenaar zag naar den molen, daar zag hij den koopman Louwrens met den jood aankomen, en menigerlei gedachten rezen in zijne ziel op. Trees zat naast hem op den grond, zij had hem gaarne willen troosten, doch voor het oogenblik was zij immers zelve zoo troosteloos. Langen tijd hadden zij stil gezwegen, toen sprak eindelijk de trouwe vrouw:

— Johan! waarom zijt gij zoo vreeselijk neêrslagtig? Leeft dan niet altijd de goede God nog?"

— Ja Trees, Hij leeft nog, doch Hij heeft

vermaak in onze ellende. Hoop! Ja hoop! Daar bevriezen onze kinderen, en binnen acht dagen zijn zij welligt van gebrek en ellende gestorven. Waarheen? Wij zijn bedelaars. Ja Trees, wij zijn armzalige bedelaars! Zie Trees, gij waart zoo goed jegens de armen, nu kunt gij zelve gaan bedelen. Daar zie naar onzen molen, het erfdeel mijner ouders. De schoorsteen rookt van eenen vreemden haard, de molen klappert, onze getrouwe huishond staat voor de deur en liefkoost eenen vreemden meester. De molen, waarin ik geboren en opgevoed ben, is het eigendom van een anderen, van een vreemden mensch. Ach mijn tuintje! mijn molen! Wee mij, ellendige dronkaard!"

— Daar zie, dierbare vrouw!" zeide hij na eene poos, „daar is de groote lindeboom, waarbij ik als knaap zoo dikwijls speelde; daar is de school, ach ik was zoo gelukkig toen ik nog onschuldig was! Daar is de kerk, o mijn God, wat waren dat voor zalige tijden, toen ik nog geloofde als een kind! Thans wil ik niet gelooven, ik zoude dubbel ongelukkig wezen indien ik gelooven konde. Zie, daar is het kerkhof. Ziet gij dat vergulde kruis in de zon blinken? Dat kruis heb ik laten oprigten, toen ik nog in betere omstandigheden was. Onder dat kruis liggen twee edele harten begraven — vader en moeder! Ik heb hen door mijne losbandigheid in het graf gebragt. O dat ik toch

bij hen mogt liggen! Dat ik toch gestorven ware als een onschuldig kind, gelijk mijne gelukkige broeders en zusters!"

Hij zag nog eenen tijd lang om zich heen, en zijne oogen waren op de herberg gevestigd, toen bedekte hij zijn gezigt met de handen, en zuchtte uit een diep geprangd hart; daarna sprak hij weenende:

— Ach zoo moet ik dan dit alles nu verlaten! Voor altijd, voor altijd. Met mij is het gedaan. Indien thans mijn vader, mijne moeder hun geliefden zoon als landlooper konden zien omdolen! Verdreven van huis en hof; eene ergernis voor de menschen, een vloek voor zijne kinderen! Het is gedaan, het is gedaan met mij! Trees, indien het geene zonde was, ik zoude mij eenen kogel door den kop jagen! — Ook u heb ik ongelukkig gemaakt! Gij hadt een beter lot verdiend! Vervloekte, duizendmaal vervloekte dronkenschap!"

Trees zat bevende naast hem, de kinderen begonnen te weenen van koude; Jan stond op, zag gedachteloos om en vroeg, „Trees waar zullen wij heen gaan?"

Zij sloeg de oogen neder en weende.

— Kom Trees, kom ga mede naar de herberg; de kastelein is mijn vriend, ik heb hem menigen gulden laten verdienen!

— Toch niet goede man. De kastelein bespot u, Antje heeft straks het venster uitge-

zien en hard op gelagchen, zoo dat het mij door merg en been ging.”

— Heeft zij werkelijk gelagchen? Trees, dan moet ik er heen. Ik ben wel arm, doodarm, doch ik heet nog altijd Jan Steenders en laat mij door geen mensch uitlagchen. Ik heb geen mensch voor een cent bedrogen; wat ik verkwist heb, dat was mijn eigen geld. Kom Trees, kom, ik moet er heen.”

— Johan! om Gods wil, doe dat niet. Is dan niet juist dit het huis, waar uw ongeluk een begin heeft genomen? Daar hebt gij het drinken geleerd. Op onzen bruiloftsdag zijt gij daar in de zonde gevallen, daar hebt gij u dronken gedronken en uw geld verloren, daar hebt gij uw vermogen doorgebragt, daar hebt gij u door uwe makkers laten verleiden, daar hebt gij — Johan ik wil u niets verwijten, ik zeg u dit alleen omdat ik uwe goede vrouw ben, die het opregt met u meent. Ja! zoo waar als er een God boven ons leeft, gij hebt niemand op de wereld die u meer en waarachtiger bemint, dan juist ik. Johan! hoor mij toch! Gij kunt nooit meer gelukkig en tevreden worden, indien gij die slechte gewoonte niet aflegt, indien gij de gelegenheid tot de zonde, tot de dronkenschap niet vermijdt. Zie hier op uwe arme kinderen, gij hebt hen tot den bedelstaf gebragt. Johan! daag de gramschap Gods niet nog meer over u uit! God heeft ons reeds genoeg getuchtigd.”

— Vrouw! ik zeg het u ik moet er heen!"

— Ach lieve man, bespaar ons toch die schande!"

— Trees! ik ben een man, en ken mijne pligten zelf; gelooft gij, dat ik mij niet matigen kan, indien ik het zelf wil?"

— Jan! waart gij dan ook geen man, toen gij u zoo dikwijls aan den drank hebt overgegeven, toen gij u zoo dikwijls bedronken hebt? Indien gij u magtigen kunt, waarom hebt gij het dan tot nu toe niet gedaan?"

— Kom, kom, ik beloof het u, ik bedrink mij niet meer, hier is mijn hand er op."

— Gij hebt mij die reeds zoo dikwijls gegeven, en geen woord gehouden; Jan! ik geloof u niet, zoo gij niet langeren tijd bewezen hebt, dat uw voornemen u ernst is."

Hij antwoordde er niet op, en ging met langzame schreden naar de herberg; klagende en jammerende volgde hem Trees met hunne weenende kinderen.

XI.

De vrienden.

Jan stond besluiteloos voor de herberg. Eindelijk deed hij de deur open en trad binnen.

De kasteleinsdochter was verlegen, toen zij hem zag komen, en sloop weg; de kastelein schoof benaauwd zijn groen kapje op het hoofd heen en weder, en antwoordde slechts half verstaanbaar toen Jan hem eenen „goeden morgen" wenschte. „Heer Steenders," zeide hij eindelijk in zijne pijnlijke verlegenheid, „gij zult het mij wel niet kwalijk nemen, doch ik heb in mijn huis zoo weinig ruimte, dat ik uw vijven niet opnemen en herbergen kan, hoe gaarne ik ook wilde."

— Zoo, zoo, heer kastelein! antwoordde Jan driftig, „zeker, voor den te gronde gerigten Steenders hebt gij geene herberg, voor den fidelen Jan hadt gij echter altijd eene, al bragt hij ook een gezelschap mede. Niet waar ondeugende vrek, het zijn nu andere tijden; de molenaar loopt op het drooge, en heeft geene geelvinken genoeg meer, die gij hem kunt afzetten. Gij gemeene kerel, vroeger bedroogt gij mij, en dan zoudt gij mij nu de deur voor den neus sluiten; ik ken uwe knepen wel, mij kunt gij niet meer bedriegen. Foei! gij laaghartig mensch!"

— Steenders! ik verwacht geene beleedigingen in mijn eigen huis. Ik heb u voor geen stuiver bedrogen; als gij te drinken verlangdet dan heb ik u ingeschonken, en heb mij er voor laten betalen — dat is mijn beroep. Bier en wijn stroomt mij niet in een beekje toe. Ik

doe u geene onbeleefdheid aan, en duld er ook geene. Ik zeg enkel dat ik u niet herbergen kan. Ik ben een fatsoenlijk man, mijn huis is een fatsoenlijk huis, en ik kan geene land —"

— Gij vervloekte schurk!" brulde Jan, greep met veel kracht den lijvigen kastelein bij den keel, en smeet hem als eene veder in den hoek. De kastelein rigtte zich weder op en schreeuwde om hulp. In dit oogenblik kwam de jager fluitende binnen. „He kastelein! Houd op, Jan wat maakt gij toch voor spektakel?"

— Wacht ellendeling!" schreeuwde Jan, „ik zal u leeren, of gij mij en de mijnen landloopers kunt noemen! Meent gij dat ik bedel? Daar, daar is geld genoeg!"

Hij wierp eenen zak met geld op de tafel, waarin de twee honderd gulden waren die hij van de opbrengst van den molen had overgehouden. De kastelein zette terstond een ander gezigt en sprak zeer vriendelijk:

— God beware mij, heer Steenders, dat ik u zoude willen beschimpen: Ik heb slechts zeer bescheiden gezegd, dat ik voor vijf menschen geene ruimte genoeg heb, en dat is geene leugen, gij kunt u er ieder oogenblik zelf van overtuigen. Maar bedienen wil ik u met hetgeen gij verkiest. Het zal alles terstond in orde zijn."

De kastelein snelde het vertrek uit, blijde

dat hij den vergramden molenaar uit de handen kwam. De jager ging bij den haard zitten, waarbij op eene bank ook de bibberende Trees met hare kindertjes zat.

— Vervloekt koud van morgen," bromde de jager. „Vriend Jan, wat hebt gij toch met den kastelein gehad. Gij waart immers altijd goede vrienden?"

— Het is alles weder goed. Wij hadden slechts eenen kleinen twist met elkander. De kastelein dacht, dat ik mij bij hem nestelen wilde, en heeft het mij glad weg geweigerd. Ik verlang niets anders van hem dan eenen borrel, en voor de mijnen iets te eten. God zij dank! ik kan het nog betalen. Maar, ik ben in eenen wanhopigen toestand. De molen is verkocht en ik ben er uitgejaagd, ik weet niet, waarheen ik mij wenden zal. Geef mij eenen raad."

— Jan met raad is het slecht bij mij gesteld, ik weet mij zelven niet te raden of te helpen. De houtvester, die oude brompot, heeft mij gezegd, dat mijnheer de graaf voornemens is, mij weg te zenden. Nu, het zij zoo! ik kan er niets aan doen; dan weet ik echter ook niet, wat te beginnen. Ik heb geenen stuiver geld, en steek tot over de ooren in schulden, en kan niets betalen. Gij zijt er nog beter aan, dan ik."

— Jan sprak geen woord, nam echter zijnen

zak met geld en wilde hem de helft geven; de jager echter, die toch nog niet zoo geheel bedorven was, schoof het geld terug en zeide: „Jan, gij hebt een goed hart, behoud echter uw geld, gij zult het noodig hebben. Ik dank u. Kan ik u eens helpen, waarmede het ook zijn moge, dan reken op mij; de duivel hale mij, indien ik u niet met raad en daad bijspringe."

Toen kwam de kastelein binnen, dekte de tafel, bragt de vrouw eene warme biersoep, die zij met de kinderen at, en den molenaar een groot glas brandewijn. Johan dronk het uit en nam terstond een tweede glas. Jan nam eenige brokjes suiker van de tafel, wierp die in het glas, en reikte het aan Trees: „Daar vrouw, drink eens, het is buiten koud, en God weet, welk een langen marsch wij heden nog maken moeten.

Trees schoof het glas van zich weg en zeide misnoegd:

— Johan gij weet het, ik heb nog van mijn leven zoo iets niet gedronken, ik kan zelfs den reuk van den brandewijn volstrekt niet verdragen."

— Nu als gij niet wilt is het mij ook goed," zeide Jan en riep zijnen jongen: „daar Jantje, daar neem eenen fikschen slok, daar wordt gij warm van."

De knaap weigerde toen hij aan de oogen

zijner moeder zag dat hij het niet mogt doen: eindelijk nam hij het glas en dronk er eenen goeden teug uit.

— Bravo jongen, gij zijt mijn zoon. Zoo is het goed," lachte de vader.

— Om Gods wil, Johan, leer toch ook het kind uwe ondeugd niet, wilt gij het dan ook in het ongeluk storten?" jammerde de arme moeder.

— Ongeluk, wat ongeluk? Dat is nog de eenigste troost in de ellende!" riep Jan, dronk het glas geheel uit en reikte het den kastelein toe. Toen kwam de koopman met den molenaar Blank binnen.

— Goeden dag Jan, goeden dag," riepen zij, en schudden hem de hand. „Nu, hoe gaat het, waar gaat gij heen? Wat wilt gij beginnen?"

— Vrienden, gij moet mij goeden raad geven."

— Daartoe is later nog tijd," zeide de koopman.

- Neen later niet, want ik wil terstond gaan."

— Zoo?" zeide de koopman, „het doet mij leed, ik kan voor het oogenblik niets voor u doen. Ik ben zoo arm als Job."

— Foei Louwrens! zeide de jager, „gij zoudt zoo arm zijn? Waarom zeggen de menschen dan dat gij den molen voor uwe rekening hebt willen koopen? Waarom hebt gij dan met den jood daarvoor een kontrakt gemaakt?

— Ik?" vroeg de koopman verlegen, „dat moet gij zoo gedroomd hebben. Gij weet im-

mers zelf, dat ik niets bezit. De molen koopen, ja, dat was zeker voor den armen Louwrens zulk eene slechte zaak niet. Wel wat u toch niet invalt, waar kreeg ik dan terstond drie duizend gulden van daan?"

— Laten wij er over heen stappen Louwrens." zeide Filip toornig, „ik wil u op uw woord gelooven; het ware toch al te schandelijk, indien gij geld hadt, en gij Jan niet wildet helpen. Ik heb niets dan schulden, en in het geval van den uitersten nood, in plaats van voor een hert, eenen kogel voor mij zelven!"

— Steenders," vroeg de molenaar Blank, „wat denkt gij dan nu te beginnen?"

— Beginnen? — wat? — hoe?" sprak Jan bedroefd, „ik weet het werkelijk niet. Ik ben het losbandige leven reeds zoo gewoon. Hard werken kan ik niet, ik ben het niet gewoon, en dan ben ik ook bijna altijd ziek — mijne vrouw moet raad schaffen."

— Het is eene vervloekte historie, als men zoo op het drooge raakt," bromde de molenaar Blank.

— Vriend Blank," zeide de jager, „gij zijt de eenigste van ons, die nog een te huis en eene huishouding heeft. Weet gij wat! neem gij voor eenigen tijd Jan met zijne vrouw en zijne wormpjes van kinderen in uwe woning op tot dat het weder een beetje beter wordt, of tot dat Jan ergens een nest vindt."

— Ik zoude het zeer gaarne willen," zeide de molenaar, die zijnen wrevel naauwelijks verbergen kon, „maar de drommel, ik kan immers zelf mijn leven haast niet onderhouden, heb een huis vol kinderen, en die willen alle dagen eten, en vragen niet, of vader wat verdiend heeft, of niet."

— Slechts voor eenen korten tijd, oude," zeide de jager weder, „Steenders helpt u bij het werk, en zijne vrouw knapt uwe huishouding op, zoo goed en prachtig als het van uw leven nog niet geweest is."

— Nu goed voor eenigen tijd zal het wel gaan, Steenders! ik ben toch een opregte vriend."

— Top! het zij zoo," zeide Jan vergenoegd, en verlangde nog een glas brandewijn, Trees stond op en wilde met hem spreken; hij dronk het glas in eenen teug ledig, en vroeg toen: „Waar blijft Georg?"

— Die zit in de kast," antwoordde de koopman, „gisteren is hij dronken geweest, en is, met wien weet ik niet, aan het plukharen geraakt; hij moet acht dagen in de gevangenis zitten, als een muis in de val."

— He kastelein, nog een glas!" riep Jan.

— Breng liever dadelijk de tinnen kan, daar gaat meer in!" sprak de koopman.

— De kastelein reikte hem het glas over; zij gingen om Jan heen staan en wilden hem toedrinken; toen trad Trees er bevende tusschen

en zeide: „Lieve Johan, niet waar, wij gaan nu heen? Gij hebt immers reeds genoeg gedronken!” Hij sprak echter geen woord, maar hield den koopman zijn glas toe. Deze barstte in een schaterend gelach uit en schonk hem in. De ongelukkige vrouw wrong zich de handen. Toen trad de jager nader en zeide:

„Jan, laat het drinken nu staan, gij hebt genoeg. Ga stil met uwe vrouw weg, ik betaal het gelag.”

— Nog een glaasje Jan, nog een op de valreep.”

— Foei Louwrens!” riep de jager grammoedig uit, „foei schaam u, wilt gij Jan dan nog ongelukkiger maken. Daar Jan, neem uw hoed, wij zullen gaan!”

De jager nam den kleinen jongen bij de hand, Jan het oudere, en Trees het jongere meisje op den arm, en zoo gingen zij naar den molen van Blank. De menschen die daar in den omtrek woonden kwamen buiten de deur en zagen wat er te doen was; Steven, de voormalige meesterknecht van Steenders, zette groote oogen op, en vertrok het gezigt tot een spottenden lach; de molenaarsdochter zag hen te gemoet, en wist niet wat er te doen was; toen zij zag, dat de stoet naar hunnen molen kwam, werd zij woedend, ging naar haren vader en zeide zeer onbeleefd: „Vader hebt gij reeds zoo vroeg weder te veel gedronken? Wat moet dat gespuis? Dat moest

er nog bij komen, gij verbrast zelf alles, zoo dat ons naauwelijks iets overblijft om van te leven en dan haalt gij ook nog de landloopers bij ons in huis. Gij zijt zinneloos.”

De jager bragt de lastige molenaarsdochter tot bedaren, en beloofde haar, dat hij haar stellig trouwen wilde, indien hij eens houtvester werd; daarmede bragt hij haar tot zwijgen, en zij was tegen de ongelukkige Trees veel vriendelijker, vooral toen deze zeer demoedig tot haar sprak: „Heb slechts geduld met ons, mijne beste, slechts voor een paar dagen. Zoo lang als ik bij u in huis ben, wil ik gaarne uwe dienstmaagd zijn, mijn man zal getrouw in den molen helpen, en mijne kinderen zullen u geenen overlast aandoen, vergun ons slechts een klein plaatsje.”

De trotsche molenaarsdochter had er vermaak in, dat zij de goede Trees regt vernederen kon, en dacht ook dat zij haar goed behulpzaam kon wezen in het naaijen en vervaardigen van kleederen, wijl zij vroeger in de stad geweest was, en daar allerlei fraaije handwerken geleerd had. Zij bragt dus de ongelukkige vrouw op een klein zolderkamertje, waar geene stookplaats was en de wind vrij inblies, en liet er een paar bossen stroo brengen. De koopman nam Jan intusschen ter zijde, en zeide:

— Jan, als het u eens zeer slecht gaat, herinner u dan, dat Louwrens uw vriend is.

Ik verschaf u werk, verstaat gij? Wanneer het u zeer slecht gaat, wanneer alles ten ergste afloopt." —

Jan drukte hem de hand en de listige koopman ging zijn weg; de molenaar bragt Jan in den molen en gaf hem werk, en Trees hielp de molenaarsdochter gelijk de nederigste dienstmaagd. Zoo hadden zij reeds eenige dagen doorgebragt, toen kwam Jan onverwachts bij zijne vrouw en zeide toornig: „Trees maak u gereed, wij gaan terstond weg, ik kan die grove behandelingen van den molenaar en van Steven niet verdragen. De onbeschofte kerel blaast zich op, en denkt, dat hij met mij doen kan wat hij wil, omdat ik een te gronde gerigt man ben, en dat domme schepsel, de molenaarsdochter, behandelt u ook niet beter!" Trees ging, kleedde de kinderen aan, zocht toen de molenaarsdochter op, bedankte haar, als of zij de grootste weldaden van haar ontvangen had, en volgde toen zwijgende en in God berustende haren man.

Het volk uit den molen kwam buiten en lachte: „Ziet dat gespuis eens; die gaan nu bedelen of stelen."

XII.

De ellende.

—

Jan was nog nooit zoo ernstig geweest, als dezen dag. Met langzame schreden ging hij langs den bevrozenen weg door het bosch, en zag niet eens dat zijne kinderen van koude begonnen te weenen. Eindelijk bleef hij staan, om Trees met de kinderen te wachten die van vermoeijenis hem naauwelijks meer konden volgen.

— Trees, „vroeg hij wat zullen wij nu beginnen?" —

— Denkt gij niet, „antwoordde de liefderijke vrouw," dat het beste ware, dat wij naar mijne moeder gingen; indien gij met berouw tot haar komt, en u betert lieve man, dan zal zij ons zeker vriendelijk opnemen, want zij is zoo goed, zoo door en door goed." —

— Neen Trees, ik ga niet naar de oude, liever wil ik op den openbaren weg steenen kloppen. Uwe moeder heeft mij slecht behandeld. Zij had ons genoeg kunnen helpen, indien zij haren boedel verkocht had, en bij ons gekomen was, om bij ons haar leven in

rust en vrede te slijten, dan waren wij allen geholpen geweest. Haar vermogen komt u van regtswege toch toe; of zij het u een paar jaren eerder of later gegeven had, wat was daaraan gelegen? Maar zoo zijn die oude schraapzuchtigen allen, want hun hart hangt aan het geld, en zij laten geenen cent los, of de ziel moet medevaren. Dan mag ik ook die verwijtingen van de oude grompot niet altijd hooren, het is immers om vertwijfeld te worden, zoo als die altijd predikt. Neen Trees, daartoe besluit ik nooit, maar wij gaan naar de stad en zien naar werk om. Ik wil zwoegen en werken, dat mij het bloed uit de handen loopt; ik heb u in nood en ellende gebragt, doch het zal u voortaan aan niets ontbreken. Indien echter alles niet baat, een sprong in de rivier maakt aan alles een einde! — Zoo Trees, wees maar bedaard, het zal alles wel gaan!" —

Des avonds kwamen zij in de stad, zij schaamden zich om bij bekenden te gaan, en daarom overnachtten zij in eene herberg. Des anderen daags vroegtijdig ging Jan uit om een onderkomen te zoeken, en vond ook weldra eene kleine woning, aan het uiteinde van de stad. Het was een klein kamertje met eene keuken. Trees ging daarna met hem en de kinderen in hunne nieuwe woning, en nog op den zelfden voormiddag hadden zij zich zoo goed ingerigt,

als hun weinig geld het slechts toeliet. Trees was weder gelukkig, dat zij bij den eigen haard stond, de kleine Barbara zorgde voor haar zusje, en de kleine Jan brak hout om het vuur aan te maken.

Hoe verheugden zich allen, toen het vuur aan den haard weder vrolijk brandde, wat was het hun aangenaam, wat aten zij met veel eetlust aan den eigen disch. Jan bad voor, en was zoo vriendelijk, dat Trees bij zich zelven wenschte dat het altijd zoo blijven mogt.

Tegen den avond ging Jan uit, om te zien, of hij werk kon vinden, doch hij kwam onverrigter zake weder te huis. In den molen, waar men hem kende, wilde de meester hem niet in dienst nemen, wijl hij wist, dat Jan een dronkaard was, en wijl een dronkaard een ongeluk is voor ieder huis, waarin hij leeft. Er bleef hem dus niets anders over, dan zich als daglooner het dagelijksche brood te verschaffen, ofschoon hem zulks zeer tegen stond, en hij daarvoor ook te zwak was.

Hij werkte dan als daglooner, doch was na verloop van tijd zeer ontevreden met zijn lot; hij was een beter leven gewoon, en hield te veel van gezelschap, thans moest hij hard werken, slecht leven, en had geen eenen vriend; met het gemeene volk wilde hij zich niet ophouden daar voor was hij te trotsch en de beteren en fatsoenlijken wilden weder met hem niets te

doen hebben, want zijne geschiedanis was zeer spoedig bekend geworden. Jan kreeg weldra eenen afkeer van het werk, doch hij moest toch nog blijde zijn, dat hij dit slechts had, want anders had hij geen brood. De oude vrouw van het weidekamp had hare dochter meermalen geschreven, dat zij van haren man moest weggaan en hem eenen tijd lang aan zich zelven zoude overlaten, want zij hoopte dat gebrek en ellende hem murw zouden maken, en zijne beterschap dan vaster en duurzamer zoude zijn. Trees echter, waarlijk een toonbeeld van eene vrouw, beminde haren man ondanks zijne ligtzinnigheid en zijne ondeugd, nooit dacht zij er aan om hem te verlaten, en zij ware nietteegenstaande hunne armoede nooit gelukkiger geweest, dan juist thans, indien hij haar zijn volle vertrouwen slechts geschonken had; maar daar ontbrak het aan, had hij haren raad opgevolgd, dan had het hem zeker nog goed gegaan, want tevredenheid zoude in zijn huis geheerscht hebben. De kinderen volgden gelukkiger wijze het voorbeeld hunner vrome moeder; Barbara, de dochter van den daglooner, was de eerste in de school, en Jan leerde vlijtig te huis, wijl hij zijnen vader dikwijls bij het werk moest helpen. Hij had gaarne een fatsoenlijk ambacht geleerd, doch wijl de vader zwak en ziekelijk was, en dikwerf niet werken kon, moest de zoon vlijtig bijspringen. Trees verzorgde de

kleine huishouding zeer goed, en juist toen het bijna aan alles ontbrak, toen bleek het, hoe goed zij het verstond; des daags als zij tijd over had en des nachts, zoo lang zij het kon uithouden, naaide en waschte zij voor vreemde menschen. Hare moeder zond haar menigmaal door eene vertrouwde vriendin geld toe, zonder dat Jan er iets van wist, en zoo was zij in staat, om zijn lot menigwerf te verbeteren, zonder dat hij het regt bemerkte. Jan had zijne slechte gewoonte ten deele afgelegd, maar toch moest hij dagelijks voor het werk een glas brandewijn hebben. Trees zag dat niet gaarne, en zeide hem het vaak met veel vriendelijkheid. Zijn gewoon antwoord was echter; „Indien ik des morgens vroeg mijn brandewijn niet krijg, dan ben ik den ganschen dag niets waard en kan niet werken. De brandewijn houdt mij nog bij elkander, als ik dien niet dronk, dan was ik al lang onder de aarde!"

Gelijk gewoonlijk de dronkaards, zoo meende ook onze vroegere molenaar dat de drank nieuwe kracht en sterkte geeft omdat zij na het gebruik een weinig opgewekt zijn; zij worden echter daarna slechts nog veel zwakker dan te voren.

De sterke drank is voor de meeste menschen slechts vergif; hij verhit het bloed, bederft de levenssappen, beneemt de eetlust en de maag vervult ook zijne behoorlijke pligten niet.

Voorzeker gelooft de drinker niet dat jenever en brandewijn vergiftig zijn, omdat hij die reeds vele jaren drinkt en toch nog niet vergeven is. Het is waar, het vergif werkt niet spoedig; het werkt langzaam maar zeker. De dronkaard kwijnt weg, gelijk eene bloem waarin zich inwendig een worm heeft vastgezet die blijft knagen, tot dat eindelijk de bloem verwelkt en in het stof nederzinkt.

Jan bleef bij zijne gewoonte en dronk dagelijks zijn glaasje brandewijn om zich te versterken en eenigen tijd later had hij er reeds twee noodig, „om zich bij elkander te houden.”

De heer bij wien hij in het werk was, had hem dikwijls doch te vergeefs vermaand, en ook de betere gezellen, doch eindelijk begon het hun te vervelen, en zij geloofden dat het jammer was van elk goed woord dat zij met hem verspilden. Later dronk Jan ook nog des avonds na het werk, en dikwijls kwam hij laat beschonken te huis; zijne kleederen waren dan morsig en gescheurd; eens kwam hij met een geheel bebloed hoofd te huis, want hij had gevochten, en een andermaal had hij acht dagen in de gevangenis gezeten, wijl hij in de dronkenschap straatschenderij had gepleegd. Dat was de reden, dat niemand gaarne met hem werken wilde. Ook in huis ging het slechter, want de moeder van Trees, die dat alles vernomen had, en hare dochter dwingen wilde,

om tot haar te komen, zond haar geene ondersteuning meer.

Jan ging nu met de laagste menschen in de gemeenste kroegen om, en werd steeds goddeloozer; iedereen was bang voor hem, en de gezellen die met hem werken moesten, werden eindelijk zoo op hem verbitterd, dat zij hunnen heer de dienst dreigden op te zeggen, indien hij dien liederlijken mensch niet uit het werk ontsloeg. De heer, wien buitendien aan den deugniet niet veel gelegen was, gaf hem des zaturdags zijn geld, en zeide hem voor altijd het werk op. Trees wachtte daar met groot verlangen op, want des maandags moest de huur betaald worden voor hunne woning. — Dit was een harde slag voor Jan, en hij ging zeer neêrslagtig naar huis. Onderweg ging hij eene kroeg voorbij, en hoorde daar vrolijk zingen.

— Ik wil een glas drinken om mijn verdriet te vergeten," dacht hij, ging er in, en dronk zoolang totdat hij geheel en al dronken, en ook zijn geld kwijt was. Het was reeds twaalf uren toen hij naar zijn huis waggelde. Trees had doodelijken angst om hem uitgestaan, en was hem met haar zoontje te gemoet gegaan; zij zag dat haar vermoeden bewaarheid was, en dacht er slechts aan om hem stil naar bed te brengen. Jan ging mede, zette zich op eenen stoel neder, en was zeer boos. „Lieve man," zeide Trees vriendelijk, „wilt gij niet naar bed gaan? — Wilt gij iets eten?"

image
not
available

in" Hierop waggelde hij nog eenige oogenblikken in het vertrek rond, viel op den grond neder, en sliep in. De kleine Barbara kwam te voorschijn, bragt eene kan met water, en wiesch hare moeder het gezigt. Weldra kwam Trees weder tot zich zelven, en vroeg met eene zwakke stem:

— Barbara, waar is uw vader?"

— Hij ligt daar bij de bank op den grond, en slaapt."

— Waar is de kleine Jan?"

— Moeder ik geloof dat hij dood is, hij ligt daar en heeft den mond open, en het bloed loopt hem uit het hoofd."

Trees sprong haastig op, legde het hoofd van den armen knaap op haren schoot, verkoelde het met water, en ook hij was weldra weder geheel bij zijn verstand. De moeder verbond hem het gewonde voorhoofd met eenen doek, en zeide tot de kinderen:

— Lieve kinderen, laten wij nederknielen en voor den armen vader bidden, hij is zoo ongelukkig."

Waarlijk, een hartverscheurend schouwspel. Daar ligt de ruwe, gevoellooze dronkaard, in eene dierlijke bedwelming; de ellendige mensch, die het geluk van zijn huisgezin door zijne schandelijke ligtzinnigheid vernietigd, hen door zijne ondeugd in ongeluk, ellende en schande gedompeld, hunne liefde, hunne opofferingen

met zulk eene woeste wreedheid vergolden heeft, — en naast hem knielt zijne vrome voorbeeldige vrouw, en zijne onschuldige kinderen verheffen hunne handen tot God, en smeeken om zijne bekeering! — Welk eene tegenstelling! —

Trees kon den ganschen nacht geen oog toedoen, en al had zij ook kunnen slapen, dan had de arme jongen haar toch door zijn gekerm weder gewekt, want zijne wonde brandde hevig. Zij legde er steeds frissche doeken met water op, en liefkoosde hem; Jan lag nog altijd gevoelloos en snorkend op den grond. Zijne goede vrouw was teeder bezorgd voor hem, en wilde hem met behulp der kinderen uitkleeden en te bed leggen; hij werd daarover zeer verbolgen en sloeg woedend om zich heen. Toen zeide het kleine meisje tot de moeder:

— Lieve moeder, vader is dronken, niet waar? hij is zeer boos."

— Ja kind, vader heeft brandewijn gedronken, hij is zeer zwak van het werken, en kan weinig verdragen, daarom heeft het hem zoo gehinderd." —

— Moeder, is de dronkenschap geene zonde?"

— Ja, Barbara, de goede God wordt door de dronkenschap zeer beleedigd."

— Foei, dat vader den goeden God zoo beleedigt en krenkt. Niet waar moeder, als vader zoo sterft, dan komt hij niet in den hemel?"

Toen brak het hart van Trees zij snikte overluid, wierp zich naast Jan op den grond, bevochtigde zijn gelaat met hare tranen, en bleef op hare knieën naast den ongelukkige liggen tot aan den vroegen morgen. Toen ruimde zij de stukken van het huisraad, de scherven van schotels en glazen weg, en maakte iets voor het ontbijt gereed. Sidderende verwachtte zij dat Jan ontwaakte.

Hij stond van den grond op en was zeer mismoedig, en zoo ziek dat hij zich te bed moest leggen. Verwonderd zag hij om zich heen, wreef zich het voorhoofd, en dacht er over na, wat met hem was voorgevallen. Het bleeke gelaat zijner vrouw, de weenende knaap in den hoek, en het kleine meisje, dat zich sidderend voor hem verborg, verklaarden hem zulks zeer spoedig. Hij gevoelde echter thans geen berouw meer, maar vloekte over God, over zijn huisgezin, over zich zelven en over de geheele wereld. Vruchteloos bemoedigde en troostte hem zijne edele vrouw; hij verstond haar niet, hij konde niet begrijpen, hoe zij nog altijd zulk eenen verworpeling konde beminnen. Hij raasde en tierde thans in huis als een bezetene; hij sloeg de kinderen onbarmhartig, en vooral den knaap mishandelde hij zeer dikwijls. Het arme kind kroop van schrik ineen, zoo dikwerf als het zijn vader maar hoorde spreken en eens toen deze weder dronken te huis kwam, liep Jan

weg en kwam niet terug. Dit was eene groote droefheid voor beide ouders, want zij wisten niet waar hij was. De moeder ergerde zich zeer en weldra bezweek ook zij onder al dien kommer, en verviel in eene heete koorts. De armendokter bezocht haar, haalde de schouders op, en konde niet begrijpen, hoe die ellendige dronkaard zulk eene goede vrouw op eene zoo schaaamtelooze wijze konde behandelen, want in hare ijlhoofdigheid had zij slechts zorg over haren geliefden man en over haar verloren kind; zij bad onophoudelijk voor beiden met zulk eene vurigheid, dat zelfs de gevoellooze dokter zich menigmaal eenen traan uit de oogen wischte.

Het treurigste was het echter met de huishouding. Jan wilde niet meer werken, en wanneer hij ook werkelijk ergens als handlanger of anders op eenigerlei wijze een paar stuivers verdiende, dan bragt hij er toch niets van te huis maar verdronk alles nog den zelfden avond. Zoo lang als Trees gezond was en werken konde, voorzag zij door hare verdiensten in alles wat zij in huis noodig had, doch thans was zij zelve ziek en bedlegerig, en dus heerschte er weldra bittere nood en het grootste gebrek in het armoedige huisje; de kleine Barbara moest bij hare moeder en haar kleine zusje, dat ook ziek was, blijven, en konde niet werken, de kleine Jan was weggeloopen, en de vader was een deugniet, die slechts werkeloos

op de straat rond slenterde. Kwam hij na eene afwezigheid van twee of drie dagen te huis, dan hielp hij daar niets, maar kwam alleen om zijne huisgenooten slechts nog meer kommer en verdriet te veroorzaken.

Trees had anders niemand; voor hare bekenden had zij zich uit hoofde van de schande van haren man verborgen gehouden, en slechts hare moeder kende haar treurig lot. Nog dikwijls viel zij hare dochter lastig, dat zij den onwaardigen man verlaten zoude, doch kreeg steeds het zelfde edele weigerend antwoord en Trees was dus geheel verlaten; haar dochtertje, dat tot een schoon knap meisje opgroeide, was hare eenigste vreugde, en zij beminde het kind des te inniger, daar zij zag, met welk eene teedere oplettendheid, zij hare zieke moeder en hare kleine zuster verpleegde. — Trees kon voor de eerste maal weder het bed verlaten, zij was nog nooit zoo zwak geweest, had er nog nooit zoo bleek en uitgeteerd uitgezien, en wie haar niet gekend had, die zoude haar voor minstens vijftien jaren ouder aangezien hebben, dan zij werkelijk was. Zij waggelde langs de muren van het vertrek om als eene schim, opbeuring en verkwikking had zij niet, en de eenigste balsem voor haar gewond hart — de liefde van haren zoo teeder beminden man — viel haar niet ten deel, en geheel zijn gedrag beloofde haar den troost niet, dat zij hem eens

nog tot God bekeerd zoude zien; maar nogthans vertrouwde zij op God, verdubbelde hare gebeden, en smeekte met volharding tot Maria, de toevlugt der zondaren, opdat door hare voorbede de ongelukkige zich bekeeren mogt. — Het voorwerp van haar genoegen, het altaartje aan den muur, had Jan wel is waar in dronkenschap verbrijzeld, doch zij had nog een beeld van de geliefde Moeder Gods overgehouden, en voor dit knielde zij met de twee kinderen neder. De nood was onuitsprekelijk groot, Jan bragt niets te huis, en ofschoon de kleine Barbara haar gevoel van schaamte overwonnen had, en op de straat en in de huizen ging bedelen, zoo wilden de menschen haar toch later niets meer geven, en noemden haar eene luije meid, die liever in ledigheid rondloopen, dan ergens in eene fabriek werk wilde zoeken; en wanneer het arme meisje haren nood klaagde en onder het storten van vele tranen verhaalde dat zij zich noch in eene dienst, noch in eene fabriek besteden konde, wijl zij te huis eene arme zieke moeder en eene zieke zuster had, dan lachten de onbarmhartige menschen haar uit en dreven den spot met haar: Hoor eens hoe die looze meid zich met allerlei leugens weet te behelpen, men zoude het achter het duivenkopje en het onschuldige gezigt niet zoeken dat zij van zulke knepen weet, en reeds zoo vroeg het bedriegen geleerd heeft! — En

het viel niemand in om zich van de waarheid van datgene te overtuigen, wat het meisje zeide zoo als ware naastenliefde en christelijke pligt het gevorderd hadden. Zoo kwam het arme kind bijna altijd zonder geld en zonder brood te huis, en dus steeg de nood op het hoogste. Jan zorgde voor zich zelven, en liet de zijnen gebrek en bitteren honger lijden. Het kleinste kind was in dezen tijd ter wereld gekomen. Jan hield zeer weinig van het kind, en plagt te zeggen, dien rakker hadden wij nog noodig, wij hebben zelven niets te eten, en wij zullen dat schepsel ook nog voeden. Het kind was even zoo zwak en ziekelijk als de moeder, en schreeuwde den ganschen dag van honger, en dit maakte Jan nog verdrietiger; de arme moeder echter, die voor hare oogen het kind, dat zij onuitsprekelijk beminde, zag versmachten, ergerde zich hevig en wanneer zij het hoorde kermen en jammeren plagt zij met eene buitengewone droefheid te zeggen: — Gij arm wormpje! konde ik met mijn hartebloed uwen honger stillen, God weet het ik zoude het gaarne doen!" — Reeds was het de tweede dag, dat er geen bete broods meer in huis was, toen kwam Jan des avonds zeer driftig te huis, en riep toornig:

— Trees, geef mij wat te eten."

— Lieve man," antwoordde deze sidderend, „ik zoude het u van harte gaarne geven, doch

sedert gisteren is er geen brood meer in huis; God alleen weet het, hoe Hij ons van den hongerdood wil redden. De menschen willen ons niets meer borgen, en als wij bedelen, jagen zij ons van de deuren weg."

Toen legde Jan zijne handen op de tafel, ging met het hoofd er op liggen, en overpeinsde in een somber stilzwijgen, wat er te doen viel; daarna stond hij op en ging weg; na verloop van twee uren kwam hij weder; of hij uit bedelen geweest was, of iets anders gedaan had, om kort te gaan, hij bragt eenige stuivers te huis. Hij hoort in het kleine vertrek de twee zieke kinderen kermen, de moeder met de kleine Barbara knielden bij hen neder en baden.

— Barbara," riep de vader zijn kind toe, „daar hebt gij geld, neem die gebrokene kruik, en haal brandewijn uit de tapperij."

— Lieve vader," zeide het meisje haastig, „zal ik ook niet wat brood medebrengen? moeder kan van honger haast niet meer spreken, en de zusjes zullen van honger sterven. Vaderlief, ik heb sedert gisteren volstrekt niets gegeten. Niet waar, ik zal ook brood medebrengen?"

— Neen, zeg ik, neen. Als gij eten wilt, dan moet gij werken, zorg voor u zelven. — Toe loop heen, breng brandewijn, ik moet drinken, het is een helsche dorst, ik versmacht schier. Loop, zeg ik u, en dat gij terstond

terug zijt, anders sla ik u even als uwe vrome moeder zoodat u voor altijd de lust begeeft om mij voor te prediken! Ga nu — of.....

De kleine liep zoo spoedig zij konde en bragt in een oogenblik den drank; Jan zette zich neder en dronk zoolang er iets in de flesch was, toen viel hij weder op zijnen gebrokenen stoel in slaap.

Ondertusschen naderde de kleine, zag of hij sliep, haalde een stuk brood uit haren zak en gaf het vrolijk lagchend hare moeder. Deze wendde dankend haren blik ten hemel, brak het brood in drie stukjes; het een gaf zij het zieke kind dat de koorts had, doch naar het brood snakte en het in een oogenblik verteerde, het tweede gaf zij de grootere dochter, het derde weekte zij in water om het haren zuigeling te geven.

— Moeder, zeide de kleine Barbara, gij hebt zelfs niets gehouden, daar neem mijn stukje, ik wacht tot morgen."

— Neen, kind, zeide de moeder, en zij wischte een traan uit hare oogen, ik ben sterker dan gij. Eet het maar op, Barbara, het is voor u reeds veel te weinig."

Toen brak het kind haar brood in twee stukjes en hield het hare moeder voor den mond: „Neem dan toch de helft, moeder! Het smaakt mij toch niet als gij niets hebt. God zal ons beiden wel helpen.

Het kleinste kind begon op eens luide te jammeren en te weenen; de moeder nam het op de armen. De arme zuigeling was geheel blaauw en kreeg een krampachtigen aanval van hoest.

Om Gods wil, wat deert u liefje, riep de moeder buiten zich zelve van schrik. Het kind had de stuipen, wrong zich in zijne smarten, snakte naar lucht, haalde zwaar adem en was dood.

— Jesus, Maria en alle heiligen, schreeuwde de moeder, het kind is dood! Johan, Johan! om Gods wil, ons lief kind is dood! Barmhartige God.

Jan ontwaakte voor een oogenblik uit zijn verdoovenden slaap, staarde in het kleine kamertje rond, legde zijn hoofd toen op de tafel en sliep weder als te voren. Wie vermag het de smart eener moeder te beschrijven bij den dood van haar teeder geliefd kind? Alleen kan die een moeder gevoelen, beschrijven kan die niemand! Doch vloek, duizendmaal vloek over deze ondeugd, over de schrikkelijke hartstogt van dronkenschap, die de mensch alle menschelijk gevoel ontneemt en hem diep beneden het redelooze dier verlaagt! Vloek over die ondeugd die den mensch weder op nieuw het teeken van het dier, het kenmerk der eeuwige verwerping op het schaamteloos voorhoofd drukt, opdat het hem in de vlammen der hel voor altijd tot een schandteeken zij.

XIII.

De landlooper.

Acht dagen na het begraven van het onschuldig kind zeide Jan tot zijne vrouw:

Vrouw, zoo kan het niet langer; hier wil ons niemand werk geven, onder deze onbarmhartige menschen moeten wij van honger sterven. De buren zullen ons niet altijd helpen zoo als deze acht dagen en ik kan het van hen ook niet verlangen, want ze zijn zelve arm. Ik geloof dat het beste is dat ik buiten de stad ga en werk zoek. Gij zijt bovendien nog altijd ziek en onze kleine ook. Gij kunt dus te huis blijven, wanneer ik iets gevonden heb dan zal ik u komen halen. Barbara kan met mij medegaan, zij is een geschikt meisje en zal mij van dienst kunnen zijn. Dat toch die ellendige Jan is gaan loopen, dien had ik beter kunnen gebruiken.

Trees wist dat geen afraden hielp, pakte spoedig zijne weinige kleederen en schoon goed bijeen, gaf hare dochter eene wijze les en den moederlijken zegen en hing aan een snoertje het kruisje om haren hals dat zij zelf altijd

had gedragen toen zij nog ongehuwd was: Herinner u, mijne dochter, zoo dikwijls gij dit kruisje ziet aan uwe moeder. Bid voor mij, ook ik zal alle dagen voor u bidden opdat gij gezond en weder terugkomt.

Gaarne had Trees de twee uitgeleide gedaan buiten de stad, doch de ziekte van haar kind liet dat niet toe.

Twee dagen later kwam hare moeder en overlaadde haar met liefkozingen; zij liet Trees uit het ongezonde huisje een ruim huis betrekken dat zij gekocht had, en gaf haar veel geld. Wat Trees nog het meest vertroostte was dat zij van hare moeder hoorde dat de kleine Johan bij haar was; zij zag zelf in dat dit beter was. Trees werd nu spoedig weder gezond en ook hare kleine dochter.

De lezer weet nu dat het dezen allen welgaat, volgen wij nu Jan en zijne dochter.

Jan was een ware vagebond. Iemand die hem op straat ontmoette verschrikte bij zijnen aanblik. Zijne kleederen waren geheel verscheurd, en zoo dikwijls hij andere kreeg, ging hij die terstond weder verkoopen en verdronk het geld in de herberg; de ellebogen hongen door zijn jas, zijne kousen waren vol gaten en een oude gedeukte hoed dekte zijn hoofd. Hij liep de landstraten af met de handen in den zak en de oogen naar den grond gekeerd. Wanneer hem een rijtuig voorbij reed werd hij uit

zijne duistere gedachten gewekt en bedelde, doch niemand wilde hem iets geven en dikwijls moest hij daarbij nog hooren: Gij zijt een sterke kerel en kunt werken. Slechts een eenzame wandelaar ver van een dorp of digt bij een bosch gaf hem gaarne een aalmoes uit vrees dat de sterke landlooper hem er anders toe zoude dwingen; en inderdaad, dikwijls kwamen bij Jan zulke gedachten op, doch het weinige eergevoel dat hij nog bezat, en voorzeker het gebed van zijne trouwe vrouw en brave kinderen hielden hem nog van dezen afgrond terug. De goede Barbara dacht veel aan hare moeder en bad altijd voor haren vader. Dikwijls kon zij van moeiheid niet meer gaan, hare voeten waren geheel en al bebloed, doch om haren vader niet te hinderen volgde zij hem dikwijls zoo lang tot dat zij onmagtig nederviel. De menschen gaven haar dikwijls een aalmoes en namen om haar ook den vader onder hun gastvrij dak op, want op haar gelaat lag zulk eene opregte braafheid en onschuld te lezen, dat men terstond zag dat zij aan haar treurig lot volstrekt geene schuld had. Zij kreeg alzoo dikwijls eene aalmoes, gaf die aan haren vader, welke die in de eerste herberg dan weder verdronk. Andere, voornamelijk in de herbergen, bejegenden haar dikwijls op onbeschaamde wijze. Eens klaagde zij dit onder bittere tranen aan haren vader, doch deze had, zooals

gewoonlijk de dronkaards, geen eergevoel meer.

— Gij zijt ook zoo spoedig geraakt en zoo uiterst schroomvallig; wanneer gij een weinig vriendelijker tegen de menschen waart, dan zoude alles veel beter gaan. Hoort gij, Barbara, wees een weinig buigzamer en zet een vriendelijk gezigt. Wanneer ook in de herberg de fidele knapen een weinig met u lagchen, wat hindert dat u, daarom kunt gij toch uwen rozenkrans bidden en dan gaat er niets verloren.

O mijn God, wat is een drinker toch een ellendig mensch. Hij kan over de eer en onschuld, het kostbaarste kleinood zijner dochter spreken als over eene niets beduidende zaak. Doch over Barbara behoeven wij ons niet te verontrusten, zij is wezenlijk godvruchtig en diep gegrond in hare onschuld en reinheid; met vreugde drukt zij het kruis, het geschenk harer moeder aan hare bevende lippen en vernieuwt dikwijls met ijver hare goede voornemens. Zwijgend volgt zij haren vader en bidt God met den aandrang eener heilige liefde voor zijne bekeering.

De landlooper vindt nergens rust, op den dag lijdt hij honger en bedelt; wanneer hij geld heeft verteert hij het in de herberg en wanneer hij geen geld heeft slaapt hij onder een boom, terwijl zijne brave dochter meestal bij hem waakte.

Daar ligt nu onder den blooten hemel, de-

zelfde Jan Steenders die nog voor weinige jaren rijk en in aanzien was, en eene winstgevende zaak had. Zijne brave vrouw had hem tot den gelukkigsten echtgenoot en zijne oppassende kinderen tot den besten der vaderen kunnen maken. Daar ligt hij nu aan de straat als een landlooper, nog armer dan een bedelaar, een tiran voor zijne familie, een schandvlek voor zijne bekenden, een verschrikkelijk voorbeeld dat de ouders aan hunne kinderen verhalen, zich zelven en anderen ten vloek.

Jan dwaalde langen tijd, doch vond geen werk, want niemand wilde zulk een mensch in zijn dienst nemen. De ongelukkige stond aan den rand des verderfs en zijne moedeloosheid grensde aan vertwijfeling. Niets bleef hem over dan tot zijne vrouw terug te keeren. Toen hij daartoe reeds eenige dagen op weg was, stond hij op een avond in gedachten verzonken en wist niet waar hij den nacht zou doorbrengen. Den ganschen dag had hij niets gegeten en zijne Barbara dreigde van uitputting neder te zinken. De avondschemering begon reeds te vallen; uit het ver afgelegen dorp hoorde hij het avondklokje kleppen, en alles werd doodstil. Na eenige oogenblikken hoorde hij in de verte een rijtuigje aankomen. Daar stond Jan van geheel de wereld verlaten en veracht; verre achter hem volgde zijne dochter en bad den rozenkrans. Eene verschrikkelijke gedachte

rees bij hem op, — zijne nood was groot, honger en dorst kwelden hem en zijn arm kind was doodsbleek, — hij dacht: welligt is dat slechts één mensch, en misschien rijk, wat hindert het hem dat hij mij uit mijnen nood redt, voorwaar ik moet geld hebben; geeft hij het niet vrijwillig, dan zal ik er hem toe noodzaken. Jan kroop achter een boom, drukte zijn hoed diep over het voorhoofd, omknelde met zijn gespierden vuist den zwaren stok, dien hij in het bosch had gesneden en wachtte den reiziger af. Zoo wat vijftien schreden achter zich hoorde hij hoe zijne dochter den vreemde een aalmoes vraagde:

„Lieve mijnheer, geef mij toch een kleine aalmoes om Gods wil, ik heb van daag nog niets gegeten en mijn vader ook niet.”

Jan zag hoe de vreemde met zijn zweep het arme kind wilde slaan en spottend riep: „Gij, luije meid, wilt gij de menschen op straat nog niet met rust laten.”

Deze woorden drongen Jan als een bliksemslag door merg en been, hij knarstte op zijne tanden en plaatste zich vaster. Juist waar Jan stond ging de weg steil op en klom men gewoonlijk uit het rijtuig. Dit deed ook onze reiziger, ging langzaam neven het rijtuigje en kwam digt bij onzen landlooper. Dezen voer eene koude rilling door de leden, doch hij vermande zich spoedig, sprong met opgeheven

stok uit zijne schuilplaats en riep met zware stem: „Bij den duivel, geef mij eene aalmoes ik verkeer in den grootsten nood.”

De vreemdeling sprong verschrikt terug, en Jan herhaalde met zware doch onzekere stem:

— Maak niet veel beweging, geef mij geld, spoedig of ik zal er u toe dwingen.”

— Sedert wanneer, riep de vreemdeling, is het hier de gewoonte dat de bedelaars zoo vrijpostig bedelen.”

— Geld, brulde de vagebond buiten zich zelven van toorn, geld of ik sla u neder met mijn stok.” De reiziger sprong twee schreden terug, greep in een oogenblik een pistool uit het rijtuigje en op Jan aanleggende riep hij: „Vaar dan zelf naar den duivel, straatroover!”

Met een sprong was Jan bij hem, sloeg de pistool uit zijne hand, greep hem met de linkerhand bij den keel, hief met den regter zijn zwaren stok omhoog en begon nu met den reiziger te vechten op leven en dood. Ondertusschen was Barbara genaderd, zag het schrikkelijk schouwspel en riep als buiten zich zelven: Vader! om Gods wil, houd op. Jesus, Maria, Joseph! Vader wordt een moordenaar! Vader, gij sterft aan den galg. Alle heiligen in den hemel, lieve Moeder Maria! Vader! en vol ontzetting wierp zij zich tusschen beide strijders terwijl de vreemdeling zich reeds door de krachtige hand van den landlooper gewurgd

waande. Jan werd door het geroep zijner dochter een weinig afgeschrikt en vreesde ook dat op dit geschreeuw hulp zoude komen opdagen. Onder het worstelen was de hoed van zijn hoofd gevallen, de maan scheen door de wolken heen en verlichtte dit gruwzaam tooneel. Nu herkende de vreemdeling hem en riep uit: Hé Jan! Jan Steenders! is het zoover met u gekomen.

Jan staarde den vreemdeling in het gezicht en riep: Louwrens, zijt gij het!

— Ja, Jan! ik ben het. Gij hebt mij mooi verschrikt. Maar in duivels naam, wat doet gij toch? Zijt gij ten laatste nog struikroover geworden?"

— Nog niet, God dank, zeide Jan diep ademend, doch het scheelde geen haartje meer."

— Zeker, lachte de koopman, zeker, het scheelde slechts een haar of ik had u nedergeschoten als een kat, en voor altijd was het met Jan gedaan geweest, en de lust tot drinken en stelen voor altijd vergaan. Doch het zoude mij gespeten hebben als ik gezien had dat ik den fidelen Jan had neergeschoten. Maar gij zijt sterk als een beer; het is jammer van u, gij kunt toch wel beter den kost verdienen."

— Hoe dan, vroeg Jan beschaamd, ik zoek werk doch niemand wil mij hebben. Ik zou mij afzwoegen als de geringste werkman, maar werk, werk!

— Wees rustig Jan, met de tijd komt raad. Ik zal u helpen zooals ik u bij ons laatste afscheid beloofd heb.”

— God zij dank, zeide Jan opgeruimd, alzoo heb ik dan nog een vriend op de wereld. Kom Louwrens laat mij u omhelzen broeder.”

— Laat dat maar blijven, en zet u naast mij, wij moeten eer wij in de naastbijgelegene fatsoenlijke herberg zijn nog wel een uur rijden, doch daarheen zal mijne schimmel niet lui loopen; ik heb mij heden verduiveld lang over de grenzen opgehouden.”

De koopman zocht zijn pistool weder op en ging toen spoedig met Jan en Barbara het rijtuigje na.

— Zet u naast mij neder, Jan, en gij sidderend duifje, ga daar op die kist zitten; gij zijt een braaf meisje en hebt mij heden het leven gered, want uw vader had mij zonder genade vermoord, zeide hij schertsend tot het meisje, dat met kloppend hart in het rijtuigje klom, want zij was nog niet van den schrik bekomen.

Beide mannen zaten zwijgend naast elkander en ieder dacht op zijne wijze over het gebeurde na, eindelijk stak de koopman zijne pijp aan en zeide:

Zoo Jan, vertel mij nu eens hoe het u al dien tijd is gegaan. Ik heb te vergeefs naar u

gezocht, niemand wist iets van Jan Steenders te zeggen. — Gij zijt zoo stil. Daar, neem uit dien zak die flesch en smeer uwe tong eens. Zoo, daar in dat papier is een stuk worst en brood, geef dat aan uwe Barbara, zij zal wel honger hebben. Zeg mij nu eens hoe het de oude boerin maakt, wil die heks nog niet optrekken zoodat gij weder in uwen goeden tijd komt.

Jan verhaalde hem zijne geheele geschiedenis, die ons bekend is, en de lofrede die hij in zijn verhaal over den brandewijn en jenever invlocht, gaf genoeg te kennen dat hij het drinken nog volstrekt niet zoude opgeven. Eindelijk aan de geschiedenis gekomen die zijn vriend nog versch in het geheugen lag, zeide hij:

En die domme steek — de nood — Gij houdt uw mond, niet waar Louwrens!

— Mijn hand er op, vriend Jan, ik kan zwijgen als een doode; ik zweer het u, geen mensch zal van mij iets daarvan hooren, buitendien zal ik ook u zaken toevertrouwen die gij ook moet zwijgen."

— Nu vriend ik luister, ik zoude gaarne eens iets van u vernemen."

— Heden niet, Jan! wij zijn de herberg reeds genaderd. Morgen gaan wij vroeg zamen naar de stad en ik zal u alles vertellen. Jan, schik u nu een weinig op, gij ziet er slecht uit. Hier hebt gij mijn pet, ik heb toch nog een hoed bij mij, en gooi uw hoed daar in dien

sloot en doe mijnen mantel om over uwe lompen. De menschen kennen mij en ik zoude met iemand die er zoo havenloos uitziet daar niet durven komen, dat zoude mijne reputatie krenken."

Jan deed gaarne hetgeen de koopman zeide. Bij de herberg gekomen gaf de koopman zijn paard aan den knecht over, bestelde een goed avondmaal, dronk met Jan eenige kruiken bier en toen gingen zij naar bed. Jan was weder bedwelmd, vergat al zijne ellende, viel in 't bed en zeide nog reeds half slapend: Ik heb toch nog vrienden! Vrienden in den nood! Zeldzame vogels!

Zoo is dan weder een dag van het leven van den dronkaard voorbij, doch welk een dag, en welk een slaap! Barmhartige God! is dat een slaap, de slaap van den zondaar, één wenk des Heeren en hij ontwaakt niet meer op deze wereld, één wenk en hij staat voor Gods gestrengen regterstoel, één wenk van den Almagtige en hij slaapt den slaap des doods — om eerst in de hel te ontwaken!

XIV.

Het verhaal van den koopman.

Sta op, slaper, riep de koopman in de kamer waar Jan sliep, de zon schijnt u reeds in het gezigt, en gij slaapt nog als een os.

Jan sprong op en zag verschrikt om zich heen, want een akelige droom had hem ontsteld; hij had namelijk gedroomd van galg en rad, van rijkdom, van Trees, van den kleinen Jan, dat hij zag hoe men hem dood uit het water haalde. —

Een onverstandige droom, zeide hij in zich zelven, en dacht onder het aankleeden aan al wat er gisteren was voorgevallen.

Toen zag hij zijne dochter reeds gekleed voor het bed geknield zitten bidden voor het kruis harer moeder, en dat gezicht bragt hem eene diepe wonde toe, de gedachte aan zijne gelukkige jeugd ontwaakte weder, en hij zoude geweend hebben bij de gedachte aan den dag van gisteren, aan den droom en het biddende kind, doch zijn booze geest, de grijnzende koopman stond voor hem. Hij keerde zich om en zuchtte, en was in een oogenblik gekleed.

Louwrens had een goed ontbijt laten gereed maken, en Jan at en dronk met smaak, want hij had in langen tijd geen brood genoeg gehad om zich te verzadigen. Hierna reden zij weg. Het was een schoone morgen, vrolijke landlieden arbeidden zingende op de velden, de vogelen zongen hun morgenlied en in de weiden graasden de kudden, terwijl de lastige herdersknapen de omstreken door hunne schalmeijen deden weêrgalmen. Op de berghoogte stond een kerkje, der moeder des Heeren gewijd, en de liefelijke toonen van het klokje riepen de vrome geloovigen naar de H. Mis. Bezijden de straat stond een groot kruis en onwillekeurig vatte Jan, nog onder den indruk van zijne gedachten bij het opstaan, naar zijn pet en vatte die eerbiedig af. De koopman zag hem bestraffend aan en zeide op spottenden toon:

— Zoo, zoo Jan, wat zijn dat voor kunsten, men zou denken dat gij nog aan al die bedriegerijen gelooft; wie zou dat achter u zoeken? Laat dat aan de oude vrouwtjes over en wees een man. — Gelooft gij dan nog dat er een God is? of gelooft gij misschien nog dat al die zoutelooze praat van de priesters waarheid is. Zotheid. Als dat waar was, dan moest het ons beiden slecht gaan. Ha ha! wij waren wel goed voor de hel. —

Jan zuchtte, dit godslasterlijk ongeloof van den

koopman hinderde hem zeer, en zonder dat hij het zelf goed wist ontwaardde hij inwendig eene afschuw van hem. Hij wreef met de hand over het voorhoofd en zeide lagchend:

— Louwrens, wonderbare dingen zijn mij door het hoofd gegaan; ik herinnerde mij weder aan mijne eerste jeugd, hoe onschuldig en gelukkig ik toen was! Ik vergat mij zelven, Louwrens, en vraag u verschooning. —

Nu houd woord en verhaal mij wat onze andere kameraden is overkomen."

— Goed, Jan! dat zoude ik bijna vergeten hebben. Daar neem die pijp die ik in de herberg gekocht heb, hier is den tabakszak en lucifers. — Zoo, nu is het goed. Dat is nog tabak, niet waar?

Vooreerst iets van den kastelein uit *de Arend*, ons aller vader. Met hem is het slecht afgeloopen; zijne herberg is verbrand en hij zwerft rond. Dat was eene beweging. Voor vier of vijf maanden op een maandag namiddag sloeg de bliksem bij hem in. Het domme volk zeide dat dit eene straf van God was, omdat in de *den Arend* zoo veel gevloekt en gedronken is, en omdat de kastelein op een zondag in den vasten, of de duivel weet op welken zondag, muziek had gegeven. Dat domme volk weet niet wat een herberg is. Kortom, de bliksem was ingeslagen juist op een marktdag, het domme volk liep zoolang om de brandspuit rond dat

de herberg bijna geheel verbrand was, en toen zij eindelijk kwamen, konden zij van lompheid en verwarring den molenbeek niet vinden om water te scheppen, de duivel weet hoe dat toegegaan is, maar de herberg is geheel afgebrand. De kastelein gaat met een brandbrief bedelen. Antje was reeds vroeger met een reiziger, of wat hij ook wezen moge, gaan vlugten en had medegenomen wat zij krijgen kon. Georg de wagenmaker heeft de eene domme streek na de andere begaan. Vroeger was hij een tijd lang opgesloten, toen liep hij weder overal rond en dronk van den vroegen morgen tot den laten avond, alsof zijn vader een milionair was. Zijn vader is krankzinnig gestorven en liet zijn zoon een mooi sommetje na, hetwelk hij met zijne lustige kameraden spoedig verkwistte. Op eens was hij verdwenen en niemand wist waar hij was, toen eindelijk de oudste jager eens naar huis kwam en zeide dat Georg een wildstrooper was geworden, en dat hij gezien had dat hij op een hert schoot. Die dolle vent heeft dat uit geldgebrek en in dronkenschap gedaan, doch nu zitten de jagers hem achter het lijf, en zij brengen hem nog eenmaal dood naar huis.

Jan was weder nadenkend geworden en zeide: „Arme Georg, dat drinken heeft u zoo ver gebragt.” Toen vraagde hij: Hoe is het met mijn beste vriend Filip, de jagersgezel gegaan;

hij was mijn schoolmakker en had vroeger zoo een goed hart."

— Vriend Filip heeft een zeer slecht lot getroffen, de arme kerel is gestorven als een lafaard of als een booswicht. Bij den duivel, die had een beter lot verdiend.

Eens dat hij geen geld meer had en alzoo niet meer kon drinken, want de kastelein wilde hem niet meer tappen, omdat hij overal reeds vele schulden had, had hij van zijn heer een hert verkocht.

De rentmeester wilde daar geen werk van maken, doch gaf hem eene hevige berisping, die Filip zeer euvel op nam. Hij zwoer het hem betaald te zetten. Eens dat hij op een avond in ons gezelschap weder goed gedronken had, ging hij uit met zijn geweer scherp geladen en zeide dat hij zich wilde wreken. Na dien avond was hij verdwenen en niemand wist wat er van hem geworden was. Drie dagen later kom ik door het bosch om hout te gaan zien, wat ik wilde koopen. Op eens springt daar de hond van Filip voor mij en hield niet op met blaffen en huilen voor en aleer ik hem volgde. Jan! het ging mij door merg en been toen ik hem zag. Zijn hoofd was geheel verpletterd en slechts nog te kennen aan zijne kleeding. Spoedig liep ik naar den rijksveldwachter, die er terstond werk van maakte om de oorzaak van zijnen dood te we-

ten. Nadat twee doktoren verklaard hadden dat hij zich zelven had doodgeschoten wilde de pastoor hem niet op het kerkhof hebben, want het domme volk meent dat de gewijde plaats door het lijk van een zelfmoordenaar ontheiligd wordt. Nu, daar is ook wat aan gelegen; als ik sterf dan mogen ze mij ook gerust bij den muur onder de groote beuken begraven.

Jan zat in gedachten verzonken. Eindelijk zeide hij onder een diepe zucht: Gestorven als zelfmoordenaar! verdoemd! Arme Filip, mijn beste vriend! Ja, dat drinken heeft hem in die diepe ellende gestort.

Wat, praat gij nog als een oud wijf, zeide de koopman bijtend. Daar, neem een dronk uit die flesch.

— Ik dank u, zeide Jan, vertel verder.”

— Het is bijna uit. O ja, den molenaar Blank zoude ik bijna vergeten. Zijne schuldeischers hebben zijn molen verkocht en hij zit nog in de gevangenis voor zijne schulden; zijne kinderen zijn bij zijne zuster. Wat verder gebeurd is — wie kan dat weten? Nu zijn wij nog slechts met ons tweeën; met mij staat het treurig. Ik heb wat bij elkander gezameld en heb den molen van Blank gekocht voor vijf duizend gulden; daar woon ik nu en drijf een kleinen handel. — Wat zal ik nu met u aanvangen, en wat zal ik u raden?”

— Louwrens, zeide Jan besloten, toon u nu

een ware vriend, verschaf mij ergens werk, het is mij hetzelfde waar, indien ik slechts kan leven en op eene eerlijke wijze mijne familie kan onderhouden; nu wil ik een fatsoenlijk leven beginnen."

— Goed Jan! het is billijk dat gij iets ondernemen wilt, zonder werken komt men er niet, dat is zeker, en ik heb ook werk voor u. De oude kolenbrander in het bosch is voor drie weken gestorven. Dat postje werpt een tamelijke winst af, een paar zakken koolen blijven onder het dennen rijshout, de anderen brandt men voor anderen, en zoo is dat postje zoo kwaad nog niet. Uwe vrouw en dochter vlechten manden en zoo kunt gij goed leven. Ik van mijnen kant zal u ook goed wat laten verdienen, doch dat zal ik u later wel vertellen.

De rentmeester, is peetoom over uw kind, dus zal hij u niet afwijzen, maar ge moet maken dat ge er netjes uitziet en den schijn aannemen alsof gij niet meer drinkt en een fatsoenlijk man geworden zijt. De kerk is niet ver van u, daar laat gij u een paar malen zien, opdat niemand iets kwaads van u kan zeggen."

— Ik dank u en neem uw voorstel aan, wanneer ik u in iets van dienst kan zijn, reken dan op mij."

— Goed oude, een man een woord, zeide

de koopman tevreden, doch zie, wij zijn reeds bij de stad. Nu Jan, hier hebt gij geld, koop daarvoor een nieuw pak, opdat gij er fatsoenlijk uitziet. Ik herinner mij dat ik u altijd nog vijf en twintig gulden schuldig ben, het overige is op rekening."

De gelukkige Jan stapte met zijne dochter uit het rijtuigje en drukte den koopman nog eens de hand. Louwrens reed spoedig door, en Jan ijlde in een winkel waar hij andere kleederen kocht, die wel niet nieuw waren, maar hem toch goed pasten. Toen ging hij spoedig naar huis, en was blijde dat hij nog wat had overgehouden. De buren wezen hem waar zijne vrouw thans woonde en in een oogenblik was hij in de aangeduide woning.

XV.

De verbetering.

Jan trad binnen en zijne vrouw vloog hem blijde om den hals. Zij was weder geheel van hare ziekte hersteld en genoot eene zoo bloeijende gezondheid als Jan in langen tijd niet gezien had. Met belangstelling vroeg zij hem

hoe het hem op die lange en vermoeijende reis gegaan was, en beschouwde met blijde verwondering zijne nette kleeding.

— Wel Johan, gij ziet er uit als een heertje, wat zijt gij opgeknapt. Hebt gij ergens werk of een dienst gevonden.”

— Neen, beste Trees, nog niet, doch ik weet toch waar ik kan klaar komen.”

— God zij dank, Johan! God helpt toch altijd als men op hem betrouwt.”

— Ja Trees, maar ik heb eene streek moeten kiezen waarheen gij niet gaarne gaan zult, ook heb ik er nog geene aanvrage om gedaan, want ik weet niet of gij er mede instemt.”

— Heb om mij daarvoor geene zorg, lieve man! Waarheen gij gaat, daarheen ga ik gaarne. Maar waar is het dan?”

— In de kolenbranderij op de grenzen. De oude kolenbrander is gestorven, en wanneer dat niet gelukt, dan word ik knecht bij den nieuwen kolenbrander. Ik ben sterk en wil nu beginnen te werken.”

— Goed zoo, Johan, wat zijt gij braaf en goed; mijn God! zou het waar zijn, zouden wij weder gelukkig worden?”

— Ja Trees, dat hoop ik, ten minste het drinken wil ik laten. Mijne makkers zijn verschrikkelijk gestraft.” Hij verhaalde haar toen de geheele geschiedenis en zij riep vol ontzetting:

— Ik dank u, barmhartige God, dat gij mijn lieven man voor dezen gevaarlijken afgrond bewaard hebt. O Johan! gij zijt nog gelukkig, daar gij het u dreigend gevaar erkend hebt nu het nog tijd is om u te beteren. O God, zoo ook u dat lot eens had getroffen..... Neen, ik kan daaraan niet denken, mijn hart kan die smart niet verdragen.”

— Het is waarlijk verschrikkelijk als men het nader bedenkt. Filip is gestorven als een zot en Georg is niet veel beter dan een dief, de kastelein uit *de Arend* bedelt en zijn buurman de molenaar zit voor schulden gevangen, en ik was op het punt een struikroover te worden.”

— Spreek daar niet meer van, lieve man, kom, ga zitten en ik zal intusschen het middagmaal gereed maken. Beste Johan, gij zult wel honger hebben!”

Zij ging in de keuken, en met behulp harer ijverige Barbara, die van blijdschap niet wist hoe zij spoedig genoeg hare moeder zoude helpen, had zij spoedig een goed middagmaal gereed. Zij dekte de tafel, en haar man was verwonderd dat zij nu zoo veel had gereed gemaakt, en vroeg er de reden van.

— Johan, het is nu een drievoudig feest. Vooreerst is het de verjaardag van ons huwelijk, ten tweede zijt gij van eene lange en vermoeijende reis teruggekeerd, en ten derde — neen, dan zoudt gij misschien weder beginnen.”

— Zeg het derde ook maar, riep Johan, zeg het gerust, want het is mij ernst dat ik weder een fatsoenlijk man wil worden.”

Trees omarmde hem teeder, doch zag terstond dat eene duistere wolk van mistroostigheid zich op zijn voorhoofd teekende, — en vroeg hem daar de rede van.

— Trees, antwoordde hij met nedergeslagen blik, wij kunnen toch niet meer gelukkig zijn. Ons oudste kind is verloren, door mijne ruwheid heb ik den arme jongen uit ons huis de wijde wereld ingejaagd. Wat helpt mij alles, indien ik den kleinen Jan niet weder heb? Misschien dwaalt hij rond als een bedelaar, misschien is hij door het schandelijk voorbeeld zijns vaders verleid, in de handen van slechte makkers gevallen, misschien — o mijn God — Gij straft mij gestreng voor mijne ondeugd, maar ik heb het wel verdiend.”

Hij legde zijn hoofd op tafel en begon bitter te weenen.

Als een engel des vredes naderde hem zijne getrouwe vrouw:

— Lieve man, wees gerust, onze zoon leeft, hij heeft een handwerk geleerd en zal spoedig in staat zijn zijne ouders te ondersteunen. Mijne moeder heeft den jongen goed verzorgd.”

Jan sprong op, schaterde van blijdschap als een kind en riep de oogen ten hemel geheven „Mijn God, ik dank u.” Toen liep hij haas-

tig naar de brandewijn-flesch en wierp die het venster uit, onder de woorden: „Nu drink ik nooit meer!”

Voor Trees rees een nieuwe ster van hoop op, haar aanhoudend gebed was verhoord, de barmhartige Vader had hare tranen geteld, en het kreeg zijne vervulling wat haar biechtvader gezegd had om haar te troosten: Wees gerust, mijne dochter, een man dien gij zoo bemint, voor wien gij zooveel bidt en weent, kan niet verloren gaan.

Na den middag maakte Trees alles voor de reis gereed, den volgenden dag verkocht zij hare meubelen en het weinige huisraad, en eer nog weder de zon opging waren zij reeds op reis. Trees bad met hare oudere dochter den rozenkrans. Jan had de lieve kleine Maria aan de hand. Hoe geheel anders waren nu zijne gevoelens toen hij zijne geboorteplaats naderde, als toen hij daaruit verdreven in vertwijfeling de wijde wereld inging, en niet wist waar hij zijne schande zoude gaan verbergen. Het was een schoone dag, de zon was met alle pracht opgegaan, de daauwdroppelen schitterden als paarlen in duizendvoudigen glans aan planten en boomen, de vogelen kweelden vrolijk, de landlieden gingen naar hun harden arbeid en zongen hun morgenlied. De geheele natuur was als het beeld van een goed geweten. Jan stapte spoedig voort, de knagende worm der

herinnering en van berouw folterde hem, hij was welligt de eenigste in die streek die niet gelukkig was. Hij had wel goede voornemens gemaakt, zijn leven te beteren, en die waren opregt gemeend, maar hij had reeds zoo dikwijls, als hij door zijne hartstogt ongelukkig was geworden, ernstig dit voornemen gemaakt, doch was telkens weder in zijne oude zonde hervallen en telkens na den val was het opstaan hem veel moeijelijker geworden, daar die zonde hem hoe langer zoo meer in hare kluisters klonk. Alzoo had hij bij eigene ondervinding reden genoeg om aan zijne standvastigheid te twijfelen, doch hij besefte niet dat zijn voornemen de eenig ware steun niet had, namelijk: mistrouwen op eigene kracht en vertrouwen op Gods hulp.

De zon was zeer heet, zijne kinderen werden moede en konden niet meer gaan. Toen zag Jan rondom zich heen, aan zijne regterhand de bouwvallen van het oude slot, voor zich de breede weg die door het bosch naar de voormalige herberg *de Arend* en naar zijn molen leidde.

Hij wischtte een traan uit zijn oog: „Komt, zeide hij tot de zijnen, heb nog een oogenblik geduld! Wij gaan naar het oude slot, daar hebben wij een schoon gezicht over geheel de omstreek, van daar zien wij ook onze vroegere molen. Daar zullen wij ons nederzetten bij de frissche bron en ons ontbijt nemen.”

Jan zocht het schoonste plaatsje uit, van waar zij den geheelen omstreek konden overzien, terwijl Trees brood en vleesch uit zijn reiszak haalde en het verdeelde.

In gedachten staarde Jan in het ronde. Het gezicht van zijn molen was hem een wonde in zijn hart. Zijn geweten zeide hem: Dat alles hebt gij door uwe verregaande ligtzinnigheid, door uwe dronkenschap verloren! — Hij at niets maar wendde zich van de zijnen af opdat zij zijne tranen niet zouden zien.

Trees verzorgde hare kinderen, ging toen naar haren man, legde vriendelijk haren arm om zijn hals en zeide deelnemend: „Johan, waartoe dienen die tranen, waarom zoo treurig? Is het niet smartelijk genoeg dat wij de laatste jaren zooveel geweend hebben? nu zullen wij ons verheugen. Wij zullen ijverig arbeiden en op God vertrouwen. Mijn hart zegt het mij, lieve man, wij zullen in de nederige kolenbranders hut, verborgen voor alle menschen, weder gelukkig zijn even als in den molen. Een gerust geweten, een eerlijk verdiend stukje brood en tevredenheid, Johan! wat kan de mensch meer verlangen?"

— Gij hebt gelijk, lieve vrouw. Ach, had ik u vroeger leeren kennen en waardeeren! Neen, Trees ik kan niet meer gelukkig zijn. Moedwillig, als een kwade jongen de bloemen in den tuin, zoo heb ik ons huiselijk geluk vertreden!'

— Wees gerust lieve man. De deugd maakt gelukkig al zoude dat geluk dan ook in uw hart besloten zijn. God heeft het berouw vergeving beloofd, en al was een mensch ook nog zoo goddeloos, nooit zal de zonde den afgrond der goddelijke barmhartigheid overschrijden."

— Hoop, hoop! eene troostvolle balsem voor een gewond gemoed, zij is het licht dat de duisternis verdrijft. — Trees blijf zitten, ik moet gaan om den dienst te vragen dien ik zoek. Ik brand van verlangen om u te toonen hoe opregt ik mij wil beteren en weder een fatsoenlijk man worden, aan mijne kinderen hunnen goeden naam terug te geven, die ik hun zoo moedwillig ontroofd heb." Hij sprong op, drukte Trees een vurigen kus op het voorhoofd, en door zijne aandoening overweldigd riep hij haar in de verte nog toe: Bid voor mij, opdat mijn verzoek worde toegestaan!"

XVI.

De nieuwe dienst.

Vrolijk zag Trees haren man na en zeide bij zich zelven: Hij is toch een goede man, zijn hart is goed, slechts goddelooze vrienden en slecht gezelschap en zijne ligtzinnigheid hebben hem zoo diep doen vallen, wat hij nu zoo smartelijk beweent. — Toen ging zij naar hare kinderen. De kleine Maria was ingeslapen en hield den bloemenkrans in de hand, die hare zuster voor haar had gevlochten, terwijl zij voor hare moeder aan de struiken bosbeziën plukte.

Trees spreidde een doek over het hoofd van het kind, nam den rozekrans en bad opdat de reis van haren man niet te vergeefs mogt zijn. Toen zag zij rond en ontdekte met haar scherpziend oog al spoedig den molen. Het uiterlijk aanzien was geheel veranderd, het oude dak was door nieuwe blinkende pannen vervangen. Het nevengebouw was geheel voltrokken. Rondom den molen waren de velden in vollen bloei, de zachte westenwind bewoog de hoog opgeschotene en dik gezwollene korenaren en waren als goudgeele golven waarmede de wind speelde.

Toen wendde zij den blik naar het vreedzame dorp, dat als midden in een tuin lag, tusschen de vruchtboomen door zag zij de kerk, welker witte muren zeer afstaken bij het vrolijke groen. Daarneven lag het kerkhof, de rustplaats harer familie en bekenden, eene rilling ging haar door de leden toen zij de beuken zag waaronder de ongelukkige Filip lag begraven. —

Door de komst van haren man werd zij uit hare overdenking gewekt. „Johan, riep zij verwonderd, zijt gij reeds terug? Brengt gij eene goede boodschap mede?"

— Ja, goede vrouw, ik heb het gekregen."

— God zij geloofd en geprezen! Vertel mij eens, Johan, hoe dit zoo spoedig is toegegaan."

— Terstond, terstond, laat mij eerst eens een dronk water nemen."

— Nog nooit heb ik zoo spoedig geloopen; ik vloog over stok en steen, ja zelfs over een beek. Toen ik op den weg was die naar de herberg *de Arend* loopt hoorde ik een gil. Ik vloog er heen en zag dat een rijtuig was omgevallen. Het was de rentmeester met zijne vrouw en de oude koetsier. Ik hielp mevrouw uit het rijtuig en na een oogenblik met behulp van den rentmeester, die intusschen ook er uit was gekropen, en van den ouden koetsier het rijtuig weder overeind. De rentmeester tastte in zijn zak en wilde mij eene belooning geven.

Neen mijnheer, ik dank u. Ik heb geene belooning verdiend, maar ik heb eene groote gunst van u te vragen."

De rentmeester bezag mij van ter zijde en sprak: „Zoo zoo, zijt gij het Jan Steenders! dat doet mij genoegen. Welk is dan die groote gunst die gij van mij wilt vragen?" Hij liet den koetsier langzaam vooruit rijden, vatte zijn vrouw onder den arm en ik ging neven hen. Ik droeg hem mijn verzoek voor en hoorde dat Louwrens reeds een goed woord voor mij gedaan had. Ik stelde hem voor mij drie maanden op de proef te stellen of ik wel eerlijk en vlijtig genoeg was, dat hij mij anders weêr konde laten vertrekken. Mevrouw sprak ook een woordje voor mij, en ik kreeg het gewenschte antwoord.

— Nu ben ik den koning te rijk af. Kinderen staat op, heden nog slaapt gij reeds in een eigen huis. Morgen is uw vader geen lediglooper meer, maar verdient op eene eerlijke wijze zijn brood."

Het was reeds avond geworden toen zij aankwamen. Spoedig gingen Jan en Trees naar den nabijzijnden winkel om het benoodigde voor dien avond te koopen.

— Johan gij zijt een goede huisvader, doch gij hebt toch iets vergeten."

— Wat dan, zout? Neen, dat heb ik in een papier in mijn zak. — Wat dan nog meer?"

— Eene flesch brandewijn, zeide zij schertsend."

— O gij ondeugd, en hij klopte haar met zijn vinger op den mond. Zoolang ik hier woon komt er geen brandewijn in huis."

— Nu, wij zullen zien of gij uw woord houdt zeide Trees vergenoegd, en maakte boterhammen."

Jan bad met vrouw en kinderen het avondgebed en stond des morgens vroeg op, en zag of alles in orde was. Bij de plaats waar de kolen lagen was een groote hoop hout opgestapeld en alles was tot den arbeid gereed.

Het was hoogstens honderd schreden van de woning verwijderd en bij de stookplaats was nog eene werkplaats.

Om acht uren stegen reeds de vlammen uit de kolenplaats op, en Jan werkte of hij dat van kind af aan gedaan had. Trees was met de kinderen naar de kerk gegaan om de H. Mis te hooren en met een het benoodigde te koopen.

Toen zij terugkwam verheugde zij zich zeer over den ijver van haren man en zeide schertsend: „Nu Johan, zoo wit als gij vroeger waart van het meel, zoo zwart zijt gij nu van het roet."

— Nu is mijn gezigt zwart, maar mijne ziel zal wit worden, en vroeger was mijn gezigt wit, maar mijne ziel zwart; zoo hebt gij het liever, niet waar, Trees?"

Een vriendelijk lachje was het antwoord van zijne vrouw en zij ging spoedig in huis om alles in orde te brengen.

De werkzaamheden gingen voorspoedig, en leverden een ruim bestaan op: daarbij verdiende Trees en hare dochter ook geld met manden te vlechten en Jan konde spoedig eenen goeden knecht nemen, omdat hij voorzag dat het werk hem allen op den duur te zwaar zoude vallen. Jan was overal bemind, de meesten kenden hem nog van vroeger en verheugden zich dat hij zich zoo goed gebeterd had. Des zondags ging hij altijd met zijne vrouw en kinderen mede naar de kerk en zijne schoone zware stem bragt veel bij tot de welluidendheid van het kerkgezang.

Trees was weder gelukkig. Hare moeder schreef haar dikwijls en was regt blijde over haar man:

„Heb nog een weinig geduld, lieve dochter! en blijf bidden; indien hij zich goed houdt en er geen herval meer te vreezen is, zal ik zorgen dat alles uwe verwachting ver overtreft; uw zoon maakt het zeer goed.”

Jan deed, door dezen brief aangemoedigd, nog meer zijn best om zijne goede voornemens getrouw te blijven.

XVII.

De verleider.

—

Eens zat Jan bij den kolenhaard, rookte als naar gewoonte zijn pijpje en zag hoe het vuur door zijnen gloed onder de natte takkebossen spoedig de stukken hout verkoolde. Hij dacht juist aan den vervlogenen tijd en de vroegere jaren, en de spoedige wisseling van zijn lot deed hem zuchten. Op eens klopte hem iemand op den schouder en hij zag Louwrens den koopman voor zich staan.

— God zegene u, Louwrens! ik heb reeds dikwijls gedacht, waar blijft die Louwrens zoo lang, en nu komt gij als uit de wolken gevallen."

— Ik heb altijd aan u gedacht, zwarte! zeide de koopman lagchend. Sakkerloot, gij zijt een kolenbrander zooals men er in het geheele land geen vinden zal. Het is toch wel waar: Wanneer iemand een postje krijgt, dan krijgt hij daartoe ook de noodige bekwaamheid. Zijt gij nu tevreden Jan?"

— Ik dank u, Louwrens! ik ben tevreden. Gisteren heb ik geld van den rentmeester ontvangen, en dat is ons zeer welkom. Nu zal ik

de zakken kolen betalen en dan kan ik iets verdienen. Mijne vrouw heeft verleden week zeven gulden voor hare manden gekregen, en indien dat zoo voortgaat dan heb ik over een half jaar eene koei op stal, en een paard krijg ik, opdat mijn knecht dagelijks eenige vrachten kolen naar de ijzergieterij kan brengen."

— Dat doet mij genoegen, Jan! nu, gij hebt u ook genoeg geplaagd, het is niet meer dan billijk dat ge het nu eens wat beter krijgt. Niemand weet hoeveel kolen gij brandt, en rekenen kunt gij nog beter als de kontroleur, zorg maar dat er somtijds eens een nul onder de tafel valt."

— Ik zeg u opregt, ik kan zoo goed leven en ik wil niemand bedriegen."

— Bedriegen! wat bedriegen! ieder doet zoo als hem het beste uitkomt. —"

Jan stond op, rakelde forsch met zijn ijzeren kolf door het vuur, zoodat hem het zweet langs zijn gezigt liep.

— Jan dat is een zware arbeid. Waarom plaagt gij u toch zoo? Waar is dan uw knecht?"

— Ja, Louwrens! dat is waar, maar hoe meer kolen ik brand des te meer geld verdien ik."

— Dat is goed, maar gij moet er nog wat bij zien te verdienen."

— Ja, dat zoude ik wel willen, doch ik weet niets meer te verdienen, en ik ben ook tevreden met het weinige dat ik heb."

— Kom Jan! ga met mij mede naar den molen; onderweg zal ik u een plan mededeelen dat u geld zal opleveren zooveel als gij maar verkiest. Laat de knecht aan uwe vrouw zeggen dat gij bij mij, en om tien uren weder te huis zijt. Of hebt gij somtijds van nacht werk, dat is dan nog des te beter."

Zij gingen eenige oogenblikken zwijgend voort, toen zeide de koopman:

— Jan! ik doe u een voorslag en indien gij verstand gebruikt neemt gij dien aan. — Waarom verbiedt de koning ons het smokkelen? Wie geeft hem daartoe het regt? niemand. Jan! zeg mij eens hebt gij na den harden arbeid een krachtig glas bier om u te versterken en des zondags een glaasje Rijnwijn?"

— Neen Louwrens! dat laten mijne verdiensten niet toe, en ik drink ook niet meer."

— O zoo! gij drinkt dan water als eene gans en werkt als een paard. Laat uwe vrouw maar brommen, niet te veel maar matig drinken doet een mensch goed."

— Maar ik kan dat ook niet verdienen."

— Wie is daarvan de schuld; ik geef u mijn hand er op, dat gij spoedig zoo veel kunt verdienen als gij maar wilt. Jan! wat begint het te stormen. Kom, laten wij hier in de herberg een glaasje drinken, en gij kunt dan wêer naar huis gaan, want naar mijn huis is het te ver in zulk een wêer."

Jan wilde eerst niet, doch liet zich door den sluwen koopman overhalen. Jan beefde toen hij zijn glas in de hand nam en tranen kwamen in zijne oogen. Op aandringen van den koopman dronk hij nog een glaasje, en was spoedig al zijne goede voornemens vergeten.

— Dat is een ander leven, Jan! als u dood werken en dan slechts een teug water drinken. Herinner u nu, oude vriend, hoe ik u vroeger, toen het u verduiveld slecht ging, beloofd heb dat ik u zoude helpen. Kan ik nu ook op uwe vriendschap rekenen?"

— Zeker broeder! in alles wat gij van mij verlangt."

Louwrens zag behoedzaam rond of soms ook iemand zich in de herberg bevond:

— Goed Jan, gij zijt nog altijd dezelfde. — Luister dan. Vroeger heb ik u al eens gezegd dat het smokkelen een goed ambacht is. Ik heb dit reeds eenige malen gedaan en er mij goed bij bevonden; hierdoor nu doe ik niemand onregt, want de koning heeft geen regt dit te verbieden, en ik verkoop die goederen nog goedkooper dan andere kooplieden. Daar ik nu uw boezemvriend ben wil ik die winst niet alleen hebben. Gij kunt gemakkelijk een gedeelte van die goederen onder uwe kolen bewaren en daar zal niemand ze vinden, en dan deelen wij de winst. — Drink nog eens, kameraad! Wilt gij een twintigtal gulden ver-

dienen, gij weet wij moeten nog afrekenen?"

— Zeker, wel honderd, als ik maar kan. Wat zoude ik Trees eens gaarne blijde maken en haar eene koei en een paar geiten koopen; wat zoude zij dan verheugd zijn?"

— Eene koei en eene geit kunt gij wel in twee nachten verdienen, en behoeft daarvoor niets te doen dan een zak over de grenzen te dragen."

— Ja, maar Louwrens, dat is niet veel beter dan stelen. Of men van iemand steelt, die millioenen bezit, of van een arm mensch, dat blijft toch altijd stelen. Neen, stelen mag ik niet, dan ging ik nog liever weer bedelen."

— En als landlooper omdwalen, en iemand op de publieke straat aanranden. — O, gij schijnheilige! Schaam u toch Jan! Wilt gij dan altijd hard werken en water drinken als de ganzen? Het is maar jammer dat Filip dood is, die was geschikt geweest voor dit bedrijf. Filip was slim, die was goed geleerd, en had het begrepen met zijn communismus. Hebt gij hem niet hooren zeggen: God heeft geene vorsten en onderdanen geschapen, voor hem zijn alle menschen gelijk. Op het eigendom van dien heer die daar woont heb ik evenveel regt als hij zelf. — Diefstal. Zotheid! Indien dat diefstal was dan zoude het even goed diefstal zijn als ik mijn brood tracht te verdienen."

— Gij hebt gelijk, zeide Jan die reeds voor goed de werking van den drank begon te gevoelen, dien hij niet meer gewoon was. Ik wil het eens beproeven — maar ik heb schrik voor de kommiezen. Gisteren nog was er een bij mij die van vermoeijenis bijna niet meer kon gaan, want hij had den geheelen nacht de smokkelaars nagezeten."

Oh Jan! hebt daar geene vrees voor, ik weet wel een middeltje om aan hen te ontkomen. Drink nu uw glas uit; maandag avond om acht uur verwacht ik u in het *wit paard.* Daar drinken wij een glas en ondertusschen komt mijn wagen geladen en wij nemen elk een pak. Steven uw oude knecht gaat vooruit, gij gaat het tweede en ik volg u. Voor de groote laan draaijen wij af, daar is de eigenlijke grenslinie, wij gaan linksom het bosch in langs den diepen afgrond, en zijn spoedig bij uwe woning. Wat zegt gij daarvan?"

— Wat zal ik daarvan zeggen, zeide Jan bedwelmd, als ik geld kan verdienen dan zeg ik niets."

Braaf zoo, boezemvriend! Nu zijt gij weer dezelfde fidele Jan. Maar ook de kommiezen moet ge niet vreezen!"

— Vreezen? Ik wilde wel eens weten waarvoor ik zou vreezen. Vreezen? Zotheid! Laat ze maar eens komen en ik zal hen wel de tanden laten zien."

— Dat gij moed genoeg had heb ik toen op de straat gezien. Als gij de kommiezen zoo heen en weer schudt als gij mij toen deed, dan verzeker ik u dat hun de lust tot schieten wel vergaan zal.”

— Spreek van zulke dolheden niet meer, Louwrens. Die geschiedenis berokkent mij verdriet.”

— Ik zal die voor altijd vergeten, indien gij u maandag goed houdt.”

— Verwacht mij maandag in de herberg!”

— Goede nacht Jan. Tot wederzien.”

Jan waggelde naar buiten, doch toen hij in de openlucht kwam begon het in zijn hoofd geweldig te draaijen en hij kon naauwelijks den weg naar huis vinden. Toen hij bij zijne werkplaats kwam, was de knecht druk bezig.

Hij zelf zette zich op de bank neder en sliep spoedig in. Trees vermoedde dat er weer iets had plaats gehad en hield zich daarom zeer ernstig. Jan bemerkte dit en zijn verdriet bevestigde hem nog meer in zijn boos opzet.

XVIII.

De smokkelaars.

—

Des maandags avonds was het in het bosch zeer duister en treurig. De kleine regendroppelen werden door den sterken wind heen en weer gedreven. Nu en dan hiel d deregen op en het was rondom doodstil. Op zijde van het bosch gingen zwijgend drie personen in wijde mantels gewikkeld, nu eens bleven zij stil staan en gingen dan weder ijlings voort.

— Vervloekte wind, juist als ik luister dan blaast zij mij in 't oor zoodat ik niets kan vernemen. Steven, hebt gij geen gefluit gehoord?"

— Neen meester, ik geloof dat het slechts de wind is."

— Steven, ik vrees dat die vervloekte kommiezen ons op het spoor zijn. Sedert de vorige maand, toen ik hen zoo netjes heb bedrogen, volgen zij ons altijd op de hielen. Hoeveel kommiezen zijn er nu hier in de omstreek?"

— Zoo als ik hoor zes. In de herberg zeide men gisteren dat er heden nog twee

verwacht werden, die geen dood of duivel vreezen. De een was vroeger een wildstrooper en zal alzoo den kommiezen goede diensten kunnen bewijzen."

— Dat de duivel hem hale! Zulke overloopers zijn de gevaarlijkste. — Hé Jan, gij sloft als een arme zondaar. Hebt gij den moed nu reeds verloren?"

— Wees voor mij niet bezorgd, vroeger heb ik wel schrik gehad, doch de brandewijn heeft mij kracht gegeven. Dat ze maar komen met mijn stok zal ik ze wel respect voor mij inslaan, ha ha!"

— Sakkerloot, houd u stil „zwetser." Toen fluisterde hij zijn knecht in het oor: „Jan heeft te veel gedronken, die kan ons in het ongeluk storten. Stil hoort gij niet fluiten?"

— Neen, antwoordde de knecht, o ja, het is daar links; die vervloekte schelmen."

— Blijf staan en laten wij ons beraden, sprak de koopman fluisterend. Toen haalde hij een pistool uit zijn zak, schudde wat kruid op de pan, hield ze stevig in de linkerhand, en nam met zijn regter het leder van zijn degenstok beter vast."

— Voorzichtig, Jan, stil, fluisterde hij hem in het oor. Steven, ga regtsom langs het water neven de weide, gij Jan blijf een oogenblik staan, ik zal voortgaan tot aan de steeg, want gij weet niet wat ge zult aanvangen als

die kerels komen, en wanneer zij mij grijpen let dan op of wij hen kunnen meester worden, anders moet gij bijspringen en er met den knuppel op inslaan, zijn zij echter te veel in getal schuif dan uw pak ergens onder de struiken waar gij het kunt terugvinden en maak u spoedig uit de voeten.”

Louwrens en Jan bleven staan en Steven ging langzaam voort. Toen zij hem niet meer zagen volgde ook langzaam de koopman. Jan was zeer bevreesd en kon naauwelijks tot die gevaarvolle onderneming besluiten. Toen hij bij de steeg kwam, waar Louwrens reeds was doorgegaan, verlichtte de maan voor een oogenblik dit geheimzinnig tooneel en een donderende stem riep in de verte. Sta, werda? — Van schrik wierp Jan zich op de knieën, begon te bidden en was op eens weder geheel nuchter geworden. Daar viel in het bosch een schot en spoedig een tweede, Jan hief zijne handen ten hemel en riep uit het diepste zijner ziel: „Mijn God red mij, en ik zal mij opregt bekeeren!” Het geruisch in het bosch kwam al nader en aan den anderen kant van den afgrond zag hij iemand met blinkend geweer. Spoedig maakte hij zijn pak los en met dreunend geluid stortte het in den afgrond.

Jan sprong op, omknelde met zijn gespierden vuist zijn dikken stok en sloop voorzichtig vooruit. Toen hij den afgrond voorbij was

wilde hij het op een loopen zetten, doch de kommies was hem reeds tot op eenige schreden genaderd en riep met eene zware stem: Sta! Jan wist van angst niet wat te beginnen, hij hief zijn stok op. — Nogmaals viel er een schot en Jan stortte neder.

— Gij satans gebroed, gij zult niet meer smokkelen zeide de kommies en leunde op den kolf van zijn geweer. Na een oogenblik scheen de maan helder en de kommies zag waar de gewonde lag. Hij ging wat nader bij, zag den gewonden in het gelaat en riep vol ontzetting:

— Jan, dat was een verwenscht schot."

De gewonde opende zijne oogen en zag tot zijne verwondering Georg den voormaligen wagenmakersgezel voor zich staan. Zeer vermoeid en afgemat door bloedverlies, sloot hij weder zijne oogen.

Georg haalde spoedig water uit de beek, trok in een oogenblik den verwondden de jas uit, onderzocht de wonde en zag dat de kogel door zijne schouder was gegaan en het bloed geweldig stroomde. Hij waschte de wonde, haalde een pleister uit zijn patroontas en verbond zijne wonde met zijn zakdoek zoo goed hij kon, nam hem op zijne schouders en droeg hem zoo spoedig mogelijk naar huis.

Trees zat nog met hare kinderen te bidden. Zachtjes klopte hij op de deur.

— Wees gerust, uw man is hier, doe spoedig open. Hem is een klein ongeval overkomen."

Trees deed spoedig open terwijl hare oudste dochter de brandende kaars in de hand hield. Trees wierp zich op haren ongelukkigen man en hielp hem terstond te bed. Georg kleedde hem uit, en Trees haalde eene kan frisch water en waschte zijne wonde. Het bloed stroomde er stralend uit en spoedig was het bed als doorweekt. Jan was nog niet bij zijn verstand, zijn aangezicht was doodsbleek, en in vlijmende pijn knarstte hij op zijne tanden. Trees wrong hare handen en wist niet wat aan te vangen Georg troostte haar medelijdend: „Troost u goede vrouw, de wonde is niet gevaarlijk. Na eenige uren is hij weder bij zijn verstand, morgen als mijn wachttijd voorbij is kom ik weder en breng de beste pleister mede.

— Maar om Gods wil, hoe is dat toch gebeurd, vroeg Trees snikkende."

— Die geschiedenis is kort. De sluwe koopman Louwrens heeft over de grenzen goederen gekocht en wilde die insmokkelen en daartoe heeft hij uw man verleid. Wij waren hen op het spoor; ik wist niet zeker of Louwrens daar bij was, doch ik geloofde wel dat mijn oude vriend Steenders met die schurken verbonden was."

— Ach, zeide de vrouw, het is heden de

eerste keer dat hij zich daartoe heeft laten verleiden."

Georg verhaalde haar hoe Louwrens op hem had geschoten, doch dat de kogel langs zijn oor was afgegaan en dat daarop zijn gezel hem terstond had neergeschoten. Verder verhaalde hij hoe hare man op de waarschuwing zijn stok ophief en hij in de duisternis denkende dat het een geweer was op hem had aangelegd.

— Ach, mijn God! welk een ongeluk en schande."

— Stel u gerust, goede vrouw. Ik ben de eenige getuige en ik kan Jan, God zij dank, redden, zonder dat ik behoef te liegen. Ik kan een eed doen dat hij geene goederen en geen wapen had. Of hij het vroeger gehad heeft dat is mij hetzelfde, en wanneer Louwrens iets zegt dan brengt hij zich zelven slechts des te dieper er in, want hij heeft uw man verleid. Als het God belieft kom ik morgen eens zien hoe het gaat."

Jan lag nog twee uren buiten verstand, en Trees verpleegde hem op eene buitengewoon teedere wijze.

— Georg was door dit voorval zeer getroffen, hij had een goed hart en was altijd de beste van zijne gezellen geweest. Hij was ligtzinnig als de anderen, doch was het eerst weder tot inkeer gekomen. Zijne nieuwe aanstelling voor-

zag op eene eerlijke wijze in zijne behoeften en hij vervulde getrouw zijne pligten. Het speet hem van Jan, en hij hielp hem zooveel hij kon, en zijn ambt toeliet. Hij melde alzoo terstond het volgende aan zijn chef:

Gisteren den elfden d. m. was ik op wacht bij de steeg bij den afgrond, ten elf ure Louwrens Haas aangehouden. Mijn gezel Jan Huppelschoten heeft hem uit noodweer nedergeschoten. Bij de steeg vond ik een tweeden man die zijn stok ophief, in de duisternis meen ik dat het een geweer was en ik schoot hem neder. Het was Jan Steenders, zonder wapen en zonder goederen. De kogel ging door het schouderblad.

Ik ben bereid dit met een eed te bevestigen.

GEORG FLIEDER.

(Kommies.)

XIX.

De ziekte.

Iedereen in de buurt nam innig deel in de ziekte van den kolenbrander. Jan had zich al

dien tijd zeer braaf gedragen en niemand konde iets kwaads van hem zeggen. Trees en hare twee oppassende kinderen waren door iedereen bemind, en daar zij volgens het zeggen van Georg meenden, dat hij onschuldig was, wedijverden allen om Trees in haar ongeluk bij te staan.

De rentmeester had haar bij zijn bezoek in de kolenbrandershut beloofd dat zij tijdens de ziekte van haren man even goed zoude uitbetaald worden als toen hij kon werken. De ambtenaren evenwel waren van de onschuld van Jan in geenen deele overtuigd, voornamelijk daar de koopman niet had verzuimd de schuld grootendeels op hem te laden; doch omdat zij veel van Jan hielden en er geene bewijzen voor zijne schuld waren, beschouwden zij hem voor onschuldig.

Met Louwrens was dit echter geheel anders. Hij had zijn pak nog op zijn rug toen hij aangehouden werd en had toen eerst zijn pistool nog op den kommies afgevuurd. Daarbij wist men niet hoe hij, die vroeger zoo arm was, en altijd een liederlijk leven geleid had, op eens zoo rijk was geworden dat hij den molen had kunnen koopen. Hij was in de gevangenis geworpen om na herstel van de bekomene wonde een gestreng verhoor te ondergaan.

Jan leed veel, doch inwendig nog meer dan uitwendig. Zijne hartstogt had hem nog eens

ongelukkig gemaakt en toch had de goddelijke voorzienigheid verhoed dat hij niet in den peilloozen afgrond gestort en daardoor ook voor eeuwig ongelukkig geworden was, en hierdoor kwam hij tot nadenken over zijn vroeger levensgedrag.

De uitgestane schrik, de zware wonde, het vele bloedverlies en eindelijk de lange operatie, daar de geneesheer den kogel uit zijn vleesch moest snijden, hadden hem zeer verzwakt. De geneesheer haalde bedenkelijk de schouders op, en eerst toen Trees niet ophield met vragen zeide hij dat er groot gevaar voor hem bestond, voornamelijk daar hij reeds koorts had en hij voor het vuur vreesde. Trees evenwel, geheel overgegeven in den wil van God, gaf de hoop niet op, maar in bangen angst dacht zij aan den ellendigen toestand waarin de ziel van haren man verkeerde. Die te redden was haar eenigste gedachte, en dag en nacht bad zij Maria, de toevlugt der zondaren, voor de bekeering van haren man.

Jan leed geduldig. Toen hij gezond was had hij de stem van zijn geweten verstikt en om daarvan bevrijd te zijn zich telkens weder op nieuw aan zijne hartstogten overgegeven; hij had zijn best gedaan om het geloof dat zijne vrome moeder hem door woord en voorbeeld had ingeprent zooveel mogelijk uit zijn hart te bannen.

Thans lag hij daar hulpeloos overgelaten aan de knagingen van zijn geweten. De gedachte aan zijne bedrevene zonden verschrikte hem even als de gedachte aan de toekomst.

De dood en eeuwigheid stonden dreigend voor zijne oogen.

Met verwondering doch ook met rouwmoedige schaamte zag hij, hoe zijne teederlievende vrouw hem met angstvallige bezorgdheid verpleegde; hoe zijn geheimste wensch voor haar gold als een bevel. Aanhoudend zat zij aan zijn ziekbed en trachte hem te troosten, alhoewel zij zelve zeer veel leed. Zij wischte hem het koude zweet van zijn voorhoofd, bad hem voor, wiesch zijne wond en lenigde zijne smarten zooveel zij slechts kon.

En die trouwe vrouw, die zich zoo voor hem opofferde, had hij zoo diep bedroefd en hare grootmoedige liefde met de grofste ondankbaarheid ja zelfs met de ruwste mishandelingen beloond; en toch, zij opende den mond niet tot klagen, maar beminde hem nog met al het vuur der liefde, hem, die geheel haar levensgeluk had vertreden! — — Werkelijk had hij zijne Trees nog niet gekend; nu eerst nu hij op het punt stond haar te verliezen, begreep hij welk een schat hij in haar bezat.

— Ook wij menschen, wij leeren eerst dan een goed waardeeren, als wij het verloren hebben; de ouders, zegt een oud spreekwoord,

weten eerst dan hoe zij hun kind beminden, als het gestorven is.

Jan zag dit nu in. Ach! had hij dit voor zestien jaren ingezien, dan zoude hij niet zoo diep gevallen zijn, maar zijne trouwe vrouw zoude hem als zijne zigtbare reddende engel, als bij de hand zonder gevaar geleid hebben langs den gapenden afgrond zijner hartstogt. Doch ook nu zal zij hem ten heil verstrekken, haar jaren lang bidden en zuchten zal met een zegenrijk gevolg bekroond, en haar onwankelbaar vertrouwen op God beloond worden. En inderdaad, eene brave vrouw is des mans reddende engel, en menige zondaar die reeds reddeloos verloren scheen wordt door het goede voorbeeld, door zachtheid en door de kracht van het gebed uit den doodslaap der zonde tot het leven der genade opgewekt.

Jan lag in eene gloeijende koorts; het beslissend oogenblik, de crisis, zooals de dokter zeide, was nabij en welligt zoude de volgende dag beslissen of Trees weduwe en hare kinderen weezen waren. Gaarne zoude Trees haar eigen leven in de weegschaal der goddelijke geregtigheid gelegd hebben om dat van haren man te redden. Jan was door de gedachte aan zijne vroegere jaren als buiten zich zelven van angst; hij reikte zijne getrouwe vrouw de gloeiende hand, zag haar smartelijk aan, en vergoot zoovele tranen dat zijn hoofdkussen doorweekt was.

— Trees, sprak hij zachtjes; ik ben zoo benaauwd, ach, de herinnering hoezeer ik u bedroefd heb en mijn schandelijk gedrag pijnigen mij verschrikkelijk.”

— Lieve Johan, om mij moet gij u niet ontstellen; gij hebt mij altijd zeer bemind, welligt meer dan ik verdiende.”

— O neen, neen! Mijn geweten verwijt mij dat ik dikwijls ruw tegen u geweest ben, dat ik u te laat ken; o mijn God, nu ik mij bezin ligt het zwaar op mijn hart dat ik u dikwijls zoo mishandeld heb. Trees, kunt gij mij nog vergeven?”

— Wees toch bedaard, Johan, dat is reeds lang vergeven en vergeten! Ik heb u voorzeker ook dikwijls beleedigd.”

— Gij hebt het mij vergeven, o dat ook God het mij vergeven had.”

— Wenscht gij dat opregt, lieve man?”

— Zeer zeker.”

— Wat belet u dan tot God terug te keeren. Hij biedt elk op ieder oogenblik genade en vergiffenis aan. Ja, beste man, het zal u goed doen dat gij u met God verzoent, het zal u rust geven en ook weldadig op uwe gezondheid werken. Ik zal den Pastoor laten halen, niet waar Johan?”

— Nog niet Trees..... Gelooft gij dan dat ik reeds sterven moet?”

— Neen Johan, ik geef de hoop nog niet

op, maar ik geloof dat gij meermalen met den Pastoor zult spreken. Wij zijn allen in Gods hand, en wie weet wanneer het hem behagen zal ons tot zich te roepen. Wij moeten zorgen dat God ons altijd om te sterven bereid vinde. Ik zeg dit niet om u Johan, want wie weet of ik nog niet eerder sterven zal. Niet waar Johan, ik zal den Pastoor laten roepen."

— Ik zoude wel met hem willen spreken, maar ik vrees dat het te veel opzien zal baren. Men zal daar zeker veel over praten."

— Maar waarom dan Johan, is het dan zoo zeldzaam dat een katholiek de H. Sacramenten ontvangt, voornamelijk wanneer hij ziek is."

— Gij hebt regt Trees. Ik ben katholiek en in dit heilig geloof wil ik leven en sterven! Laat den Pastoor vragen, ik wil biechten."

— God dank, nu is mij een steen van het hart. Mietje spoedig, loop zoo hard gij kunt naar den Pastoor. Toen Mietje spoedig de deur open maakte trad de Pastoor zelf binnen en zeide: Geloofd zij Jesus Christus."

— In eeuwigheid, amen, antwoordde de zieke. Uw eerwaarde komt als geroepen, ik wilde juist mijn kind naar u toe sturen."

— Dat doet mij genoegen, kinderen! Wij priesters komen dubbel gaarne als wij weten dat we geroepen zijn."

Trees nam zijn hoed en stok aan en schoof een stoel bij het bed. De geestelijke ging zitten, en Trees ging met hare dochtertjes naar buiten om die twee alleen te laten.

XX.

De bekeering.

De pastoor was twee uren bij den zieke geweest; wat zij met elkander gesproken hebben weet God alleen. De priester ging naar buiten en riep de kolenbrandersvrouw: Morgen omstreeks half zeven na de heilige mis kom ik weder en breng het Allerheiligste.

Dat was eene balsem voor het hart van Trees, dat Johan zich ernstig bekeerd had. Jan was geheel veranderd; zijn gezicht was veel zachter, een heilig berouw lag op zijn gelaat te lezen en de diepe groeven van bittere smart en inwendige pijn waren verdwenen.

Zijne oogen waren gesloten, hij hield een kruisbeeld in de handen, en zijne lippen bewogen zich tot een stil gebed. Zwijgend knielde zijne vrouw met hare beide kinderen naast zijn bed.

Na eenige oogenblikken opende de zieke zijne roodgeweende oogen, strekte zijne hand uit en zeide met liefdevolle doch zwakke stem: „Trees!" zij gaf hem de hand, die hij hartelijk drukte en hij begon weder te weenen. Deze stille handdruk zeide meer dan woorden.

— Ween niet, beste man, gij zijt zoo zwak, ween niet, zeide Trees ontroerd en konde ter naauwernood hare eigene tranen bedwingen; niet waar, gij zijt thans veel geruster?"

— De barmhartige God zij daarvoor gedankt. Indien gij en de kleinen er niet waart, dan had ik geen anderen wensch dan om te sterven om spoedig bij mijn lieven God te zijn. Gij hebt mij de genade der bekeering verbeden, o hoe gelukkig ben ik dat ik daartoe nog tijd heb gehad. O Trees, gij weet in het geheel niet wat voor een ellendig zondaar ik was, hoe diep ik door mijnen hartstogt gevallen was.

— Spreek daar niet meer van, Johan! ik geloof, gij hebt u te veel vermoeid."

Jan antwoordde niet en verviel in eenen diepen slaap. De dokter kwam, voelde hem oplettend den pols en zeide tot de vrouw die zijne bewegingen angstig gadesloeg: De koorts heeft een hevigen graad bereikt; morgen tegen den middag kom ik terug om te zien of hij nog leeft.

Dit woord was voor Trees een anderen donderslag, doch zij was te verstandig en te vroom

om zich aan een wanhopig weeklagen over te geven.

Jan sliep door, en zijne vrouw vermeed elk gerucht. Zij zat bij het bed en wischte zachtjes het zweet van zijn voorhoofd. Tegen den avond zag zij voor het huis een wagen; zij stond zachtjes op, en zag hare moeder met haren zoo teeder geliefden zoon die voor zoo vele jaren was weggeloopen. De kleine Jan was een frische jongen geworden. Hij was netjes gekleed, en geleek juist op zijn vader. Doch dit zag Trees naauwelijks; zij omhelsde moeder en zoon en verzocht hen even bij de naaste buren te verblijven, totdat zij haren Johan op hunne komst had voorbereid.

Trees waakte en bad den geheelen nacht bij het bed van den zieke. Jan ijlde; hoe onzamenhangend zijne woorden ook waren, kon zijne vrouw toch veel ontdekken dat haar nog onbekend gebleven was:

Gestolen? Ja, ik heb gestolen, dikwijls gestolen en geen mensch weet het. — Ik moest drinken. — de satan dwong mij er toe. — en ik had geen geld. —

Ik ben mijne goede Trees ontrouw geweest. Antje loopt in de wereld rond, die nietswaardige meid, wat is zij in vergelijking met Trees?— De galg! ik heb niemand vermoord; het was slechts in dronkenschap dat ik den koopman aanviel — hij wilde mij geen aalmoes geven!—

Liever de galg dan de hel..... oh! de hel heb ik verdiend! Help! Barmhartigheid! —

Trees verdreef al wat zij hoorde uit hare gedachte als droombeelden waarvan hij toch niets wist.

Des morgens ontwaakte Jan uit zijnen ijlenden slaap, zag overal om zich heen en vroeg:

— Waar is de pastoor, wanneer brengt hij mijnen God?"

— Het is terstond zeven uren Johan, elk oogenblik kan de pastoor komen."

— God zij geloofd en gedankt dat ik nog het geluk zal hebben Jesus Christus te ontvangen eer ik sterf. God! wees mij armen zondaar genadig. Trees bid mij de communiegebeden uit uw boek voor en gij lief kind, ga op den heuvel en zie of de pastoor nog niet komt."

Trees bad hem eenigen tijd voor, toen stak zij de twee waskaarsen aan en viel bij de deur op hare knieën. De priester gaf haar den zegen. Toen sprak hij nog eenige woorden tot den zieke die weende van berouw en den pastoor verzocht de gemeente voor hem vergiffenis te vragen voor de vele ergernissen die hij in dronkenschap en uitgelatenheid gegeven had.

De pastoor gaf hem het Brood der engelen, en Jan verviel na eenige oogenblikken van dankzegging weder in zijn diepen slaap.

Tegen twaalf uren kwam de dokter die rond

uit zeide dat het hem verwonderde dat de zieke nog leefde.

— Goeden moed, vrouwtje, Steenders sterft niet; de crisis is gelukkig voorbij en na veertien dagen houdt hem niemand meer te bed." Trees kon hare oogen naauwelijks meer gelooven, en vroeg of zij hem wel goed verstaan had. „Ja ja, vrouwtje, zeide de dokter lagchend, over veertien dagen is uw man zoo gezond als wij."

— Wij willen dat van den lieven God hopen, doch spoedig matigde zij weder hare blijdschap en vroeg of het den zieke ook zou schaden zoo hij nu onverwachts zijne moeder en zijn kind zag.

— Van daag mag dat niet zijn. Indien hij echter van nacht zoo goed slaapt als gisteren, dan kan dat geen kwaad en zal zelfs heilzaam op zijne herstelling werken."

Jan was veel geruster en ging zigtbaar vooruit. „Ik ben nu zoo gelukkig, Trees! als op den dag mijner eerste heilige communie." Hij vond nu zijne vreugde in het gebed, en Trees die zeer goed wist, dat een eerste ijver dikwijls maar al te spoedig verkoelt, hielp hem bidden, en van dien dag af maakte hij zich daaraan zoo gewoon, dat hij meende dat hem iets ontbrak wanneer hij niet met zijne vrouw gebeden had.

Den volgenden morgen was hij veel sterker.

„Aan mijn geluk ontbrak nu niets meer, indien ik den kleinen Jan omhelzen mogt.”

— O Johan! indien hij eens reeds bij u ware.” Trees opende de deur en de vlugge knaap stortte zich in de armen zijns vaders. Deze kon echter geen woord uitbrengen dan: „Mijn God, ik dank u.” Toen Jan een weinig van zijne eerste vreugde bekomen was, gold het duizend vragen en hij was verrukt toen hij vernam dat zijn zoon bij den eigenaar van zijn vroegeren molen reeds zijne leerjaren geeindigd had. Jan had de beste getuigenis bekomen en iedereen in den omtrek beminde hem om zijne regtschapenheid en zedigheid.

De zieke wist niet hoe hij de moeder van zijne vrouw die alles zoo goed ingerigt had, genoeg zoude prijzen. De blijdschap was voor het gevoelvol hart van Trees te groot toen zij daarenboven nog hoorde dat hun zoon nu bij hem kon blijven. Hij bragt het geld mede wat hij gespaard had; de moeder was zeer verwonderd dat het zooveel was, doch de knaap zeide in zijne onschuld: „Moeder, ik kan sparen, de herbergen ontvlied ik als de pest.” Zonder dat hij het wist, sloeg hij het hart zijns vaders eene diepe wonde. Trees bemerkte dit en leidde het gesprek terstond op iets anders.

Het was in de hut van den kolenbrander een ware feestdag en geen hunner vergat dien ooit. Na den middag kwam ook de kommies

Georg en nam een innig deel daaraan. Hij vertelde dat de gemeene Louwrens gevaarlijk ziek was en dat het beter was dat hij aan zijne wonde stierf, want dat er nog vele misslagen aan den dag waren gekomen en hij toch nimmer den kerker meer zoude verlaten.

De moeder van Trees moest spoedig weder naar huis. Haar broeder de rijke brouwer was gestorven en met zijn vermogen had zij ook vele zorgen geërfd. „Johan, zeide zij bij het afscheid, gedraag u goed, blijf bij de voornemens die gij nu gemaakt hebt, en gij zult spoedig meer van mij hooren."

Er is geen geneesmiddel dat zoo krachtig en heilzaam werkt dan tevredenheid en genoegen, zegt een oud heidensch geneesheer, en te regt; de ondervinding bevestigt dit in het duizende gevallen, zooals ook hier. Voor dat nog de door den dokter voorspelde tijd daar was, was Jan reeds geheel hersteld en smaakte genoegelijke uren in het gezelschap der zijnen en eenige buren voor de hut in den zonnenschijn.

Ook de rentmeester die nog veel meer van hem hield nu hij zich bekeerd had kwam hem bezoeken. Jan vertelde hem de geheele geschiedenis.

Spreek daar niet meer van, Steenders, gij hebt voor uw misdrijf genoeg geboet. Nu is alles in orde. Ook de pastoor kwam hem dikwijls bezoeken. Gelijk een bekwame tuinman

op een jonge nieuwe plant naauwkeurig let, die dikwijls giet, en er soms een stukje afsnijdt en die voor de vorst beschermt, maar de zorg er voor aan den goeden God overlaat wanneer die eenmaal stevige wortelen heeft geschoten, en welig groeit en bloeit, zoo deed het ook de pastoor. Hij bezocht zijne geestelijke plant dikwijls om te zien of hij goed groeide en men met zekerheid verwachten konde. Hij werd geheel bevredigd. Jan gedroeg zich goed en hield altijd de dag zijner bekeering voor de gelukkigste zijns levens. Trees moedigde haren dubbel geliefde man door woord en daad tot standvastigheid aan; ik zeg haren dubbel geliefden man, want dan eerst is het huwelijk een verheven en gelukkige staat, wanneer de teedere band van huwelijksliefde en trouw twee harten vereenigt, die overeenstemmen in liefde voor God en de deugd.

XXI.

De zegen van God.

Jan hield woord; zijne bekeering was hem ernst. Voorzeker het is niet gemakkelijk en

kost veel strijd eene ingewortelde ondeugd af te leggen, en dit is voornamelijk met de ondeugd der dronkenschap het geval. De voldoening der zinnen wordt den slaven dezer nog meer dan dierlijke hartstogt tot eene behoefte, ja tot eene tweede natuur. Die wreede slavernij overwint gewoonlijk elk besluit, en treedt alle goede voornemens met de voeten, hoe goed die ook gemeend waren, en is het waar dat de bekeering van een zondaar een der grootste wonderen der goddelijke almagt is, dan is dat zeker waar bij den dronkaard. Zulk een ongelukkige bekeert zich zeldzaam en dan gewoonlijk slechts voor eenige dagen. Het einde van deze ondeugd is eene dierlijke verblindheid gedurende het leven, onverschilligheid, botheid, gedachteloosheid of vertwijfeling tot in den dood.

Slechts een treffende slag van het noodlot, eene zware beproeving der goddelijke geregtigheid, of dat wat de mensch in zijne bekrompene kortzichtigheid een ongeluk noemt, maar evenwel in de orde der goddelijke voorzienigheid slechts een sprekend bewijs is van Gods aanbiddelijke wijsheid en barmhartigheid, vermag het den verdoolden en verblinden weder tot volledige beterschap te brengen.

Jan deed na zijne herstelling zijn best om te volharden. Hij bad 's avonds en 's morgens behoorlijk en nog dikwijls door den dag, na-

derde dikwijls tot de H. Sacramenten, en putte daar aan de ware bron de krachten die hij zoo zeer behoefde. Ook zijne vrouw hielp hem zoo veel zij kon, zij maakte hem het leven te huis zoo aangenaam mogelijk door hare vriendelijkheid en voorkomendheid, en bewerktte daardoor dat hij door te huis te blijven aan vele gevaren ontsnapte.

Zoo ging het een geruimen tijd zeer goed en uren in den omtrek was er misschien geen gezin dat zoo gelukkig en tevreden was dan dat van Jan Steenders. Zijne eerlijkheid en goed gedrag, zijne opregte betering en bekeering waren overal bekend.

Op een Zondag na het lof zaten de ouders met hunne drie kinderen te praten, toen zij een rijtuig hoorden aankomen.

— Wie mag dat zijn, zeide Trees, mij dunkt ik heb dien vreemdeling nog eens gezien; Jan! zie eens, ik heb dien heer meer gezien, en ik weet niet meer waar.

Haar zoon riep vol vreugde: „Dat is mijn meester, molenaar Arnold uit onze vroegere molen” en hij ging spoedig om hem binnen te halen.

Allen verwelkomden hem regt hartelijk, en hij deed ook juist als of hij te huis was. Zij spraken een oogenblik en de molenaar zeide: Stil! laat ik het doel mijner reis niet vergeten. Ik kom u allen tegen morgen verzoeken in

den molen. Jan en Barbara kunnen bij tijds vooruit loopen en wij rijden dan te zamen." Hij ging toen naar het dorp waar hij nog eenige zaken te verrigten had, en beloofde terug te komen.

Jan wist niet wat dat moest beteekenen doch zijn zoon zeide: „Wees gerust, molenaar Arnold meent het goed. Welligt neemt hij u als meesterknecht en mij als den tweede in zijnen dienst."

Jan was vroeg opgestaan. Hij had het nog nooit van zich kunnen verkrijgen zijn ouden steenen molen te gaan bezoeken, des te meer verlangde hij nu om die plaats nog eens te zien waaraan de schoonste herinneringen aan zijne ouders, aan zijne jeugd en aan zijne eerste echtelijke vreugde verbonden waren.

Trees had ondertusschen het ontbijt gereed gemaakt, en de molenaar kwam zoo vroeg als hij gezegd had en zij reden verheugd naar den molen. Jan kon zijne oogen naauwelijks gelooven toen hij zag hoe prachtig alles veranderd was. Trees gaf wel honderdmaal hare verwondering te kennen dat de tuin thans zoo heerlijk schoon was. Jan was daar ook blijde over doch de herinnering dat hij dit alles door zijnen moedwil had verloren en het geluk zijner familie verwoest had bragt hem eene nieuwe wonde toe.

De goede Arnold bragt hen toen in de

groote kamer. Eer zij daar waren opende hij ook de kamer waar het echtpaar in de eerste dagen gewoond had en Trees zag met verwondering dat alles nog op zijne plaats stond. Arnold opende de deur van de groote kamer en zij zagen daar den pastoor, den rentmeester, den notaris met zijn klerk, den koopman uit de stad, de oude vrouw van het Weidekamp en nog vele andere vreemden. Dat was voor hun een raadsel. Toen de aanwezigen Jan en zijne vrouw zagen hieven zij een „lang leve" aan en daarna werd het dood stil.

De molenaar bragt Jan en zijne vrouw naar de tafel waar de notaris zat met zijne klerk, en zeide:

— De tijd, voor welken ik den molen gehuurd heb, is voorbij. Ik heb den molen gekocht voor het geld van de vrouw van het Weidekamp, en onze afspraak was dat ik die tot op heden in huur zoude behouden. Zij heeft daarvan van mij de bewijzen in handen. Dit verklaar ik hier openlijk, en verlang dat de molen met al het roerend en onroerend goed op naam van de ware eigenares overgeschreven worde."

Nu stond de vrouw van het Weidekamp op en zeide:

— Ik ben de eigenares van den molen, doch gij zult hem niet op mijn naam overschrijven, maar op mijn schoonzoon Joannes

Henricus Steenders, en mijne dochter zijne echtgenoote Theresia Meijer, en die zal hun eigendom blijven en van hunne kinderen en kindskinderen ten eeuwigen dage."

Nu nam het gejuich geen einde meer. Ieder gaf Jan en Trees de hand en drukte die welmeenend. Jan beefde van vreugde hij vertrouwde zijne zinnen niet en begon te weenen:

„Het is te veel, te veel, o mijn God! Zoo veel goedheid heb ik niet verdiend!" Trees kon van blijdschap geen woord uitbrengen, zij omhelsde hare moeder en dan weder haren man, hare kinderen dansten als uitgelaten van vreugde de kamer rond.

Toen zeide hare moeder vergenoegd: „Gaat nu in uwe oude kamer, opdat gij wat van uwe vreugde bekomt. De gasten zullen zich inmiddels in den tuin wat vermaken totdat het middagmaal gereed is."

Jan, Trees en zijne moeder gingen in de woonkamer Jan zeide tot zijne moeder: „Moeder! God vergelde het u, ik weet niet wat ik u zeggen moet."

— Goed, mijn zoon, antwoordde de kloeke vrouw, gij zult dikwijls gedacht hebben dat ik hard tegen u was en onregtvaardig. Ik wist dat gij van den molen moest vertrekken; mijn hart zeide mij dikwijls dat ik u, mijne lieve kinderen, moest helpen, maar ik dacht, wie

weet hoe lang het duurt; daarom heb ik liever uw eigendom verzekerd want ik was bang dat gij weder zoudt hervallen en ik u dan ook niet meer zoude kunnen helpen. Zoo is het immers beter Johan! Geniet nu in de vreeze des Heeren wat Hij u bezorgt en blijf altijd zoo goed en zoo verstandig als gij nu zijt."

De Pastoor die getuige wilde zijn van hunne vreugde kwam binnen en sprak hun menig vriendelijk en zalvend woord toe en gaf hun den priesterlijken zegen.

Trees ging met hare moeder in de keuken waar Griet die vroeger in *de Arend* diende, met nog twee meiden druk bezig was, en spoedig was er eene nog grootere tafel aangerigt dan op den bruiloftsdag. De schoolmeester kwam met de muziekanten die de smid besteld had, en onder het commando van Jan speelden zij eene polka terwijl de gasten juichend de gezondheid dronken van Jan, Trees en hare moeder.

Het was een groote vreugdedag voor de geheele gemeente. Ieder eerde den molenaar, de slechte gedachte die zij van hem hadden veranderde spoedig, daar hij ieder een bewijs gaf van zijne verbetering en ware godsvrucht. Zijne aloude hartstogt had Jan geheel opgegeven, en ofschoon de dokter hem na zijn herstel, had geraden dikwijls een goed glas bier te drinken, behield hij toch eene afkeer van

iedere drank en zeide dikwijls: „een kind dat zich gebrand heeft vreest het vuur.”

Doch Trees overreedde hem dat een matig gebruik van Gods gaven geoorloofd is: „Maak geene voornemens die gij niet kunt houden en die u eens zouden berouwen; het is een beter bewijs van standvastigheid als gij u in een genoegen weet te matigen en de bekoring overwint dan wanneer gij haar altijd vlugt en u te zwak houdt om haar te overwinnen.”

Zij had gelijk, en voor Jan was dit de beste raad. Zijne oude ware vrienden kwamen weder, en dikwijls sleet hij in hun gezelschap in zijn huis zeer genoegelijke uren. Hij dronk dan weder een glas bier, en zoo dit de gelegenheid medebragt een glaasje wijn, doch de jenever en brandewijn had hij vervloekt, en te regt, want deze is het vergif en de slaapdrank waarmede de duivel het geweten zijner ongelukkige slagtoffers in slaap wiegt.

XXII.

Slot.

In den molen was alles in goeden welstand en onze nieuwe molenaar kreeg weder volop werk, want in den anderen molen, waar thans Steven de oude knecht van den liederlijken Louwrens huis hield, ging het erg toe. Jan Steenders was spoedig de aanzienlijkste uit de gemeente en toen de oude burgemeester stierf, werd hij daartoe verkozen en door den koning benoemd, en Trees was overal in eere en aanzien als de voornaamste en braafste vrouw van het dorp. Alles ging hun even voorspoedig en Jan zeide tot zijne vrouw die hij nu nog inniger lief had dan ooit: „Ik kan beproeven wat ik wil, alles gelukt mij."

Trees gaf de armen van haren overvloed, die natuurlijk niet nalieten zich dikwijls aan te melden, doch nimmer werd er een afgewezen, want Jan, Trees en hare kinderen wisten bij ondervinding hoe zwaar en drukkend het lot d r armen is.

Eens dat Jan met vreugde zag hoe zijne vrouw achter haar huis op de plaats zoo ijverig de armen bediende, zag hij een in lompen

gehulden bedelaar naderen, aan wien men duidelijk kon zien dat hij een dronkaard was. Deelnemend ging hij bij hem en erkende tot zijn schrik den vroegeren molenaar Blank. Hij leidde hem binnen, gaf hem eene vermaning, kleederen en geld. De dronkaard wiens hoofd beefde, en wiens knieën wankelden, beloofde bij al wat heilig is zich te zullen beteren. Twee dagen later vond men hem echter in zijne dronkenschap gestikt aan den straat liggen, en men hoorde dat hij zijne kleederen verkocht en in verschillende herbergen weder onmatig gedronken had. Zijn ligchaam lag daar aan den openbaren weg in lompen gehuld, en zijne ziel — wee, wee! Zij zal nog een afgrijselijker lot getroffen hebben dan zijn ligchaam. Welk een diepe indruk dit geval op Jan maakte, zal de lezer beter begrijpen dan ik het kan zeggen.

De kinderen verschaften de ouders veel vreugde. De oudere dochter Barbara had dezelfde deugden als hare vrome moeder. De deftigste knapen zagen haar na als zij des zondags met hare ouders naar de kerk reed en zeiden onder elkander: Wie zal eens het geluk hebben die schoone dochter van den rijken molenaar zijne bruid te noemen!" De jongere dochter Maria genoot volgens verlangen harer grootmoeder hare opvoeding in het pensionaat te A.... De zoon Jan was de vrolijkste, arbeidzaamste en deug zaamste knaap uit geheel den

omstreek, en in den molen zijns vaders regterhand. Later kreeg hij den molen die vroeger Blanks eigendom was geweest. Hoe dit toeging moet ik u nog verhalen.

Eens toen Jan met de zijnen aan tafel zat naderde Frederik de oude geregtsbode en haalde een grooten brief uit zijne lederen tas. Jan las dien en hij behelsde eene oproeping om des anderendaags voor het kantongeregt te verschijnen. Hoewel zijn geweten hem niets ten laste legde, maakte Jan zich toch een weinig ongerust, want hij kon niet begrijpen wat dat beteekenen moest. Hij reed echtêr des morgens vroeg met zijn schoon rijtuigje met twee flinke paarden bespannen naar de stad en belde bij den kantonregter aan. Deze ontving hem met de grootste beleefdheid en Jan vroeg voor welke zaak hij werd opgeroepen. Toen de kantonregter begon te verhalen kwam de bode binnen en meldde dat de regters reeds op hem wachtten. In de geregtszaal gekomen vroeg de kantonregter:

— Joannes Henricus Steenders, weet gij u nog te herinneren of u voor vele jaren eene som gelds ontstolen is?"

— Ja, zoo wat twee duizend gulden."

— Waar had dat plaats?"

— Tusschen de herberg *de Arend* en mijn molen."

— Verdenkt gij niemand?"

— Neen."

— Sliept gij?"

— Ja, het was in den nacht en ik had te veel gedronken."

De regters spraken nu zachtjes met elkander en vergeleken de antwoorden met een papier.

— De dader is ontdekt, het was de koopman Louwrens; in het laatste verhoor voor zijnen dood in de ziekenzaal der gevangenis heeft hij zelf het bekend. Met dat geld heeft hij toen handel gedreven en later den molen gekocht dien de schuldeischers van Blank deden verkoopen. In zijn testament heeft hij u den molen gemaakt, hij behoort u van regtswege."

Jan kreeg het bewijs van eigendom en reed spoedig weder naar huis, en legde 's avonds dat bewijs op het bord van zijn zoon. Deze las het met de grootste verwondering en zijn vader zeide:

Morgen rijden wij naar den molen en ik plaats u er in als meester. Tot gij vier en twintig jaar zijt, moet gij mij alle rekeningen overleggen, maar na dien tijd zijt gij er geh[illegible] heer en meester.

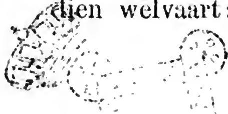
Ondertusschen had de moeder van [illegible] hare bezittingen, en al wat zij v[illegible] der den brouwer geërfd ha[illegible] en woonde nu in haar nie[illegible] *[illegible]erhof*, waar vroeger de herber[illegible] [illegible] gestaan, en zij had Barbara [illegible] [illegible]en als huishoudster en Mei[illegible] [illegible] testament ver-

maakt, want Jan kreeg den molen van Blank en na het overlijden der ouders kreeg de jongere dochter haars vaders molen.

Na vijftien jaren breng ik u weder in den molen. Wij gaan door den tuin om te zien van waar dat gejubel komt.

Het is een genoegen om te zien hoe lief de kleinen spelen rondom de familie onder den lindeboom. Kent gij die familie nog? Het zijn alle oude bekenden, de grijsaard wien de glans van genoegen op het gelaat ligt is de oude Jan Steenders en die oude ijverige vrouw die zoo vrolijk met het kind speelt, is de vrouw van den ouden molenaar. De jonge vrouw die neven haar zit en dat schreeuwend kind op den arm heeft is hare oudste dochter, en de statige man die met zijne twee zoontjes speelt is de rijke grondbezitter van *Meijerhof* de zoon van den koopman uit de stad, van wien Jan twee duizend gulden had geleend; hij is de [illegible] van Barbara. De groote gezonde jonge [illegible] de zoon van den molenaar en de jonge [illegible] hij aan zijnen arm heeft is de doch[illegible] [illegible]id. Het jonge meisje dat neven hem [illegible] want haar vader en broeder spre[illegible] aanstaand huwelijk met den zoon v[illegible]aar uit de stad.

Beschouw d[illegible] goed; zie overal dien welvaart: da[illegible] der matigheid.

INHOUD.

BLADZ.

Pap 2017136

Digitized by Google

Digitized by Google

